

การศึกษาเชิงวิเคราะห์สู่ทฤษฎีกรรมชาดกฉบับภาคี๓

นายสีมพงศ์ ธรรมชาติ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2526

ISBN 974-562-628-7

AN ANALYTICAL STUDY OF A SOUTHERN VERSION OF
SUTHIKAMCHADOK

MR. SEUBPONG THAMMACHATI

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Require-
ments for the Degree of Master of Arts

Department of Thai

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โดย

ภาควิชา

อาจารย์ที่ปรึกษา

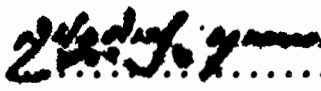
การศึกษาเชิงวิเคราะห์สหกรรมชาดกฉบับภาคี

นายสิมพงศ์ ชรรษชาติ

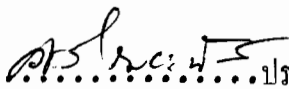
ภาษาไทย

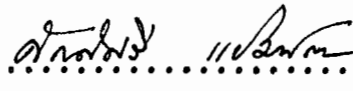
รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา

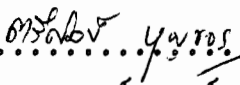
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุประดิษฐ์ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. รมะนันท์)

.... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา)

.... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิชัย บุณชจร)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาเชิงวิเคราะห์สุทธิกรรมชาดกฉบับภาคี ๓
ชื่อผู้วิจัย	นายสืบพงศ์ ชรรษชาติ
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนาคา
ภาควิชา	ภาษาไทย
ปีการศึกษา	2526

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธศาสนาชื่อสุทธิกรรมชาดกซึ่งแต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้แต่งคือพระอุดมวิภูภิกขุ เจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม ได้เค้าโครงเรื่องจาก 'นิคตามิตตชาดก ในพระไตรปิฎก และจากทุกขมานิกชาดก ในปญญาสาชชาดก และแต่งถวายกษัตริย์สยามในแบบไมเกรงครัดต่อนันทลักษณะนัก

ยถการวิจัยปรากฏว่า สุทธิกรรมชาดกเป็นวรรณกรรมประเภทวรรณกรรมคำสอนที่ลักษณะกลบกลืนกับชีวิตและสังคมของคนไทย โดยเฉพาะได้แสดงภาพสังคมไทยในภาคี ๓ อย่างชัดเจนเป็นประโยชน์ในการศึกษาสังคมและสังคมไทยภาคี ๓ สมัยหนึ่ง รัชสมัยแห่งเมือง และวรรณกรรมเรื่องนี้ยังมีคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์และคติธรรมที่ควรช่วย

ข้อเสนอแนะก็คือยังมีวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีคุณลักษณะดีเด่นเช่นสุทธิกรรมชาดกอีกหลายเรื่องซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในภาคี ๓ สมควรที่จะมีการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาทางวรรณคดีและทางวัฒนธรรมพื้นบ้านต่อไป

Thesis Title   AN ANALYTICAL STUDY OF A SOUTHERN VERSION
                                 OF SUTHIKANCHADOK

Name   Mr.Scubpong Thammachati

Thesis Adviser   Associate Professor Saksri Yammadda, Ph.D.

Department   Thai

Academic Year   1983

ABSTRACT

This Thesis is an **analytical study** in a Buddhist literary work entitled Suthikanchadok, composed in the early Ratanakosin Period, that is, in the reign of King Rama IV. The author was an abbot of Hongratana-
ran, officially named Pra Udompidok. The theme of this work derived from the Mittamittachadok in the Tri-
pitaka and the Tukammanikachadok in Pannasachadok (a collection of native chadoks written in Thai-
land). It was written rather loosely in three kinds of metrical form.

The result of this research shows that Suthikanchadok is a didactic literary piece which reaches its goal beautifully in reflecting a clear view of life and society of Thai People particularly in the southern part of Thailand. This is quite useful in the study of the southern Thai society in the first century of Ratanakosin Period.

Further more , this literary work contains its high values in aesthetics and moral.

The suggestion is that so many excellent pieces of Buddhist literature like Suthikammchadok are still unexplored and unpublished. They are the works belonging to the south and quite well-known overthere. It will be of great advantage in the study , not only for the literary purpose but also for the native culture of the southern part of Thailand.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จจุดมุ่งหมายที่เพราะได้รับความกรุณาในการเป็นที่ปรึกษาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมันดาค ท่านได้ชี้แนะทางการศึกษาค้นคว้าและชี้แนะให้แก้ไขปรับปรุงในสิ่งที่ผิดพลาด ทั้งยังให้ความเอาใจใส่ตลอดเวลาที่อยู่ในช่วงการวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ศาสตราจารย์วัชร รมยะนันท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ตรีศิลป์ บุญขจร เป็นอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้านวรรณกรรมไทยแก่ผู้วิจัยที่มีส่วนทำให้อาจารย์สนธิกิจวารวรรณกรรมพุทธศาสนา และยังให้คำแนะนำปรับปรองแก้ไขในการศึกษาครั้งนี้ด้วย จึงกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทั้งสองไว้ ณ ที่นี้

รองศาสตราจารย์สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุดม หนูทอง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิเชียร ณ นคร กรุณาให้คำแนะนำในการวิจัยและให้ศึกษาค้นฉบับสมุดข่อยขาว(บุคขาว) เรื่องสุทธิกรรมชาดก ฉบับสงขลา. และนครศรีธรรมราชตามลำดับ อาจารย์เทพ บุญยะประสาท กรุณาให้ยืมหนังสือสุทธิกรรมชาดก ฉบับพิมพ์ลงขุนอาเทศคดี (กลอน มัลลิกะมาส) อาจารย์ล้อม เฟื่องแก้ว อาจารย์ชวน เพชรแก้ว และคุณณัฐฉิ สุทธิสงคราม กรุณาให้ข้อคิดเห็นและข้อมูลบางประการในการวิจัย คุณยุพดี เตชะอังกูร ช่วยตรวจทาน แก้ไขข้อผิดพลาดในการพิมพ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่านที่กล่าวนามมานี้

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์สุทธิกรรมชาดกฉบับภาคใต้ที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณหน่วยงานทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง

คุณพ่อ คุณแม่ ปูรณียบุคคดสูงสุดของลูกท่านเป็นผู้ให้กำลังใจในการศึกษาวิจัยตลอดมา ลูกขอเทอดพระคุณท่านทั้งสองไว้เหนือเกล้าตลอดไป

หากมิได้รับความกรุณา ช่วยเหลือ และให้กำลังใจจากทุกท่านที่กล่าวนามมาแล้วข้างต้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงสำเร็จจุดมุ่งได้โดยยาก

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ

กิตติกรรมประกาศ..... ข

บทที่

1 บทนำ..... 1

    ความเป็นมาของปัญหา..... 1

    วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 2

    ขอบเขตของการวิจัย..... 2

    วิธีดำเนินการวิจัย..... 2

    ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย..... 3

    สมมุติฐานในการวิจัย..... 3

2 ประวัติความเป็นมาของสุทธิกรรมชาดกที่พบในภาคใต้..... 4

    สุทธิกรรมชาดกที่ค้นพบในภาคใต้..... 5

        1. สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวีสูทร.....5

        2. สุทธิกรรมชาดก ฉบับนายช่วย ชูสุวรรณ.....7

        3. สุทธิกรรมชาดก ฉบับจังหวัดพัทลุง.....9

        4. สุทธิกรรมชาดก ฉบับนายแคล้ว ไกรนรา.....12

        5. สุทธิกรรมชาดก ฉบับนายภู ศรีเจริญ.....16

    เปรียบเทียบสุทธิกรรมชาดกฉบับต่างๆ.....17

        1. ยูแต่ง.....17

        2. อักษรวิธีและคำที่ใช้.....17

        3. เนื้อเรื่อง.....18

        4. ความเก่าแก่ของตนฉบับสุทธิกรรมชาดก.....19

    วรรณกรรมต้นเค้าของเรื่องสุทธิกรรมชาดก.....23

3	วิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรีย์ศาสตร์ในสุนทรียกรรมชาดกฉบับภาคใต้.....	34
	การเลือกสรรคำ.....	35
	ภาพพจน์.....	62
	รสวรรณคดี.....	81
4	สุนทรียกรรมชาดกในฐานะที่เป็นวรรณกรรมคำสอนและภาพสะท้อนของ	
	สังคมจากสุนทรียกรรมชาดก.....	101
	สุนทรียกรรมชาดกในฐานะที่เป็นวรรณกรรมคำสอน.....	101
	1. คติธรรม.....	101
	2. ค่านิยม(บางประการ).....	119
	ภาพสะท้อนของสังคมจากสุนทรียกรรมชาดก.....	123
	1. การกินอยู่.....	123
	2. ศิลปะและการละเล่น.....	126
	3. ทั่วโลกการควบคุมสังคม.....	133
	4. การศึกษา.....	137
5	บทสรุปและเสนอแนะ.....	140
	เอกสารอ้างอิง.....	143
	ภาคผนวก ก. ประวัติพระอุดมปิฎกผู้แต่ง.....	146
	ภาคผนวก ข. สำเนาถ่ายเอกสารต้นฉบับสุนทรียกรรมชาดกฉบับภาคใต้.....	150
	ประวัติผู้เขียน.....	155

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมภาคใต้มีอยู่เป็นจำนวนมากแต่ยังมีได้ศึกษาวิเคราะห์กันอย่างจริงจังและยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษามากที่สุด

ภาคใต้มีความเจริญค่านต่าง ๆ มาเป็นเวลายาวนาน จากหลักฐานศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีความตอนหนึ่งว่า "มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปุ่ครูในเมืองนี้ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา"¹ ข้อความนี้ชี้ให้เห็นว่าหัวเมืองทางใต้ซึ่งมีนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางนั้นได้เจริญรุ่งเรืองมานานแล้วแต่ครั้งเริ่มตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ข้อความว่า มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร แสดงถึงการศึกษาพระพุทธรศาสนากันอย่างจริงจังในภูมิภาคนี้

เมื่อพุทธศาสนาได้ฝังรากลึกในดินแดนภาคใต้ดังกล่าว การบันทึกพุทธ - ชกรรมและเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธพจน์ย่อมมีขึ้นตั้งแต่สมัยต้นๆแล้ว ดังสุชีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวไว้ว่า "ความนิยมในภาษาบาลีสันสกฤตขยายธรรมมีตลอดมา ขยายไปถึงความนิยมแต่งชาดกเป็นภาษาบาลีด้วย"² วรรณกรรมพุทธศาสนาที่บรรพชนสร้างสรรค์ไว้อาจเสื่อมสลายไปตามเวลา บางทีคงพินดาวรลีปมาสู่รุ่นลูกหลานได้ยึดถือเป็นคติปฏิบัติกัน เมื่อเวลาล่วงเลยไปอาจมีการปรับปรุงเติมต่อเข้าไปใหม่บ้าง เพื่อให้มีความสมบูรณ์ไม่ขาดหายเป็นตอนๆ

¹ กรมศิลปากร. ศิลาจารึกหลักที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2520).

² สุชีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. รายงานการวิจัยพุทธศาสนาแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออกสมัยกรุงศรีอยุธยา (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2523)

สุทธิกรรมชาดกเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องหนึ่งที่ผู้แต่งชาวไทยได้แต่งขึ้น เป็นวรรณกรรมที่แสดงถึงความรุ่งเรืองด้านพุทธศาสนาของชาวไทย วรรณกรรมเรื่องนี้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา จัดพิมพ์เผยแพร่แล้วโดยยึดต้นฉบับสมุคชอยชาวของ นางแดง จำวิสุตฺร ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีสุทธิกรรมชาดกในจังหวัดพัทลุงและนครศรีธรรมราชด้วย

นอกจากวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องสุทธิกรรมชาดกจะสะท้อนถึงความรุ่งเรืองด้านพุทธศาสนาและความเลื่อมใสศรัทธาในคำสอนของพระพุทธองค์ของชาวไทยภาคใต้แล้ว วรรณกรรมเรื่องนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ การแก้การศึกษาวิเคราะห์อีกหลายประการได้แก่ คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ คติธรรม ค่านิยม และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะศึกษาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเพื่อความรู้ความเข้าใจในวรรณกรรมเรื่องนี้ อันจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาวรรณกรรมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาที่มาของวรรณกรรมเรื่องสุทธิกรรมชาดก
2. เพื่อศึกษาคติธรรมในเรื่องสุทธิกรรมชาดก
3. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมค่านิยม คติธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภาคใต้

ขอบเขตของการวิจัย

ควรศึกษาวิเคราะห์จะยึดต้นฉบับ นางแดง จำวิสุตฺร ซึ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา พิมพ์เผยแพร่เป็นหลักโดยศึกษาที่มาของเรื่อง ผู้แต่ง สมัยที่แต่ง เนื้อหา สุนทรียศาสตร์ คติธรรม ค่านิยม และชีวิตความเป็นอยู่ ในการศึกษาจะเทียบเคียงกับฉบับอื่นๆ และสัมภาษณ์ผู้รู้รุ่นเก่าในจังหวัด สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมต้นฉบับสุทธิกรรมชาดกที่มีอยู่ในภาคใต้ ค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวของจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์

2. ศึกษาต้นฉบับและข้อมูลที่รวบรวมได้
3. วิเคราะห์ตามหัวข้อที่วางไว้
4. พิมพ์และเสนอในรูปแบบวิทยานิพนธ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้รู้ประวัติความเป็นมาของเรื่องสุทธิกรรมชาดกฉบับภาคใต้
2. ได้เห็นคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์จากเรื่องสุทธิกรรมชาดกฉบับภาคใต้
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมด้าน ภาษา คติธรรม ค่านิยม และวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยภาคใต้สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น
4. วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น

สมมติฐานในการวิจัย

1. สุทธิกรรมชาดกน่าจะได้อิทธิพลมาจาก นิมาตชาดก หรือ ปัญญาสชาดก
2. สุทธิกรรมชาดกมีคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์และสะท้อนสภาพสังคมไทยภาคใต้สมัยก่อน

ประวัติความเป็นมาของสุทธิกรรมชาดกที่พบในภาคใต้

ชาดก คือพระจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ซึ่งมีบทบาทเป็นตัวละครสำคัญของเรื่อง หรือ บางครั้งจะมีฐานะเป็นผู้สั่งเกิดการณ์¹ ชาดกเป็นส่วนหนึ่งของชุดทกนิยายในพระสุตตันต-ปิฎก พระพุทธเจ้าทรงใช้ชาดก เป็นเครื่องมือสั่งสอนพุทธบริษัทด้วยพระประสงค์จะให้ มุชลินใจกล้าสอนได้สงายและแผ่เมตตา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับ ชาดกไว้ในพระราชนิพนธ์คำนำหนังสือนิบาตชาดกภาคต้นว่า

เรื่องนิบาตชาดกนั้นคงเป็นนิทานที่เล่ากันเป็นพื้นเมืองมีมากอนพุทธกาลช้านาน เมื่อ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ ทรงยกเอาเรื่องนิทานมาแสดงเป็นอุปมาในพระธรรม-เทศนาเนื่องๆ ก็ธรรมดาในเรื่องนิทานย่อมต้องมีตัวดีแลตัวชั่ว ตัวจะเป็นคนก็ตามจะ เป็นสัตว์เดรัจฉานก็ตาม ย่อมเรียกว่า"มหาสัตว์" มาเกิดสมมุติขึ้นต่อภายหลังพระพุทธรูป กว มหาสัตว์ในชาดกนั้น คือพระพุทธรูปในอดีตชาติ ครั้นเมื่อขาดบารมีจรรยาของ พระไตรปิฎกกันในชั้นหลังๆ ผู้แต่งประสงค์จะปลุกศรัทธาใหม่ในคงตามความเชื่อถือของตน จึงแต่งประชุมชาดกประหนึ่งว่า พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ชัดเจนวามหาสัตว์นั้นๆ ไคมา เกิดเป็นพระพุทธรูปและบุคคลหรือสัตว์อื่นๆ นั้นมาเป็นผู้นั้นผู้นี้ในปัจจุบันชาติ รูปเรื่องชาดก จึงเป็นเช่นปรากฏอยู่ในหนังสือนิบาตชาดก²

สุทธิกรรมชาดกเป็นเรื่องราวการกระทำความดีของพระมหาสัตว์หรือพระโพธิสัตว์ ในวาระกรรมเรื่องนี้พระโพธิสัตว์มีพระนามว่า สุทธิกรรม ซึ่งมีความหมายว่า ผู้มีการกระทำ อันดีงาม ผู้แต่งเจตนาตั้งชื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังได้สัมผัสกับความดีงามตั้งแต่ชื่อเรื่อง ทั้งนี้คงด้วยความมุ่งมั่นจะให้ผู้อ่านผู้ฟังได้ปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงามอย่างพระโพธิสัตว์ในเรื่อง

---

¹นิยะดา สาริกฤติ. "ปัญญาชาดก: ประวัติความเป็นมาและความสำคัญที่มีต่อ วรรณกรรมไทย". วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎ์บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524, หน้า 1.
²กรมศิลปากร. "คำอธิบายปัญญาชาดก" ใน ประชุมนิทานในประเทศนี้แต่โบราณ 50 เรื่อง (พระนคร: โรงพิมพ์พิพรรณนगर, 2467), หน้าคำนำ.

สุทธิกรรมที่ค้นพบในภาคใต้

ผู้วิจัยสืบหาสุทธิกรรมชาดกในภาคใต้และค้นพบ 5 ฉบับด้วยกัน คือ ที่จังหวัด สงขลา 2 ฉบับ นครศรีธรรมราช 2 ฉบับ และพัทลุง 1 ฉบับ ข้อน่าสังเกตคือสุทธิกรรม ชาดกแพร่กระจายในบริเวณที่เกยเป็นมณฑลนครศรีธรรมราช จังหวัดทั้งสามนี้มีอาณาเขต ติดต่อกัน ดังนั้นการแพร่กระจายของวรรณกรรมเรื่องนี้จากจังหวัดหนึ่งไปสู่อีกจังหวัด หนึ่งย่อมเกิดขึ้นได้ สุทธิกรรมชาดกในสามจังหวัดดังกล่าวมีลักษณะและความเป็นมาดังนี้

1. สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวีสูทร จังหวัดสงขลา

ต้นฉบับเป็นสมุดข่อยกระดาษสีขาวเส้นหมึกสีดำ ชาวใต้เรียกบุคคลชาว ตัวอักษร ที่ใช้เป็นแบบปัจจุบัน ตอนต้นเป็นบทกลอนนำ จารด้วยอักษรเอนกถ่ายอักษรขอมและเนื้อ เรื่องใช้อักษรไทยบรรจง อักษรวิจิตร การสะกดไม่เคร่งครัดแบบชาวใต้สมัยเก่า ต้อง อ่านหรือสวดสำเนียงใต้จึงจะใคร่ สทาศิขรพียงเพราะภาษาถิ่นใต้มืออยู่มาก

1.1. ประวัติความเป็นมาและผู้แต่ง

ต้นฉบับสุทธิกรรมชาดกฉบับนี้ปัจจุบันเก็บอยู่ที่ห้องวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ สถาบัน ทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา เจ้าของเดิม คือ นางแดง จาวีสูทร ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลาพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2517 การสืบหาผู้แต่งโดยการสัมภาษณ์ไม่สามารถจะรู้ ได้เพราะได้รับคำตอบว่าเป็นของเก่ามืออยู่ก่อนแล้ว จากความในเนื้อเรื่องทำให้ทราบว่า ผู้แต่งแต่งโดยอาศัยต้นฉบับที่เป็นภาษาบาลี คือ

"สุทีกาชาฎก ข่าขอยอยก พระบาลีดง ไว้ให้เป็นบุญ

ผู้ใดใจปลง ฐธรรมพระสงฆ์ จักสุขสวัสดิ" ¹

"ทั้งนี้ เป็นคำสอน สถาพรนำเอามา

ในคัมภีร์มิตติกา สาธกมาเป็นประโยชน์" ²

¹ สุทธิกรรมชาดก ฉบับ จังหวัดสงขลา (สงขลา ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2517) หน้า 13.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

ความก่อนหนึ่งถึงดาวถึงสุทธิกรรมชาดกฉบับนี้ว่าเป็นฉบับซ่อมแปลง คือ

"ชาผู้ช่วยซ่อมแปลง   เรื่องสุทธิกัมมคำพิศดาร
สร้างไว้สืบแก่นสาร   แกกุดบุตรอันแสงผล"¹

จากรอยกรongบนี้แสดงว่าสุทธิกรรมชาดกคำกาพย์ ฉบับ นางแดง จารีสูตร เป็นฉบับที่แต่งซ่อมฉบับเก่าที่มีอยู่ก่อนแล้วซึ่งอาจชำรุดเลอะเลือนลำบากในการอ่าน บางสิ่งบางอย่างผู้แต่งซ่อมเปลี่ยนเสียใหม่บ้าง เพิ่มเข้าไปบ้าง ดังนั้นสุทธิกรรมชาดกฉบับที่เก่ากว่าฉบับนี้จะต้องมีแน่นอน

ผู้แต่งซ่อมสุทธิกรรมชาดกฉบับนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นพระภิกษุ เพราะนอกจากจะใช้ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ใค้อย่างดีแล้ว ยังมีความบอกรวบรวมตอนต้นในบทไหว้ครูว่า

"อุประชาอาจารย์   สอนเรียนเขียนอ่าน   คุณใครใคร่ปูน
ให้ไคบรพชา   ศีลาทิกุล   ขำชอกดาวสุนห   ทรภาควันทา"²

ตอนสุดท้ายกล่าววว่า

"ขอตรัสแก่โพธิญาณ   เป็นประธานสัตว์ทั้งหลาย
ข้ามจากกระแสดสาย   หมายถึงเอาพระนฤพาน
เป็นที่เกิดบรมสุข   ปราศจากทุกข์ทุกประการ
พ้นโรครภัยพาด   พ้นตายเกิดเวียรระวัน
เมื่อขำยังไม่สำเร็จ   แก่พระนฤพานยังพั่วพันซ์
แมนคับสังขาระขันซ์   ขอเกิดพันพระเมตไตรย

.....
จบเท่านั้นและคุณเจ้า   นิพพานะปัจจะโยโหตุ
อนาคเตกาเล"³

1 สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จารีสูตร, หน้า 213 .
2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.
3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 213-214.

จากที่ยกมาคราวนี้เชื่อได้ว่า ผู้แต่งร้อยสุทธิกรรมชาดกฉบับนี้เป็นพระภิกษุ
ปีการขอให้สำเร็จพระโพธิญาณ ถ้าไม่สำเร็จขอพบพระอาริยมเตไตรยพระพุทธานุ
องค์ต่อไป อธิบายการแต่งนี้คล้ายๆกับตอนท้ายของลิลิตตะเลงพ่าย ส่วนผู้แต่งรวมจะ
เป็นพระภิกษุวัดใดไม่สามารถสืบได้และต้นฉบับสมุดข่อยก็มีได้บอกไว้ ทั้งนี้คงเป็นความ
นิยมของผู้แต่งสมัยก่อนมักแต่งโดยไม่บอกชื่อไว้ก็ว่าการแต่งหนังสือเพื่อเป็นพุทธบูชา
สำคัญที่สุด

1.2. เนื้อเรื่อง หน้าแรกเขียนด้วยอักษรขอมขึ้นต้นว่า นโม ตสฺส ภควโต
อรหนโธ สมมาสมุพุทฺธสฺส ต่อจากนี้เป็นเนื้อความชักชวนพุทธศาสนิกชนให้ทำบุญให้ทาน
โดยยกพระพุทธานุองค์เป็นแบบอย่าง บอกความเรียบเรียงเป็นร้อยแก้ว ๑๖ อักษรไทยสะกด
ตามสำเนียงถิ่นใต้ จากนั้นเป็นเรื่องสุทธิกรรมเริ่มด้วยบทไหว้ครู เทิดพระเกียรติพระ
มหากษัตริย์ บูชาเทวดาคณาจารย์และบิดามารดาและมีคำชี้แจงว่า สุทธิกรรมชาดก
ฉบับนี้เป็นกรอกอม เนื้อเรื่องสุทธิกรรมกล่าวถึงพระเจ้าพาราณสีมีพระเจ้าพรหมทัตเป็น
พระเจ้าแผ่นดิน ในเมืองนี้มีเศรษฐีคนหนึ่งมีบุตรชื่อสุทธิกรรม ก่อนถึงแก่กรรมเศรษฐี
สอนบุตรไม่ให้คบคนชั่วพวกร คือ หิงสามตัว ชายสามโบสถ์ กษัตริย์รายครู และพระราชา
ไร้ความยุติธรรม สุทธิกรรมต้องการทดสอบคำสอนของบิดาจึงคบหากับบุคคลดังกล่าว
นี้ ในที่สุดก็ประจักษ์ความจริงว่าเป็นจริงดังคำบิดา สุทธิกรรมจึงเลิกเกี่ยวข้องกับคน
ทั้งสี่พวกร ด้วยผลแห่งความดีสุทธิกรรมจึงได้เป็นพระราชาครองเมืองศักดิ์สิทธิ์ในที่สุด
ภายหลังสิ้นพระชนม์ได้เกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นดุสิต

ตอนท้ายเป็นคำอธิษฐานของผู้แต่งว่าให้สำเร็จสัมโพธิญาณ ถ้าไม่สำเร็จจำให้
ได้เกิดเป็นมนุษย์ในสมัยพระศรีอาริยมเตไตรยด้วย ตอนเนื้อเรื่องการเขียนสะกด
ตามสำเนียงถิ่นใต้

1.3. ลักษณะคำประพันธ์ ตอนบทนำเป็นร้อยแก้วชักชวนให้พุทธศาสนิกชน
ทำบุญให้ทาน ตอนที่สอง เป็นร้อยกรองประเภทกาพย์ 3 ชนิด คือ กาพย์สุรางคนางค์
28 กาพย์ฉบับัง 16 และกาพย์ยานี 11

2. สุทธิกรรมชาดก ฉบับนายช่วย สุสุวรรณ จังหวัดสงขลา

ต้นฉบับเป็นสมุดข่อยสีขาว ตัวอักษรสีดำ (ชาวไตเรียกขาน) เนื้อความตอนแรกขาดหายไป มีตั้งแต่เศษสี่สอนลูก ถึง สุธกักรมยกช่อธรรมะขึ้นเทศน์ถวายพระเจ้าพรหมทัต ตัวหนังสือเขียนด้วยอักษรไทยสมัยก่อนตามสำเนียงชาวไต ลักษณะอักษรเป็นแบบเดียวกันทั้งฉบับ

2.1. ประวัติความเป็นมาและผู้แต่ง

นายช่วย ชูสุวรรณ ชาวอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เป็นเจ้าของต้นฉบับปัจจุบันมอบให้เป็นสมบัติของห้องวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา ไม่สามารถสืบหาคนต่อผู้แต่งได้ แต่ผู้แต่งเป็นคนเดียวกันกับ ฉบับนางแดง จาวีสูทร เพราะบทประพันธ์ที่เหลือเหมือนกันทั้งฉบับ จากความเก่าของกระดาษฉบับ และอักษรวิจิตร อาจเป็นไปได้ว่า ฉบับ นายช่วย ชูสุวรรณ เก่ากว่าฉบับนางแดง จาวีสูทร ฉบับนางแดงอาจคัดลอกมาจากอีกทอดหนึ่งก็เป็นได้ (ดูอักษรวิจิตรในภาคผนวก ข. หน้า 151)

2.2. เนื้อเรื่อง ตอนต้นและตอนท้ายขาดหายไปที่เหลือเหมือนกับฉบับนางแดง จาวีสูทร ส่วนที่เหลือมีตั้งแต่เปิดคาสอนสุทธิกรรมถึงสุทธิกรรมออกจากเมืองทวารวดี

2.3. ลักษณะคำประพันธ์ใช้ร้อยกรองประเภทกาพย์ 3 ชนิด ในการแต่ง คือ กาพย์สุรางคนางค์ 28 กาพย์ฉิ่ง 16 และกาพย์ยานี 11

เปรียบเทียบสุทธิกรรมจากฉบับสงขลา 2 ฉบับ

ฉบับนางแดง จาวีสูทร	ฉบับนายช่วย ชูสุวรรณ
อัคร์พญเจ้าของตามมา ข้า จนที่ระชา หิงในถ่าลาพระคามาถ เจ้า พริบัยความเพี้ยกำหนด ว่าผู้ทรงพรัด อัก พริบัยเข่าเข้าถึงถาย ครัยเข้าเข้ามาใกล้ ถาย แขนถึษขยาย แยกเข้าแยกถกลง ไป หิงหลายว่าถายจู้ไร พระธรรมสิน	อัคร์พญเจ้าของตามมา ขา จนที่ระชา หิงไวยโตถุรคามาถ เจ้า พริบัยตามพันกำหนด ว่าผู้ทรงพรัด ข้า อัคร์พญ จิมเสียบถึงถาย วันนีระาเคิบ เข้าใกล้ แขนถึษสูบไว ถอยแยกแซก ถาลงไปย หิงหลายว่าถายจั้งไทรย แขนถึษ

ฉบับนางแดง จ้าวสุทร	ฉบับนายช่วย กุสุวรรณ
<p>ดูไปชอบที่นักหนา ถ้ามีถึงแกมรณา ไม่มีโทษ เหมือนเองแกลงฆาคาบศ ควยกรรมทำให้ปรากฏ พระผู้ทรงพรค์ เรอ้วยไม่มีโทษ</p> <p>(ตนฉบับสมุคช้อย)</p>	<p>ดูไปชอบ หน้าใจมิงแล้วแลหน้า ถ้าสีถึง แกมรณา ไม่มีโทษ เหมือนเองแกลง ฆาคาบศ ชนาเจรจาปรากฏ ผู้ทรงพรค์ นิตายใหม่มีโทษ</p> <p>(ตนฉบับสมุคช้อย)</p>

บทประพันธ์ที่ยกมาเปรียบเทียบไว้นี้ชี้ให้เห็นว่า สุนทรภู่ธรรมดาคนธรรมดา
ฉบับนางแดง จ้าวสุทร กับ ฉบับ นายช่วย กุสุวรรณ เป็นสำนวนเดียวกัน ฉบับ
นายช่วย กุสุวรรณ เก่งกว่าพิจารณาได้จาก การสะกิดคำ การใช้คำ ฉบับนาง-
แดง จ้าวสุทร เขียนควยอักษรวิธีปัจจุบันใกล้เคียงกับภาษาไทยภาคกลาง ส่วนฉบับ
นายช่วย กุสุวรรณ เขียนควยอักษรวิธีเก่าตามสำเนียงภาษาไทยภาคใต้เป็นส่วนมาก

3. สุนทรภู่ธรรมดา ฉบับจังหวัดพัทลุง

สุนทรภู่ธรรมดาฉบับพัทลุงมีการพิมพ์มาแล้ว 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 พิมพ์เป็นที่
ระดึกในนางนสพ นายหลอ สิริธร ดังกานำในการพิมพ์ครั้งที่ 2 ของพระเทพสารสุธี
(ปัจจุบันสมณศักดิ์เป็นพระธรรมเมหาจารย์ อายุ 80 ปี) ซึ่งพิมพ์ใน พ.ศ. 2506 ว่า

หนังสือนี้ได้พิมพ์ครั้งหนึ่งแล้ว โดยการจัดของคุณถัก พรหมานพ อุตัญญ์แทน
ราษฎรจังหวัดพัทลุง... แต่การพิมพ์ครั้งนั้นกระสุนั้น คุณถักก็ปล่อยให้ไปมิได้แก้ไขให้
เรียบร้อย มีการบกพร่องในการตรวจรูปอยู่ ในการพิมพ์ครั้งนั้นใครคนฉบับพิมพ์
คือที่ข้าพเจ้าพิมพ์เก็บไว้ ข้าพเจ้าจึงต้องมีส่วนรับผิดชอบช่วยปรับปรุงเสียให้เรียบร้อย¹

การพิมพ์ครั้งที่ 2 จัดพิมพ์โดยพระเทพสารสุธี เจ้าอาวาสวัดภูผาภิรมย์ อำเภอ

¹ สุนทรภู่ธรรมดา พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมจักษกรามุนี
(พระนคร : งานพิมพ์ , 2506) , หน้า คำนำ.

เสาะหาอยู่หลายปี เก็บปะติดปะต่อจนครบ ในฉบับที่ท่านยึดเป็นหลักนั้นคำหลังสมุดข่อยเขียนไว้ว่า เขียนแต่ พ.ศ.2406 ท่านให้ความเห็นว่าสมุดข่อยฉบับนี้เป็นฉบับเขียนรุ่นแรกๆ ตัวหนังสืองามพอใช้ เป็นสมบัติของวัดประจิมพิศาราม(เจ็นตง) จากหลักฐานดังกล่าวแสดงว่า สุทธิกรรมชาคก่ากาพย์ แต่งมาเป็นเวลา 119 ปีแล้ว อยู่ในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พระธรรมเมธาจารย์กล่าวถึงสุทธิกรรมว่าเป็นวรรณกรรมที่ทำให้เกิดความซาบซึ้ง มีทั้งความรู้ คติธรรม บริบูรณ์ด้วยลักษณะวรรณคดี เป็นสำนวนของกวีชาวใต้ เพราะจะมีคำในภาษาดั้งเดิมไปปรากฏอยู่มาก เช่น พันหลัง(ดินหลัง ในภาษากลาง) วัณเริง (เมื่อวานในภาษากลาง) เสียด (เชือกในภาษากลาง) เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงชื่อวัดหลายแห่งในท้องถิ่น เช่น วัดชายนา, วัดชายนคลอง ฯ ถ้าเทียบกับวรรณคดีอื่นๆ ย่อมเทียบเคียงกันไม่ได้ เพราะวรรณกรรมเรื่องนี้ครูชาวปักษ์ใต้แต่งขึ้นใช้สอนนักเรียนปักษ์ใต้

สำหรับกวีผู้แต่งสุทธิกรรมชาคก พระธรรมเมธาจารย์กล่าวหาว่า

ผู้ประพันธ์หนังสือนี้เป็นผู้มีความรู้ทางศาสนาและภาษาบาลีดี เพราะดูยคำสำนวนและหัวข้อธรรมที่นำมาประพันธ์ไว้นั้นล้วนถูกต้องและเข้าใจศาสนาดี คงแต่งสมัยกลางกรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพฯ นี้เอง ประมาณรัชกาลที่ 3-4 เป็นอย่างสูง ... คงจะไม่ผิดมากนักถ้าจะทายว่า ผู้ประพันธ์คือแก พระอุดมปิฎก , เปรียญ 9 ประโยค พระราชาคณะรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่สำนักวัดหงส์กรุงเทพฯ ชาติภูมิเป็นชาวจังหวัดพัทลุง บ้านสนทรา ตำบลบันแต อำเภอควนขนุนบัดนี้¹

จากประวัติความเป็นมาของต้นฉบับที่จังหวัดพัทลุงและสืบประวัติผู้แต่งตามหลักฐานที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าสอดคล้องกันจึงเชื่อว่า ผู้แต่งสุทธิกรรมชาคก คือ พระอุดมปิฎก เปรียญ 9 ประโยค สมัยรัชกาลที่ 2 มีชีวิตอยู่ต่อมาจนถึงรัชกาลที่ 4 ขณะมรณภาพเป็นเจ้าอาวาสวัดสนทรา (เคิม สนทรา) ตำบลบันแต อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

3.2. เนื้อเรื่อง เริ่มด้วยบทไหว้ครูแต่งด้วยกาพย์สุรางคนางค์ 28 ขึ้นต้นด้วย นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส แล้วดำเนินเรื่องเหมือนฉบับสงขลา

¹เรื่องเดียวกัน, บทหน้า.

ทุกประการ ค้างออกไปบ้างตรงคำที่ใช้และตอนท้ายฉบับสงขลาพรรณนายาวกว่า ฉบับ
 พัทลุงรวมรัก เมื่อสุทธิกรรมไครครองราชย์ตั้งโรงงานเรื่องก็จบ จบด้วยภาพผนัง 16
 ว่า

"ท้าวเมตตาจิตบวงสรวง แก่สัตว์ทั้งปวง
 ให้สุขทั่วโลกรวิสัย ฯ
 สัพเพ สัตตา นั้นไซ้ ตั้งจิตแผ่ไป
 ตั้งใจเอานฤพาน ฯ" 1

ขอแตกต่างอีกประการหนึ่งที่ฉบับพัทลุงต่างจากฉบับสงขลาอย่างชัดเจนคือไม่มี
 มีการกลัษชาติหรือบทสโมธาน

3.3. ลักษณะคำประพันธ์ แต่งด้วยกาพย์สุรางคนางค์ 28 กาพย์บึง
 16 และกาพย์ยานี 11 (ชาวใต้เรียกกราย 22)

4. สุทธิกรรมชาดก ฉบับจังหวัดนครศรีธรรมราช

ต้นฉบับพบที่ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช นายเจริญ
 พุ่มเสรา เป็นผู้มอบให้ เดิมเป็นสมบัติของ นายแคล้ว ไกรนรา อายุ 80 ปี (พ.ศ.
 2525) อยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าช้าง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรม-
 ราช นายแคล้วได้รับมรดกตกทอดจากนายสน ไกรนรา (ขุนประเทศท่าช้าง) ผู้เป็น
 บิดา สมุดข่อยชาวนฉบับนี้มีอายุประมาณ 110 ปี² เป็นวรรณกรรมเก่าก่อนนายแคล้ว
 เกิด ดังนั้นสมุดข่อยชาวนฉบับนี้จึงเขียนขึ้นราว พ.ศ.2414 ตรงกับรัชกาลพระบาท-
 สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขนาดต้นฉบับ กว้าง 4.5 นิ้ว ยาว 13.5 นิ้ว
 หนา 1.2 นิ้ว

4.1. ประวัติความเป็นมาและผู้แต่ง

เรื่องสุทธิกรรมชาดกกล่าวกันว่าเขียนมาแล้วในจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่
 ยากที่จะหาหลักฐานยืนยันว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไร ผู้แต่งเป็นใครก็ยากที่จะค้นคว้าหาหลัก-

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

² ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช ประมาณอายุไว้บนต้นฉบับ.

ฐานให้แน่ชัดได้ คนเก่าแก่ชาวนครศรีธรรมราชก็บอกได้เพียงว่าได้ยินชื่อมานานแล้ว เป็นหนังสือสวดคือหนังสือที่แต่งเพื่อสวดให้พุทธศาสนิกชนฟังก่อนการฝังพระบรมศพ นอกจากนี้ยังเป็นหนังสือเวียนสำหรับกุฎุมุตรในสมัยก่อนด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขุนอาเทศคดี (กลอน มัลลิกะมาส) อายุ 95 ปี (พ.ศ.2525) ผู้รู้ชาวนครศรีธรรมราชที่ยังมีชีวิตอยู่กล่าวว่า เป็นการยากที่จะรู้ได้ว่าผู้แต่งสุทธิกรรมชาดกที่มีต้นฉบับอยู่นั้นเป็นใครกันแน่¹

พระธรรมเมธาจารย์ เจ้าอาวาสวัดญาณโกศล อำเภอมะนัง จังหวัดพัทลุง กล่าวว่า "อีกพวกหนึ่งว่าแต่งที่นครศรีธรรมราช แต่จะมีหลักฐานยืนยันแค่ไหนข้าพเจ้ายังไม่ทราบ"² แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีผู้เห็นแตกต่างกันในเรื่องสถานที่แต่ง

สุทธิกรรมชาดกฉบับนี้ตัวหนังสือบางแห่ง เลขอัน อื้อและบางหน้าชำระชดชดหาย ไม้บ้าง เขียนด้วยอักษรวิจิตรไทยตามสำเนียงภาษาดินใต้ ลักษณะคำที่ปรากฏเป็น สำเนียงภาษาใต้ ไม่เคร่งครัดเรื่องการสะกดการันต์ ผู้แต่งแต่งขึ้นด้วยเจตนาที่จะใช้สวดให้พุทธศาสนิกชนฟังและเป็นหนังสืออ่านสำหรับนักเรียนวัดสมัยก่อน อักษรไม่บรรจงอย่างฉบับสงขลา (นางแดง จ้าวสุทร) บางตอนเขียนด้วยอักษรขอมล้วนๆ

4.2. เนื้อเรื่อง ตอนต้นเป็นบทไหว้ครู สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ศรัทธา ขอนต้นชาดหายไปที่เหลือเริ่มตั้งแต่ "เรื่องริคสิทสิทัก ยานนำทิมวัน จันทราอาทิต อากาศเบื่องบับ ฉกามาสดวัน...อันเรื่องริคทา ช่วยกันไภยพิศ ร้ายริคราคา อันโรคทุกขา" แล้วดำเนินเรื่องว่า มีกฏุมพินนอกเมืองท่านหนึ่ง สอนลูกชายชื่อสุทธิกรรมว่าอย่าคบคนพาลและมีศรัทธาไม่ว่า ให้ลูกชายทศสองใจเพื่อนสนิททุกคนและคนก็ทศสองใจ เพื่อนๆที่สนิททุกคนให้ลูกได้เห็นประจักษ์ด้วย ในที่สุดก็พบว่าเพื่อนๆของลูกล้วนแต่เป็น

¹ สัมภาษณ์ ชูชอง เทศคดี (กลอน มัลลิกะมาส), 12 กุมภาพันธ์ 2525.

² สุทธิกรรมชาดก พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระธรรมจักรการามมุนี, หน้า คำนำ.

มิตรไม่ว่าทั้งสิ้น ส่วนเพื่อนของบิดาแม่จะมีน้อยคนแต่เป็นเพื่อนแท้ทุกคนให้การช่วยเหลือเมื่อตกทุกข์ได้ยาก โดยเฉพาะคานนท์กับตาชัยเป็นเพื่อนแท้ที่รักมาก สิ่งสำคัญที่ภุมพีสอนลูกอีกประการหนึ่งคืออย่าคบคน 4 จำพวก ได้แก่ 1. ชายสามโบสถ์ หมายถึงชายที่บวชแล้ว 3 ครั้ง 2. หญิงสามผัว หมายถึงหญิงที่ผ่านการมีสามีมาแล้ว 3 คนแล้วเลิกร้างกันไปหมด 3. ศิษย์ร้ายครู หมายถึงศิษย์ที่เร้นหาครูเรื่อยไป อยู่สำนักอาจารย์ไหนก็อยู่ไม่ได้ด้วยความไม่ศรัทธาของผู้เรียนเอง 4. พระราชาที่ไร้ความยุติธรรม ไม่พิจารณาให้รอบคอบก่อนที่จะตัดสินอะไรลงไป ภายหลังจากเหตุการณ์นำคำสอนของบิดาไปทดลองกับคนทั้งสี่จำพวกดังกล่าวก็ประจักษ์ความจริงดังที่บิดาสอนไว้ ด้วยการบำเพ็ญความดีจึงได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงทักศิลาในที่สุด (จากเริ่มต้นถึงตอนนี้ตรงกับฉบับสงขลानางแกลง จาวิสุตร)

กล่าวถึงคานนท์ตาชัยเพื่อนแท้ของบิดาสุทธิกรม ๒ คนนั้นมีบุตรชื่อ แสง ตาชัยมีบุตรชื่อ ชัน ก่อนถึงแก่กรรมสหายทั้งสองบอกลูกชายของตนไว้ว่า เพื่อนแท้ของตนคือภุมพีนายบ้านมีลูกชายชื่อสุทธิกรมไม่ได้ไปมาหาสู่กันนานแล้วให้ลูกสืบหาบุญมิตรเอาไว้จะได้ช่วยเหลือกันเมื่อถึงคราวจำเป็น แสงและชันจึงสืบหาสุทธิกรมไปทั่วจนพบกันที่กรุงทักศิลา เมื่อสุทธิกรมทราบว่าทั้งสองคนเป็นบุตรชายของมิตรแท้บิดาตั้งตั้งให้รับราชการในพระราชวัง

ศิษย์ร้ายครูไปหาชายสามโบสถ์และหญิงสามผัวซึ่งอยู่กินกันอย่างสามีภรรยาเพื่อขอเงินใช้จ่าย พอได้รับคำบอกเล่าจากชายชิวหญิงโฉว่าสุทธิกรมได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงทักศิลาก็รีบเดินทางไปหาทันทีโดยทำเป็นเคียนขอทานเขาไปในวัง สุทธิกรมเห็นเขาก็จำได้จึงยกความชั่วของศิษย์ร้ายครูขึ้นกล่าวแล้วให้ทานสิ่งของเสื่อผ้าไป

กล่าวถึงพระเจ้าพรหมทัตระลึกถึงสุทธิกรมขึ้นมาจึงตรัสถามหา ใครว่าเป็นกษัตริย์ครองกรุงทักศิลาจากชายสามโบสถ์หญิงสามผัวในขณะที่เข้าไปบริจาคทานโดยทั้งสองบอกก็ด้วยหวังรางวัล เพชฌฆาตจำหน้าคนทั้งสองได้ว่าเคยก่อกรรมทำเข็ญต่อสุทธิกรมจึงทูลพระเจ้าพรหมทัตทรงทราบ พระเจ้าพรหมทัตรับสั่งให้จับคนทั้งสองไปเขียนตีให้สาสมกับที่ประกอบกรรมชั่วไว้แล้วจึงปล่อยตัวไป

เนื้อความต้นฉบับตอนจบมีว่า

ผิคล้ายยิ่งร้ายเก็ดสออย่า โทคุทันแห่งข้า อยู่โศภาทาเสิบไปย ยิ่งร้ายเจ็บเพียง
บันไหลย ร่องไทรว่าไรย แขงใจขกรายทูนสาร ชาผิคใหม่ทันคิคอาน เอาเทคทูน-
สาร เกรวะเงาสุคที่กำสำหมี ลักเอาหงเงาห่านี แดแรกเคิมที ไหมยรว่าดัคคัวโดย
มวันนั้นเญาเอาแหเญอ หิวแต่ตัวไปย ถามเญอบอกวาใหม่ตรง ถามนัฎบอกวาลักหง
ใหม่แกลุงยูกยง ควยกตัวระระราคุดาคยา ไหมยไซยเด็ยวคตชา ชวยกันปรีกสา
สามรากกรอมใจกัน ทิคเอสิคูเยียนครนัร มเหนผิคแมนหุมัร คิคคัวโหนหัน-
พันปี โทเมผิครับไสยเกสี แลวแต่จักกริ ภาระองคจทรงเมจตา¹

ตอนท้ายแสดงถึงการรับกรรมชั่วของชายสามโบสถ์ หญิงสามตัว และศิษย์-
ร้ายครูซึ่งไม่มีในฉบับสงขลา สุนทรภู่รวมชาดกฉบับนครศรีธรรมราช (นายแคว้ว ไกรนรา)
สมบูรณ์เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ตอนต้นขาดหายไป 1 หรือ 2 หน้า และตอนกลางก็
ขาดไปไม่กี่หน้า วรรณกรรมชิ้นนี้ขาดแยกเป็นสองส่วน ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยา-
ลัยครุฑนครศรีธรรมราชได้รับมอบจากคนละคนกัน แต่เคิมเป็นสมบัติของคนๆ เดียวกันคือ
นายแคว้ว ไกรนรา ผู้วิจัยจึงพยายามเอาทั้งสองส่วนมาพิจารณาประสานต่อกันจึง
ได้เนื้อเรื่องสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ

4.3. ลักษณะคำประพันธ์ แต่งด้วยคำพยางค์มี 16 กาพย์สุรางคนางค์ 28

และกาพย์ยานี 11

ตัวอย่าง

ทูนพรอมเสมอกัน ภาระจิงผัน ว่าเงาผู้นี เป้รอกไทรยใหม่รัก
ยคสิคสูงดี เร้วาไหดี เป้รอกปปราชา
ใหม่รับใหม่รัก สมบัคคิยคสิค เป็นเทาเป็นภาระยา มุงจักประเทศ
เป็นคณนาถา ลำบากกายา เจาเอยป้วยกาน
สุคทีกำทูนเทา วาซาพิทุเจา แจงไนยสันคาร อันความเข่นใจ
โครายจักพบการ แตะผะสองปรกาน พันทีอุปปรใหม่²

ข้อนำสังเกตุสำหรับสุนทรภู่ฉบับนี้คือคำที่รอกเสีบงคำที่สะกคด้วยแม่ กก

¹จากต้นฉบับสมุดข่อยชาว ฉบับนายแคว้ว ไกรนรา สำมี ช ไซ ช ขวคทุกคำ.

²ต้นฉบับสมุดข่อยชาวฉบับนายแคว้ว ไกรนรา.

จะออกเสียงเป็น -ะ ใน แม่ ก กา เช่น บอก เป็น เบาะ จอก เป็น เจาะ
ออก เป็น เาะะ ทั้งตัวอย่าง

"พระยาศรึกว่าเร้านี้ อันพระทนต์นี้ สุกคนยังใหม่เคี้ยเหน

เราใครจเาะะไปคูเหลน ผู้รายยังเปร จักตามทริง เกศเทศถาน" 1

การออกเสียงดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในอำเภอทุ่งใหญ่ ฉวาง ลานสกา และ
ทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการออกเสียงเช่นนี้ทำให้เชื่อได้ว่า สัทอักษร-
ษาคณบัญนี้เขียนขึ้นในอำเภอใดอำเภอหนึ่งในสี่อำเภอดังกล่าว ส่วนจะเป็นการแต่ง
หรือเป็นการคัดลอกค่อมานั้นเป็นการยากที่จะยืนยันได้

การเขียนไม่มีคหลักษณ์การสะกดมุ่งการออกเสียงเป็นสำคัญ คำที่มี ร
สะกดคล้ายไปใช้น เช่น "โจนรายรองอยู่อาๆ คนเคิลไปยมา เข้าตามวาเอ็งเป็ร-
กัไทรย" จะเห็นได้ว่าการใช้คำในสัทอักษรฉบับนี้มุ่งการถ่ายทอดเสียงที่ใช้อยู่ใน
ท้องถิ่นเป็นหลัก

5. สัทอักษรษาคณบัญจังหวัดนครศรีธรรมราช ฉบับที่ 2 มีผู้นับอยู่ที่ศูนย์-
วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราชเช่นกัน เติมเป็นสมบัติของนายภู
ศรีเจริญ อยู่บ้านเลขที่ 41 หมู่ที่ 1 ตำบลขุนทะเล อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรี-
ธรรมราช นายสุจินต์ วงศ์ปาลามานนท์ มอบให้เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2523
ต้นฉบับเป็นสมุดข่อยขาว ขนาดกว้าง ยาว ใกล้เคียงกับฉบับที่ 1 แต่เนื้อเรื่องทั้งตอน
ต้นและตอนท้ายขาดหายไปมากเหลือเฉพาะตอนกลาง เขียนด้วยอักษรวิเชียรไชโยโบราณ
บางตัวเป็นอักษรขอม ตัวอักษรบรรจงสวยงามกว่าฉบับที่ 1 การสะกดการันต์ใกล้เคียง
เคียงกับภาษาไทยปัจจุบันมาก

เนื้อเรื่องเริ่มจากมีศาสดาสุทธิกรมบอกให้ลูกชายทดสอบความจริงใจของ
เพื่อน ๆ จนกระทั่งถึงสุทธิกรมทูลพระ เจ้าพรหมที่คิดว่าดีถึงสี่ เพราะต้องการทดสอบ
คุณธรรมของพระองค์นั่นเองเรื่องจบแล้ว เนื้อเรื่องและบทประพันธ์เหมือนกับฉบับอื่นๆ
ฉบับนี้คง เป็นฉบับคัดลอก เพราะใหม่กว่าฉบับอื่นๆทั้ง เนื้อกระดาษและอักษรวิเชียรไชโย
จึงไม่น่าจะฉบับนี้มาพิจารณา

เปรียบเทียบสุทธิกรรมชาคกณัมต่างๆ

ต้นฉบับสุทธิกรรมชาคกที่ค้นพบจะนำมาพิจารณา 4 ฉบับ เป็นต้นฉบับที่พบใน สงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ต้นฉบับทั้งหมดเป็นสมุดข่อยขาว(มุกขาว) ยกเว้นฉบับพัทลุง สืบหาต้นฉบับไม่ได้พบที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว เมื่อ พ.ศ.2506 ในคำนำบอกว่า พระมุนีสารโสกณ(พระธรรมเมษาจารย์ ปัจจุบัน) เป็นผู้รวบรวมต้นฉบับเมื่อพ.ศ.2472 ฉบับสงขลา(นางแดง จ้าวสุทร)ก็มีการพิมพ์เผยแพร่แล้วเมื่อ พ.ศ.2517 ส่วนอีกสองฉบับยังไม่มีพิมพ์เผยแพร่แต่ประการใด แม้สุทธิกรรมชาคกจะมีการพิมพ์เผยแพร่บ้างแล้ว แต่น้อยคนนักที่รู้จักวรรณกรรมเรื่องนี้ เพื่อความกระจ่างในเรื่องสุทธิกรรมชาคกที่แพร่กระจายอยู่ใน 3 จังหวัดภาคใต้ผู้วิจัยจึงพิจารณาเปรียบเทียบดังนี้

1. ผู้แต่ง ในสี่ฉบับสืบหาหลักฐานพอจะเชื่อถือได้หนึ่งฉบับ คือฉบับพัทลุง ผู้แต่งคือ พระอุดมปิฎก เปรียญ 9 ประโยค สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ท่านเป็นเจ้าของอาวาสองค์ที่ 5 วัดหงส์รัตนาราม (บางกอกน้อย) กรุงเทพมหานคร ฉบับสงขลาสืบหาหลักฐานยืนยันไม่ได้ รู้ได้ว่าเป็นการแต่งซ่อม ผู้แต่งซ่อมน่าจะเป็นพระภิกษุถึงหลักฐานที่กล่าวข้างต้น อีกฉบับหนึ่งของสงขลา ไม่สมบูรณ์นั้นเป็นส่วนเกี่ยวข้องกับ ฉบับ นางแดง จ้าวสุทร ผู้แต่งคงเป็นคนเดียวกัน แต่ฉบับนี้น่าจะมีมาก่อนฉบับนางแดง จ้าวสุทร พิจารณาได้จาก อักษรวิธี และความเก่าของเนื้อกระดาษ ฉบับนครศรีธรรมราชสืบหาหลักฐานเกี่ยวกับผู้แต่งยืนยันไม่ได้ เพียงแต่คนรุ่นก่อนๆบอกว่า สุทธิกรรมชาคก มีในนครศรีธรรมราชมานานแล้ว

2. อักษรวิธี และ คำที่ใช้ ฉบับนางแดง จ้าวสุทร ตอนมหน้าเขียนโดยใช้อักษรวิธีไทยโบราณตามสำเนียงชาวใต้ เช่น พระพุทธิเจาคำมริวาพระเจาทรงจะมาตริค เป็นต้น ตอนเนื้อเรื่องเป็นอักษรวิธีมีปัจจุบัน คำที่ใช้เป็นปัจจุบัน เช่น พระโพธิสัตว์ ชมสมบัติในสวรรค์ จุตินงมาพลัน คือพระสัมมาสัมพุทธโช เป็นต้น ฉบับสงขลา นายช่วย ชูสุวรรณ ใช้อักษรวิธีแบบไทยโบราณ สะกดตามสำเนียงถิ่นใต้ (ภาคผนวก ข. หน้า 151) เช่น ชายเอนมาเสียงเลา หมรรแลคฺคูใหม่-เหมี่ยมอนใจ ว่าคําใหม่ปราไสย ทนหมิโคลิ่งจากเรื่อน เม้นชายมีผีมี มาอยู่โค-เตสสามเคื่อน แมแตนหนันแสนเงื่อน เป็นต้น ฉบับพัทลุงอักษรวิธีเดิมในสมุดข่อยไม่อาจ

ทราบได้เพราะไม่พบหลักฐานพบแต่ฉบับที่มีการพิมพ์เผยแพร่แล้ว 2 ครั้งคือก่อน พ.ศ. 2506 และ พ.ศ. 2506 การพิมพ์เผยแพร่ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปทั้งในแง่และสะดวกในการอ่านโดยพิมพ์เป็นภาษาไทยปัจจุบัน แต่จากที่พระมุนีสาร์โสภณ (พระธรรมเมธาจารย์) ผู้สืบทอดฉบับได้พิมพ์รวบรวมไว้พอจะกล่าวได้ว่าคงเป็นอักษรวิธีโบราณ เพราะเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ฉบับหนึ่งซึ่งอายุคนแล้วก่อนที่จะรวบรวม ตัวอย่างร่องรอยในฉบับที่หลงเหลืออยู่พิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. 2506 เช่น หึงหมแม่แต่นคำ มันหึงหมึกเหมือนความมเถื่อน อองออจระระเพื่อน ไมวายเว่นสักวันวาร เป็นต้น

ฉบับนครศรีธรรมราช (นายแคล้ว ไกรนรา) ใช้อักษรวิธีเก่าตามสำเนียงชาวใต้ ใช้คำง่าย ๆ แบบพื้นบ้านในบางคำ ตัวเขียนไม่ค่อยคงงามอย่างฉบับสงขลา เช่น ยากใจร้ายนัก ไหมมียัคสัก ไคแต่สบายใจ เม้นคิคำชาย ไคทูนกำไมลย ครันวายะใจ ถัดออกทุกปรากษ เป็นต้น อักษรวิธีที่นำสังเกตของฉบับนครศรีธรรมราช เช่น ใ ย หลิ่ง ไ เช่น ฤทธิ์ไทย ไชยคาน ใ รุปรวรรณยุคเอกบนพยัญชนะเพื่อให้ออกเสียงเอก เช่น ปรากัน บัก สบายใจ ภ ใ นฤคหิต แทนเสียง โอะ เช่น บัด พร้ม ใ รูปเลขสองไทย หลังคำออกเสียงเหมือนไม้ยมก เช่น อา ๕ คำที่ใ ช จะใ (ข ขวคทุกคำ)

3. เนื้อเรื่อง ฉบับสงขลา (นางแดง จ้าววิสูตร) เริ่มด้วยบทไหว้ครู คำเนินเรื่องจากมิตาสุทธิกรรมสอนลูกไม่ให้คบคนพาลและบุคคล 4 พวก คือชายสามโบสถ์ หึงสามนิ้ว คินยร์รายครู และพระราชาไร้ความยุติธรรม เมื่อบิดาถึงแก่กรรมสุทธิกรรมทดสอบคำสอน คบคาศมาคมกับจิตย์เอกชายสามโบสถ์ หึงสามนิ้ว คินยร์รายครู และพระเจ้าพรหมทัตแห่งเมืองพาราณสี ปรากฏผลคือสามพวกแรกกอบโกยเงินทองของสุทธิกรรมตลอดเวลา ทั้งยังแสดงออกถึงความชั่วในลักษณะต่างๆกัน ทดสอบพระเจ้าพรหมทัตโดยลักหงส์ พระเจ้าพรหมทัตสั่งให้ประหารชีวิตโดยมิต้องสอบสวนและเป็นเวลากลางคืนด้วย ด้วยความดีและความจริงใจจึงทำให้ไม่ถูกประหาร เมื่อสั่งสอนพระเจ้าพรหมทัตให้เห็นธรรมแล้ว สุทธิกรรมก็เดินทางออกจากเมืองพาราณสีจนกระทั่งราชรถมาเถยได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงทักศิลา ประชาชนร่วมฉลองการขึ้น

ครองราชย์ของกษัตริย์พระองค์ใหม่จักให้มีการแสดงมหรสพต่างๆทั้งกลางวันและกลางคืน จากนี้ก็บำเพ็ญทานเป็นประจำทุกวันแม้แต่ชายสามโบสถ์หญิงสามตัวที่เคยทำชั่วไว้ก็ไปรับบริจาคทานด้วย สุตติกรรมครองราชย์เป็นสุขอยู่ช้านานจนสวรรคตไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นดุสิต จากนี้เป็นการกลับชาติของพระโพธิสัตว์และตัวละครในเรื่อง จบด้วยคำอธิษฐานของผู้แต่ง

ฉมังพิทลุง เหมือนกับฉมังสงขลาแต่เนื้อเรื่องจบแค่ตอนขึ้นครองราชย์ ไม่มีการร่วมฉลองการครองราชย์ของกษัตริย์พระองค์ใหม่ ไม่กล่าวถึงการสวรรคตไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์และไม่มีการกลับชาติแต่อย่างใด จบด้วยกาพย์ฉมัง 16 ว่า

“ท้าวเมตตาจิตบวงสรวง แก่สัตว์ทั้งปวง
ให้สุขทั่วโลกรวิสัย
สัตเพสิตตา นั้นไซ้ ติงจิตแผ่ไป
ตั้งใจเอาแต่ณฤพาน ฯ”

ฉมังนครศรีธรรมราช (นายแคว้ว ไกรนรา) เริ่มด้วยบทไหว้ครูเหมือนฉมังพิทลุงและสงขลา คำเนินเรื่องเหมือนกันจนสุตติกรรมโคครองราชย์ด้วยความสุขแล้วคำเนินเรื่องไปอีกถึงบุตรชายสองคนของมิตรแท้บิดาสุตติกรรมสืบหาสุตติกรรมจนพบและได้รับการแต่งตั้งให้รับราชการภายในพระราชวัง ฝันร้ายครูดอยากไปขอเงินชายสามโบสถ์และหญิงสามตัวแล้วไปหาสุตติกรรมเพื่อรับบริจาคทาน ภายหลังชายสามโบสถ์ หญิงสามตัวก็ได้รับผลชั่วตอบแทนเพราะพระเจ้าพรหมทัตให้จับตัวไป เมียนเมื่อรู้ความจริงว่าทั้งสองสมรู้ร่วมคิดกันโกหกว่าสุตติกรรมลักหงส์พระองค์ไปฆ่า

4. ความเก่าแก่ของต้นฉมังสุตติกรรมชาดก

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา สันนิษฐานไว้ว่าสุตติกรรมชาดก ฉมังนางแดง จำวิสุตฺร มีอายุประมาณ 100 ปี ฉมังฉมังหลังจาก พ.ศ. 2525 ลงไป 100 ปี สุตติกรรมฉมังนี้จะมีขึ้นราว พ.ศ. 2425 ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนจะมีฉมังนี้มีฉมังอื่นมาก่อนดังปรากฏในเนื้อเรื่องตอนท้ายว่าเป็นการแต่งซ่อมแปดฉมังที่มีอยู่แล้ว ส่วนฉมังนายช่วย ชูสุวรรณ (จังหวัดสงขลา) น่าจะเก่ากว่าฉมังนางแดง จำวิสุตฺร

ฉบับนครศรีธรรมราช (นายแก้ว ไกรนรา) ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราชสันนิษฐานไว้ว่ามีอายุ 110 ปี ดังนั้นจะมีขึ้นราว พ.ศ. 2414 ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเช่นกัน ส่วนฉบับ นายภู ศรีเจริญ (ไม่สมบูรณ์มีเฉพาะตอนต้น) ใหม่กว่าน่าจะเป็นฉบับที่คัดลอกต่อมา ภายหลัง ส่วนที่จังหวัดพัทลุงไม่พบต้นฉบับสมุคช้อยพบแต่ฉบับที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว ซึ่ง ไครุภายหลังว่าพระธรรมเมธาจารย์ เป็นผู้สืบทอดรวบรวมต้นฉบับพิมพ์เอาไว้ เมื่อ พ.ศ.2472 สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สุนทรภรณ์ชาคก ในฉบับพัทลุงมีต้นฉบับขึ้นครั้งแรกประมาณ พ.ศ.2400 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สิ่งที่เป็นหลักฐานคือประวัติพระอุดมปิฎก (เชื่อว่าเป็นผู้แต่ง)บอกไว้ว่า เมื่อรัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์ท่านหนีออกจากกรุงเทพฯไปอยู่ที่ จังหวัดพัทลุงด้วย เหตุที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับวิชาบาลีสัมยที่ยังทรงผนวช อยู่ พระอุดมปิฎก เป็นพระผู้ใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดปรานมาก ตลอดรัชกาลที่ 3พระอุดมปิฎกมีบทบาทในการทบทวนบำรุงพุทธศาสนาเป็น อย่างมาก¹

สุนทรภรณ์ที่สมบูรณ์ 3 ฉบับ ที่พบใน 3 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง และ นครศรีธรรมราชอาจคัดลอกจากต้นฉบับเดียวกัน หรือไม่ก็ฉบับใดฉบับหนึ่งใน 3 ฉบับ นี้เป็นต้นฉบับเดิม เพราะเนื้อเรื่องเหมือนกันแทบทั้งหมดและร้อยกรองก็ใกล้เคียงกัน มากต่างออกไปบ้างก็เพียงอักขรวิธีและการใช้คำเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังตัวอย่าง เปรียบเทียบดังนี้

ตอนนิทานเรื่องพระพี่เลี้ยงกับมเหสี (นายประตู่เล่าให้เพชรฆาตฟัง)

ฉบับนางแดง จำวิสฺตร

"วันหนึ่งพระบาท   กรุงสามลราช   ออกจากมณฑล

มอบเมืองพี่เลี้ยง   ผู้รวมใจตน   รักษาไพรพล   ปราสาทเรือนหลวง"

¹ วิจิตร สมบัติบริบูรณ์. ประวัติย่อพระเปรี๊ญ 9 ประโยค 2524 และการ ศึกษาพระปริยัติธรรม-บาลี รัตนโกสินทร์ (กรุงเทพมหานคร:การพิมพ์พระนคร, 2524).

"นางว่าตามใจ ไม่กินสิ่งใด แต่เชิญเข้ามา
 กินหมากพลอดเล่น ให้สบายใจข้า ทุกสิ่งเจ้าฟ้า อยู่ช้ำหลายวัน"¹
 ฉมับสมุคช้อย นายแคล้ว ไกรนรา (นครศรีธรรมราช)
 "วันหนึ่งพระบาท กรงสามหน้รธา เอะจากมณฑล
 ผากเมืองก็เสียง ผู้รวมใจคน รักสามณฑน ปราสาทเรือนหลวง"
 "นางว่าตามใจ โหมกินสิ่งใด แต่เซ็นเข้ามา
 กินหมะพดูเหล่น ให้สบายใจข้า ทุกถึงเจ้าฟ้า หยุช้ำหลายวัน"²
 ฉมับพัลลึงที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว พ.ศ.2506

"วันหนึ่งพระบาท กรงสามน้รธา ออกจากมณฑล
 มอบเมืองที่เสียง ผู้รวมใจคน รักษาโพชนต์ ปราสาทเรือนหลวง"
 "นางว่าตามใจ ไม่กินสิ่งใด แต่เชิญเข้ามา
 กินหมากพลอดเล่น ให้สบายใจข้า ทุกช้ถึงเจ้าฟ้า ไปช้ำหลายวัน"³

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า สุนทรภู่ที่แพร่กระจายอยู่ใน 3 จังหวัดนี้เป็น
 สุนทรภู่ที่แต่งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภายหลังจากมีการแต่งเติมตัดตอนกันไปบ้าง เมื่อมีการแต่ง
 ขอมหรือคัดลอกฉบับใหม่ จากหลักฐานและการศึกษาหาข้อมูล เชื่อได้ว่าผู้แต่งสุนทรภู่
 ซากในภาคใต้คือ พระอุคมปิฎก เปรียญ 9 ประโยค อดีตเจ้าอาวาสวัดหงส์รัตน-
 าราม กรุงเทพมหานคร และน่าจะแต่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ในระยะต้นรัชกาลดังได้กล่าวมาแล้ว

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเรื่องสุนทรภู่ที่หอสมุดแห่งชาติได้พบวรรณกรรมเรื่อง
 นี้ อยู่ในหมวดกลอนสวด 3 ฉบับ เป็นสมุดไทยขาว (ขาวโต้เรียกบุคขาว) ทั้งหมดคือ
 1.ฉบับความเก่า หมู่กาพย์ (กลอนสวด) เลขที่ 53 ตู้ 114 ชั้น 1/2

¹สุนทรภู่ ซาก ฉมับนางแดง จำวิสุตฺร, หน้า 115.
²สุนทรภู่ ซาก ฉมับนายแคล้ว ไกรนรา บุคขาว.
³สุนทรภู่ ซาก ฉมับพัลลึงพิมพ์ พ.ศ.2506, หน้า 81, 82.

มัตที่ 60 สมบัติเดิมของหอสมุด ไม่ปรากฏปีที่ไดมา

เนื้อความเริ่มตั้งแต่บิดาศุทธิกรรมห้ามสุทธิกรรมคหฺหญิงสามัว ชายสามโบสถ์และพระยาที่ไม่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม เมื่อบิดาถึงแก่กรรมแล้วสุทธิกรรมทดลองคำสอนเหล่านี้โดยเที่ยวคบหากับหญิงแพศยาและชายสามโบสถ์ จนถึงสุทธิกรรมได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงตักศิลาและได้บัญชาให้ตั้งโรงงานหลายแห่ง ชายสามโบสถ์ หญิงสามัว เข้าไปขอทานพระเจ้าสุทธิกรรมจำทั้งสองคนได้ เรื่องจบเพียงเท่านี้

2.ฉบับความเก่า จัดอยู่ในหมูกาพย์ (กลอนสวด) เลขที่ 54 ชั้น 1/2 มัตที่

60 หอสมุดมือเมื่อ พ.ศ.2435

เนื้อความตั้งแต่พระฤษีให้โอวาทสุทธิกรรมกุมาร สุทธิกรรมเดินทางไปเมืองตักศิลา นางยักษินีเดินทางติดตามประเล้าประโลมเพื่อให้เป็นสามีของนางแต่สุทธิกรรมไม่ยินดียุ้ย สุทธิกรรมเดินทางถึงเมืองตักศิลาแล้วเข้าไปนอนอยู่ในพระอุทยาน เจ้าเมืองตักศิลาท้วงศบรคธาอำมาตย์จึงพร้อมใจกันเสียดราชรถหาเจ้าเมืององค์ใหม่ ราชรถเกยแทบเท่าสุทธิกรรม สุทธิกรรมจึงได้ครองเมืองตักศิลา จบลงด้วยการให้โอวาทแก่ราษฎร

3.ฉบับความเก่า หมูกาพย์ (กลอนสวด) เรื่องสุทธิกรรมเล่ม 2 เลขที่ 55
ตู้ 14 ชั้น 1/2 มัตที่ 60 หลวงธรรมาภิมณฑ์ (ดึก จิตรกติก) มอบให้เมื่อ พ.ศ.
2464

เนื้อความตั้งแต่สุทธิกรรมแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพรหมทัตและเหล่าอำมาตย์ราชบริพาร สุทธิกรรมได้รับความศรัทธามากจึงได้รับการยกย่อง เป็นพระอาจารย์และได้รับเครื่องบูชาธรรมเป็นอันมาก จนถึงกลับชาติ

สุทธิกรรมชาดกทั้ง 3 ฉบับนี้ จารด้วยอักษรไทยสมัยก่อนบางตัวคล้ายกับอักษรขอมสมุดไทยขาวแต่ละฉบับ เกามากพอๆกับฉบับภาคใต้ ฉบับภาคกลางอันดับที่ 1 เลขที่ 53 เนื้อความใกล้เคียงกับฉบับภาคใต้มาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการแปลงสุทธิกรรมจากสำเนียงภาษาถิ่นใต้เป็นภาษากลางก็ได้เพราะผู้แต่งเคยเป็นเจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม กรุงเทพมหานครอยู่หลายปี

วรรณกรรมต้นเค้าของเรื่องสุทธิกรรมชาดก

ต้นเค้าของสุทธิกรรมชาดกจะเห็นได้จากตอนท้ายของเรื่องซึ่งมีภาพยານี 11 พรรณนาความเกี่ยวกับต้นกำเนิดของเรื่องและวิธีการแต่งว่า

"พุทโธโอรธาทา   เร่งศึกษาประพจน์เอา
เป็นคติเนื่องนิตยเนา   ทรายสีวังม้วยสังขา
ทั้งนี้เป็นคำส้วน   สถาพรนำเอามา
ในคัมภีร์มิตติกา   สาธกมาเป็นประโยชน์" ¹

ตอนจบมีร้อยกรองบอกที่มาของการแต่งไว้ว่า

"สิทธิประเสริฐล้ำ   เรื่องสุทธิกำคำรบจบ
บริบอดควรนอนบ   นำเนื้อความตามพระบาลี" ²

ภาพยานี 11 สามบทนี้ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่าวรรณกรรมต้นเค้าของวรรณกรรมเรื่องนี้ น่าจะเป็นชาดก เพราะชาดกเป็นแหล่งใหญ่ของเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มิตุตามิตุตชาดก ในนิบาตเล่มที่ 11 เรื่องที่ 473 มีเค้าเรื่องสำคัญตรงกับสุทธิกรรมชาดกคือเรื่องการคบมิตรและชื่อก็คล้ายคลึงกับที่ปรากฏในภาพยานี 11 ดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงนำมาเปรียบเทียบไว้ดังนี้

สิ่งเปรียบเทียบ	สุทธิกรรมชาดก	มิตุตามิตุตชาดก
ลักษณะคำประพันธ์	ภาพยานี 11 ภาพยณัง 16 ภาพยสุรางคนางค์ 28 แต่งทอสลับกันไปตั้งแต่ต้น	ขึ้นต้นด้วยคาถาบาลีสั้นๆเป็นตอนๆตามด้วยร้อยแก้วแปลขยายความตั้งแต่ต้นจนจบ

¹ สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวิสูตร , หน้า 213-214.

สิ่งเปรียบเทียบ	สุทธิกรรมชาดก	มิตฺตคามิตฺตชาดก
<p>เนื้อเรื่อง</p> <p>- การคบมิตร</p>	<p>จนจบ สอนเรื่องการคบมิตรการ เลือกคู่ครองและการเลือก ภริยา สุทธิกรรมทดลอง คำสอนของบิดา ด้วยความดี ภายหลังได้เป็นภริยา</p> <p>ไม่ได้จำแนกละเอียดเกี่ยวกับ มิตรแท้, มิตรเทียม เช่น "วันหนึ่งเรียกบุตรเข้ามา โลมเล่าเจรจา ว่าเจ้า- อย่าคบคนพาล" (หน้า 7)</p> <p>"หนึ่งเล่าถาปนิตินัย เป็นศิษย์สงฆอารามใด บวชแล้วสึกออกไป แล้วกลับบวชถึงสามถา ..... ถาสึกถึงสามถา อย่าได้คบมาเป็นมิตร" (หน้า 40)</p> <p>"เป็นศิษย์ถารายครู ถึงสามแห่งแต่ชวนผิด อย่าเอามาเป็นมิตร มันมักทำทุรชน" (หน้า 40)</p>	<p>การพิจารณามิตรแท้, มิตรเทียม ว่ามีลักษณะอย่างไร อ้ามาตย์ สอนพระเจ้าพาราณสี เสรีจกจบ เรื่อง</p> <p>จำแนกบุคคลมิใช่มิตรเป็น 16 ประการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เห็นผู้อื่นมีรูปร่างคล้ายเพื่อน ก็คิดหรือเห็นเพื่อนก็ดี ไม่ยิ้มแย้ม แจ่มใส ไม่แสดงอาการรื่นเริง 2. เมื่อรับถ้อยคำด้วยกิจสิ่งใดสิ่ง หนึ่งแห่งเพื่อนแล้ว ก็ไม่ยินดีด้วย ถ้อยคำของเพื่อน 3. ไม่ให้จับแก้มเพื่อนคือเพื่อน แลดูตัวๆก็ไม่แลดูเพื่อน 4. เพื่อนเจรจาสิ่งใดแล้วก็กล่าว เป็นคำยอนให้กลับเป็นศัตรู 5. ถ้าผู้ใดเป็นศัตรูของเพื่อนแล้ว ก็คบด้วยผู้นั้น 6. ถ้าผู้ใดเป็นมิตรของเพื่อนแล้วก็ ไม่สมาคมคบหาด้วยผู้นั้น 7. ถ้าได้เห็นใครฟังบุคคลทั้งหลายเข เขาสรรเสริญเพื่อนกันแล้วก็ห้ามเขา

ชื่อเรื่อง เที่ยง	สุทธิกรรมชาดก	มิตฺตานิหุตชาดก
	<p>สุทธิกรรมสอนพระเจ้า- พรหมทัต</p> <p>1. พิจารณาเรื่องต่างๆให้รอบ คอบจึงตัดสินใจลงไป</p> <p>2. คีลห้า</p> <p>นอกจากนี้ก็มีหลักการเลือก คู่ครองและการเลือกภษัตริย์</p>	<p>8. ถ้าได้เห็นโคฟังเขาค่า เพื่อนกันแล้วก็ชอบใจสรรเสริญ</p> <p>9. ความดีของวิถีไม่บอก เพื่อน</p> <p>10. รู้ความดีของเพื่อนแล้ว ก็ไม่ชอบบอก</p> <p>11. เห็นเพื่อนทำงานการถึง ใจก็ไม่สรรเสริญว่าดีงาม</p> <p>12. ถึงรู้ว่าเพื่อนมีปัญญาที่ไม่ สรรเสริญปัญญาเพื่อน</p> <p>13. เห็นเพื่อนกันมีความดี หายบังเกิดแล้วก็มีความยินดี</p> <p>14. ได้เห็นหรือได้ฟังว่า เพื่อนมีความเจริญด้วยลาภยศ ก็ไม่มีความยินดี</p> <p>15. ได้โภชนาหารอันมีรส อร่อยก็ไม่มีสติระลึกถึงเพื่อนว่า เราจะให้สิ่งนี้แก่เพื่อน</p> <p>มิตร 16 ประการ ตรง ข้ามกับมิใช่มิตร</p> <p>พระเจ้าพรหมทัต</p> <p>อำมาตย์บัณฑิต (พระโพธิสัตว์)</p> <p>กลุ่มอำมาตย์</p>
ตัวละครสำคัญ	<p>พระเจ้าพรหมทัต</p> <p>กฏุมพีปิตาสุทธิกรรม</p> <p>สุทธิกรรม (พระโพธิสัตว์)</p>	

สิ่งเปรียบเทียบ	สุทธิกรรมชาดก	มิตฺตามิตฺตฺตฺชาดก
สถานที่ดำเนินเรื่อง สมัยงาน	รัชชโยค(ชายสามโบสถ์) ห้างนายสามนิ้ว หงส์พระเจ้าพรหมพิศ กรุงพาราณสี, กรุงกัถกิดา สุทธิกรรมคือพระโพธิสัตว์ พระเจ้าพรหมทัตไม่โลกฉาว กิ่ง	กรุงพาราณสี อำนวยมิตฺตฺตฺคือพระโพธิ สัตว์ พระเจ้าพรหมทัตคือ พระอานนท

นิยะคา สาริกภูติ โต้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสุทธิกรรมชาดก และได้แสดงผลการวิจัยไว้ว่า "เรื่องสุทธิกรรมชาดกนี้เป็นเรื่องเดียวกันทุกขนิทานชาดกในปัญญาสาชดกการที่เรียกชื่อเขียนมาเป็นเช่นนี้ เข้าใจว่าคงจะเกิดขึ้นมานานแล้ว เพราะต้นฉบับโบราณของชาดกเรื่องนี้ บางผู้ก็ว่าสุทธิกรรมชาดกหรือสุทธิกรรมชาดก"¹

สุทธิกรรมชาดกที่นิยะคา สาริกภูติ โต้แสดงผลการวิจัยไว้ว่าเป็นเรื่องเดียวกันทุกขนิทานชาดกในปัญญาสาชดกก็เป็นสุทธิกรรมชาดกที่ป้อนอยู่ในหอสมุดแห่งชาติซึ่งที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในหน้า 21-22 และการศึกษาเปรียบเทียบยังไม่ละเอียด ผู้วิจัยได้ตรวจสอบสุทธิกรรมชาดกฉบับภาคใต้กับ ทุกขนิทานชาดก เรื่องที่ 13 ในปัญญาสาชดกปรากฏว่าเนื้อเรื่องเหมือนกัน ต่างกันที่ลักษณะคำประพันธ์ สุทธิกรรมชาดกแต่งด้วยกาพย์ส่วนทุกขนิทานชาดกแต่งด้วยร้อยแก้วนี้มาดีนำหน้าเป็นตอนๆ อีกอย่างหนึ่งที่ต่างก็คือสุทธิกรรมชาดกเรียกดำเนินเรื่องโดยมีบทไหว้ครูนำหน้า มีโคกผ้าถึง

¹นิยะคา สาริกภูติ "ปัญญาสาชดก : อธิษฐานที่มิตฺตฺตฺกรรมร้อยกรองไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524. หน้า 254.

ว่าพระพุทธรูปเจ้าทรงศรีเสด็จคืนนิทานนี้ หนักขึ้นหลายพยางค์ใน ทุกข์มานิกชาดก เพื่อชี้ให้เห็นว่าเรื่องทั้งสองนี้มีสิ่งที่เหมือนกันเป็นส่วนมากผู้วิจัยจึงพิจารณาเปรียบเทียบไว้ดังนี้

สิ่งที่เปรียบเทียบ	ทุกข์มานิกชาดก	สุทธิกรรมชาดก
ลักษณะคำประพันธ์	ขึ้นต้นด้วยคำด่าบาสีสั้นๆ ในแต่ละตอน ตามด้วย ร้อยแก้ว แต่งในลักษณะนี้ ตลอดทั้งเรื่อง	กาพย์ยานี 11, กาพย์ฉบัง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28
สถานที่ดำเนินเรื่อง	พาราณสี , ตักกิลลา	พาราณสี , ตักกิลลา
กษัตริย์พาราณสี	พระเจ้าพรหมทัต พระเจ้าอรรชราช โอรสพระเจ้าอรรชราช	พระเจ้าพรหมทัต ไม่มี ไม่มี
กษัตริย์ตักกิลลา	สิ้นพระชนม์เหลือแต่พระ- ราชธิดา	เหมือนกัน
การเริ่มเรื่อง	กล่าวถึงพระพุทธรูปเจ้าเสด็จไปประทับในที่ประชุมสงฆ์หมู่สงฆ์พุทธอาราธนาให้เล่าถึงความทุกข์ยากและความอดกลั้นในอดีตชาติ	ไม่มีการเริ่มต้นโดยพระภิกษุสงฆ์พุทธอาราธนาแต่เริ่มด้วยบทไหว้ครู
เนื้อเรื่องสำคัญ	พระพุทธรูปองค์ทรงเล่าถึงความอดกลั้นและความทุกข์ยากในอดีตชาติ ได้เกิดเป็นบุตรชายกณุมพี โทสินบิดาสอนว่า หิงสามนิ้ว	สุทธิกรรมเกิดเป็นบุตรชายกณุมพี โทสินคบเพื่อนไม่เลือกหน้า ก่อนสิ้นชีวิตบิดาสอนไว้ว่า อย่าเอาหญิงหม้ายสามนิ้วเป็นภรรยา ควรหาที่สาวจรตักทิริยาสิทธิ์หรือหญิงหม้ายแท้

สิ่งเปรียบเทียบ	ทุกัมมานิก ชาคค	สุทธกักรมชาคค
<p>เรื่องย่อ</p> <p>- สุทธกักรม</p> <p>ทดลอง</p>	<p>อย่าเอามาเป็นภรรยา บวร บวรแล้วสักสามหนอย่าคบเป็น เพื่อน พระราชาที่ไม่ทรงวิ- จารณ์ ทำอะไรมักง่ายอย่าอยู่ ในอาณาจักร เมื่อบิดาสิ้นชีพ สุทธกักรมก็ทดลองคำสอนทั้ง สามประการนี้ โดยหาหญิง สามตัวมาเป็นภรรยา คบชาย บวรแล้วสามหนและสักหนึ่งพระ เจ้าพาราณสี ในที่สุดได้ประ- จักษ์ความจริงดังคำบิคาสอนจึง เดินทางออกจากเมืองพาราณสี จนราชรถมาเกยในขณะนั้นนอน หลับอยู่ที่โคนไม้ ได้ครองกรุง คักศิลา ประชาชนได้รับความ ร่มเย็นเป็นสุขทรงบริจาคตาน เป็นเนืองนิจ จบด้วยทสโม- ชานตัวละครกลดัดชาติเป็นบุคคล สมัยพระพุทธเจ้า</p> <p>ทุกัมมานิก หากภรรยาสาม ตัวหย่า คบเพื่อนที่บวรแล้วสาม หนและสักหนึ่งพระ เจ้าพาราณสี เพื่อทดลองบุคคลทั้งสามพวก</p>	<p>อย่าคบชายสามโบสถ์(บวรแล้ว สามครั้ง) อย่าคบศิษย์รายครู เมืองโคมีเจ้าเมืองสองกองหรือ ชาคคความเที่ยงธรรมอย่าได้อยู่ ในราชอาณาจักร สุทธกักรมทำ คำสอนทั้งหมดนี้ไปทดลอง ใน ที่สุดประจักษ์ความจริงดังคำบิคา หลังจากตั้งสอนพระเจ้าพรหมทัต แห่งเมืองพาราณสีแล้วก็เดินทาง ออกจากเมืองไปจนราชรถเกย ได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงคักศิลา ปกครองประชาชนอยู่ร่วมกัน ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขและ ทรงบริจาคตานเป็นเนืองนิจ จบด้วยทสโมชาน</p> <p>สุทธกักรมได้หญิงสามตัวมา เป็นภรรยา คบเพื่อนที่บวรแล้ว สามครั้งและศิษย์รายครู และ สักหนึ่งพระ เจ้า พรหมทัต</p>

สิ่งเปรียบเทียบ	ทักขิณิกชาดก	สุตฺตนิกรมชาดก
<p>-ประตุมืองสี่ทิศ</p>	<p>ภรรยาสามนิ้วหายบอกความลับแก่อำมาตย์ของพระเจ้าพาราณสีเพราะอยากไต่ทองเป็นรางวัล เมื่อทักขิณิกถูกจับตัวไปหญิงสามนิ้วก็อยู่กับอย่างเปิดเผยกับชายสามโบสถ์ ทักขิณิกถูกพระเจ้าพาราณสีสั่งประหารชีวิตในคืนนั้น โดยไม่มีการพิจารณาไต่สวนแต่ประการใด</p> <p>นายประตุมืองสี่ทิศเปิดประตูให้นำทักขิณิกออกไปประหารคยเห็นว่านิคโบราณประเพณีแล้วเล่านิทานเป็นอุทาหรณ์</p> <p>-ประตุมี่ 1 (ไมบอกชื่อ)</p> <p>เล่าเรื่องสามีภรรยาที่พึ่งพอนที่ว้อสัตย์แต่ถูกสามีภรรยาคนนี้ตายเพราะเข้าใจผิดว่ากัคคูกคนถึงตาย ความจริงงูเห่าเป็นสัตว์ตัวเหตุ พึ่งพอนตายเปล่าเพราะสามีภรรยาคนนั้น</p> <p>ชาดกการพิจารณา</p>	<p>ร้อนไว้แล้วชื่อโกมาตัวหนึ่งให้ภรรยาแกงบอกว่า เป็นหงส์ของพระเจ้าพาราณสีคนไต่ลักมา ภายหลังหญิงสามนิ้วบอกเรื่องนี้แก่ชายสามโบสถ์และคบคิดกันบอกทหารเพื่อหวังทองเป็นรางวัล สุตฺตนิกรมจึงถูกจับ พระเจ้าพาราณสีสั่งประหารชีวิตในคืนนั้น โดยมีได้พิจารณาไต่สวนเรื่องราวแต่ประการใด</p> <p>นายประตุมืองสี่ทิศไม่ยอมเปิดประตูให้นำสุตฺตนิกรมออกไปประหารคยเห็นว่านิคโบราณประเพณีแล้วเล่านิทานเป็นอุทาหรณ์</p> <p>-ประตุมี่ 1 บุรพา(บอกไว้ในประตุมี่ 2)"นายประตุมี่ว่านิคทวงที่ สาคนอย่างนี้ นิคอย่างกษัตริย์องค์ก่อน" 1 เล่าเรื่องสามีภรรยาที่พึ่งพอนที่ว้อสัตย์ พึ่งพอนช่วยเลี้ยงคูกเมื่อสองสามีภรรยาไปทำนา กลับถึงบ้านเห็นลูกนอนตายอยู่เข้าใจว่าพึ่งพอนกัคจึงเอาไม้ตีพึ่งพอนถึงตาย ความจริงลูกชาวนา</p>

¹สุตฺตนิกรมชาดก ฉบับนางแดง จำวิสุตฺต. หน้า 79.

สิ่งเปรียบเทียบ	ทุกัมมานิกชาดก	สุตตันตปิฎกชาดก
	<p>-ประคู้ที่ 2 ทักขิณ เล่า เรื่องพรานนกกับนกเหยี่ยวผู้รักและไว้อาลัยต่อนาย เรื่องว่านกเหยี่ยวเห็นงูพิษกำลังจะฉกกัดพรานนกซึ่งกมลงค้ำน้ำในสระจึงเอาปีกค้ำน้ำให้นายรู้ตัวพรานนกไม่โหดเหยี่ยวถึงตายจึงถูกงูพิษฉกกัดตายอด</p> <p>-ประคู้ที่ 3 ปัจฉิมทิส เล่า เรื่องราชธิดากับสุนัขที่รักคือบุรุษผู้โกรธแค้นราชธิดา เอาหลาวแทงพระธิดาดิ้นพระชนม์ที่ขอบสระสรอง สุนัขคาบเครื่องทรงไปถวายกษัตริย์ผู้เป็นพระธิดา กษัตริย์เข้าพระทัยว่าสุนัขกัดราชธิดาดิ้นพระชนม์ จึงฆ่าสุนัขทันทีโดยมิได้พิจารณา</p> <p>-ประคู้ที่ 4 ทิศอุคร นายประคู้เล่า เรื่องบุรุษสองสหาย</p>	<p>ตายเพราะงูเห่ากัด ฟังพจน ตายเพราะชวานาชาดการพิจารณา</p> <p>-ประคู้ที่ 2 ทักขิณ เล่าในทาน เรื่องพระราชธิดาพระเจ้าพรหม- ทัตกับสุนัขที่ไว้อาลัย กล่าวถึงอำ- มาตย์เอาหลาวไปปักไว้ในสระ- สรองหวังปลงพระชนม์พระธิดาสุนัข วิ่งขวางหน้าพระธิดาและค้ำค้ำ ไว้มิให้เสด็จกระโจนลงสระ พระ เจ้าพรหมทัตพิโรธเข้าพระทัยว่า สุนัขขุ่นพระธิดาจึงสั่งให้ฆ่าเสีย พระธิดากระโจนลงสระสรองถูก หลาวเสียบพระอรุณสิ้นพระชนม์</p> <p>-ประคู้ที่ 3 ปัจฉิมทิส เล่า เรื่องกษัตริย์กับโจร กล่าวถึงพระเจ้า กาศิกราชาสั่งทหารให้เอาสุนัขไป เสียบประจานด้วยเข้าพระทัยว่า เป็นโจรลักทรัพย์ ความจริงสุนัข ได้เป็นโจร ที่ทรัพย์ชาวบ้านไปอยู่ ใต้ถุนเพราะโจรเอาไปซ่อนไว้ ภายหลังพระชนม์ที่สุบโจรและพระ- เจ้ากาศิกราช</p> <p>-ประคู้ที่ 4 อุครทิส เล่า เรื่องมเหสีท้าวมีพระราชกับพระ-</p>

สิ่งเปรียบเทียบ	ทุกัมมานิกชาดก	สุตฺตนิกรรพชาดก
<p>-สุตฺตนิกรรพ สอนพระเจ้า พรหมทัต</p>	<p>สหายที่ 1 ให้สุนัขแก่สหายคน เจ้าของใหม่ทำเครื่องประดับ คอกให้สุนัข สุนัขก็ใจจึงรีบวิ่งไป บอกเจ้านายเก่า เจ้านายเก่า เห็น คิดว่าสุนัขโมยทรัพย์ของ สหายคน จึงฆ่าสุนัขโดยมิได้ไต่ ถามสหายเจ้าของคนใหม่ สุนัข ตายเพราะขาดการพิจารณา</p> <p>-บุคคลใดประทุษร้ายต่อเพื่อน บุคคลเช่นนั้นไม่ควรคบ เป็น เพื่อน</p> <p>-แม่หญิงผู้ใดมีชั่วสาวคนแล้ว หญิงนั้นไม่ควรเอาเป็นภรรยา</p> <p>-บุคคลผู้ล่ออำนาจธรรม... บุคคลผู้นั้นยอมเสื่อมเสียจาก ยศศักดิ์</p> <p>-การสมาคมด้วยสัตบุรุษเป็น</p>	<p>พี่เลี้ยงของพระสวามีว่า เมื่อท้าวมัท- ราชประพาสป่าพระองค์มอมเอนองให้ พระพี่เลี้ยงดูแล พระมเหสีปรารถนา จะทำชู้กับพระพี่เลี้ยงแต่พระพี่เลี้ยงไม่ สนองตอบ พระนางจึงแกล้งชวนคนและ เด็กพัศตราภรณ์ เมื่อพระสวามีกลับมา ก็ฟ้องว่าพระพี่เลี้ยงปลุกปล้ำขึ้นพระทัย ท้าวมัทราชจึงสั่งประหารพระพี่เลี้ยง โดยมิไต่สอบสวน ต่อมาท้าวมัทราช ประพาสป่าอีก มเหสีทำชู้กับพราหมณ์ ที่พระสวามีให้รักษา เมืองสมความ ปรารถนา ครั้นพระสวามีเสด็จกลับ ก็ร่วมกันวางแผนเอายาพิษใส่ในพระ กระยาหาร ท้าวมัทราชเสวยเข้าไป จึงสิ้นพระชนม์ นี่ก็เพราะไม่พิจารณา</p> <p>สุตฺตนิกรรพทูลคำสอนของบิดาต่อ พระเจ้าพรหมทัตว่า</p> <p>-กษัตริย์เมืองใดเที่ยงธรรมควร อาศัยอยู่ในอาณาเขต แต่กษัตริย์เมือง ใดไม่เที่ยงธรรมไม่ควรอาศัยอยู่ใน เมืองนั้น</p> <p>-หญิง 5 พวก หญิงสาว หญิงแสร้ง หญิงแหม่ หญิงหมาย และหญิงสามชั่ว</p> <p>-เพื่อนไม่ควรคบ ทิถยส์ถักสามที ทัษณ</p>

สิ่งเปรียบเทียบ	ทุ๊กมันนิกชาตก	สุทธิกรรวมชาตก
แนวเรื่อง	<p>คุณสูงสุดตั้งอยู่ฝ่ายข้าง เจริญ -บุตร เหลลาไค้เม่ได้ยงบิคา มารคาที่ตนจำต้องได้ยงบุตร เหลลานั้น ไม่นับว่า เป็นบุตร เลย</p> <p>การคบคนไม่ดีจะทำให้ได้ รับความเคียดครอน ผู้สร้าง ความดีจะได้รับความดีตอบ สนองในที่สุด</p>	<p>รายครุมีถึงสามอาจารย์ -ยากสองประการ ยากทรัพย์ และยากใจ -ศีลห้าและโทษทัณฑ์ผู้ประพฤติ ผิดได้รับเมื่อสิ้นชีวิต เหมือนกัน</p>
การจบเรื่อง	<p>จบด้วยบทสโมธาน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. บิคาของทุ๊กมันนิกคือพระ สุทโชนะ 2. มารคาคือพระมหามายา 3. บุรุษผู้ประทุษร้ายมิตรใน กาลนั้นกัลป์ชาติมาคือ เทวทัต 4. ภรรยาผู้คู่สวามีในกาลนั้นคือ นางจิญจมาณวิกา 5. นายประคตผู้คนในกาลนั้นกัลป์ ชาติมาคือพระรูดงค์เถระ 6. บริษัททั้งหลายในกาลนั้น กัลป์ชาติมาคือพุทธบริษัท 7. ทุ๊กมันนิกราชในกาลนั้น กัลป์ชาติมาคือพระโลกนาถตถ คต 	<p>จบด้วยบทสโมธาน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. "ศทาในกาลนั้น จุดินถันคือบิคา สุทโชนนิจบาด นานพิภพกบิลพัสดุ์ พรหมบุรี" 2. นางนาฏราชชิตา กัลป์ชาติมาคือ- พระศรี ริมทามายามี อักขณะเลิศประ- เสริฐนาง 3. พิชัยเอกหัวล้านดดำ ลงมาคือ เทวทัต 4. หญิงหม้ายหลายปีว่าทยา คือนางจิญ- จมาณวิกาอันเคื่องชัต 5. นายประคตแลเพชรธมาต ในชาติ- นั้นครันวอควาย คือสาวกทั้งหลาย ผู้เป็นครูแห่งศรีโลกย์ 6. ไมกลาวถึง

สิ่งเปรียบเทียบ	ทุกัณณิกชาดก	สุตติกกรรมชาดก
		7. ส่วนพระโพนีสัตว์ ฌณสมบัติในเมืองสุวรรณค จุติลงมาพลัน คือพระสยามาชัยมุตโ 8. ฝ่ายอัครมเหสี ผู้รวมสุระ เกษมฉัตร แห่งองค์พระทรงธรรม อันครองศักดิ์ศา ครันปวัตินาติเกิด คือยศโสธรกัลยา ¹

การเปรียบเทียบดังกล่าวข้างต้นนี้ผู้วิจัยนำต้นฉบับของทั้งสองเรื่องมาพิจารณา จาก การเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า ทุกัณณิกชาดกในปัญญาสชาดกกับสุตติกกรรมชาดกมีสิ่ง เหมือนกันเกือบทุกประการ มีต่างกันออกไปบ้างในข้อปลีกย่อย เช่น บทประพันธ์ที่ใส่ แต่ง การเริ่มต้น ตัวละคร และนิทานแทรก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ทำให้มั่นใจว่า วรรณกรรมพุทธศาสนา เรื่องสุตติกกรรมชาดกฉบับภาคใต้ได้เค้าเรื่องสำคัญจากทุกัณณิก ชาดก เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือดินแดนภาคใต้ที่มีต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องนี้แพร่ หลายได้แก่ สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง เป็นบริเวณที่พระพุทธศาสนาเจริญ รุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตกาลก่อนที่จะตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อเทียบเนื้อเรื่อง- ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาหนังสือปัญญาสชาดกด้วยแนวว่าจะ เป็นชาดกนอกนิยามก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการสันนิษฐานว่าผู้แต่งสุตติกกรรมชาดกเป็นพระภิกษุเช่นกันดังนั้นการ สร้างสรรค์วรรณกรรมใหม่โดยเอาต้นเค้าหรือเขียนแบบวรรณกรรมเก่าจึงเป็นที่นิยม ย่อมมีขึ้นได้ เช่นเดียวกับที่นิราศรินทร์เดินทางรอน้ำสรวลศรีปราชญ์

การเปรียบเทียบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สุตติกกรรมชาดกมีต้นเค้าจากมิตตามิตถ- ชาดกและปัญญาสชาดก จากที่ได้นำมาพิจารณาเปรียบเทียบไว้ทั้งหมดแล้วสรุปคือ สุตติกกรรมชาดกได้เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการคบมิตรจาก มิตตามิตถชาดก และได้เนื้อ เรื่องสำคัญและเรื่องย่อยจากเรื่องที่ 13 ทุกัณณิกชาดก ใน ปัญญาสชาดก

¹สุตติกกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวีสูทร . หน้า 211-212.

วิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ในสุนทรียกรรมสากลฉบับภาษาไทย

พระยาอนุมานราชธนเป็นผู้บัญญัติคำ สุนทรียศาสตร์ ขึ้นมาใช้เป็นคำแรกโดยแปลจากคำ Aesthetics ในภาษาอังกฤษ ก่อนหน้านั้น ดร.ปรีดี พนมยงค์ กล่าวถึงภาษาอังกฤษคำนี้ว่ามีผู้คิดว่า อาจวิหยา แต่มีผู้นิยมคำว่าสุนทรียศาสตร์มากกว่า และใช้ติดต่อกันมาจนปัจจุบัน¹ พระยาอนุมานราชธนได้กล่าวถึงความงามเกี่ยวกับวรรณคดีว่า "ผู้ที่ศึกษาวรรณคดีก็จำต้องอาศัยวิชาอักษรศาสตร์ซึ่งเป็นแกนแห่งความรู้ เข้ามารวมประกอบ... เพื่อให้บรรลุจุดหมายเป็นจุดหมายปลายทางคือความรู้ถึงงามรู้ลึกไซ้เพราะ"²

กรบทห้บนราธิปพงษ์ประพันธ์ ทรงนิพนธ์เกี่ยวกับความงามไว้ว่า "เราจะพูดว่าสิ่งนี้งาม สิ่งนี้งาม แลอันที่จริงตรรกวิทยาที่มีความงามหรือความน่าเก๋ยกลในตัวเอง ความงามเกิดขึ้นเพราะถนน ความน่าเก๋ยกลเกิดขึ้นเพราะคนสร้าง"³ ความคิดเห็นที่ทรงนิพนธ์ไว้นี้แสดงว่าสิ่งใดจะงดงามหรือไม่อยู่ที่ความรู้ลึกของบุคคลนั้นๆ มิใช่อยู่ที่สิ่งที่ได้สัมผัส พบเห็นแก่ประการใด

เมื่อต้อง พ นทร กล่าวถึงความงามและความไพเราะเกี่ยวกับวรรณคดีว่า "วรรณคดีเป็นศิลปะชั้นสูง มีด้อยค่ามาเป็นเครื่องอุปกรณ์ ถ้อยคำภาษานั้นไม่ปรากฏแก่ตาให้เห็นเป็นรูปลงอย่างภาพเขียนหรือภาพปั้น ไม่ปรากฏเสียงไพเราะอย่างดนตรี ความไพเราะงดงามเกิดจากความรู้ลึก ความเข้าใจ จึงถือกันว่าวรรณคดีเป็น

¹ อรรถาภิธานศัพท์ "การศึกษาค้นคว้าศิลปะและงานศิลปะ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร วิชาศิลปวิทยาการ, 2519).

² เสวยโรจน์ "วิทยาศาสตร์และวรรณคดี" ใน วรรณคดีที่นาฏ (พระนคร: โรงพิมพ์ประเสริฐอักษร, 2508).

³ กรบทห้บนราธิปประพันธ์ "วิทยาวรรณกรรม (พระนคร: กรมศิลปากร, 2506), หน้า 56.

คือปะทะแสง"¹

การศึกษาคณะกฏทางสุนทรีย์ยะเริ่มสิ่งทีักสันยาก ปกติแล้วมักขึ้นอยู่กับความ
ชวาวของบุคคล ทฤษฎีแบบปรนัย (Objective Theory) มีหลักการว่าความ
งามเป็นคุณสมบัติของศิลปะวัตถุทีอยู่ในศิลปะวัตถุั้น ผู้ดูจะตงเข้าถึงหรือมีประสบการณ์
เพียงมอจึงจะมกเห็นความงามนั้น ทฤษฎีอัตนัย (Subjective Theory) มีหลัก
การว่า ศิลปกรรมสาขาต่างๆจะตีหรือไปขึ้นอยู่กับความพอใจ ความชอบของแต่ละบุคคล²

วรรณกรรมทีแต่งที ประกอบด้วยวรรณศิลป์อมมีสุนทรีย์ภายใน สุนทรียกรรมชาก
เป็นวรรณกรรมเรื่องมึงทีประกอบด้วยวรรณศิลป์ จึงควรศึกษาคณะกฏทางสุนทรีย์ศาสตร์
อย่างละเอียด

ในการศึกษาคณะกฏทางสุนทรีย์ศาสตร์ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษามาแบบปรนัย
โดยแบ่งเป็น 3 หัวข้อใหญ่ คือ

1. การเลือกสรรคำ
2. ภาพพจน์
3. วรรณศิลป์

การเลือกสรรคำ

คำทุกคำทีปรากฏในบทหรือรองอันแตฉานการ กค้นกรองด้วยความจัดเจนใน
คำณามาและความรู้สึกของผู้แต่งมาควาทั้งสิ้น ผู้แต่งสรรหาคำทีเหมาะสมกับเนื้อความและ
บรรยากาศมาใส่โดยพร้อมกันจึงทำให้อีกวามไพเราะ บางท่านกล่าววากวีมีนิยน์คำทีสาม
สามารถทำอะไรได้ชัดเจนกวากนธรรมดาจึงสามารถถ่ายทอดความรู้สึกออกมาได้อย่าง
ลึกซึ้งกรังใจ

กรบทึนบราธิพงษ์ทีประพันธ์ ทรงนิพนธ์ว่า "นักประพันธ์หรือนักแต่งวรรณคดีก็
เป็นศิลปินเช่นเดียวกับจิตรกร กล่าวคือจะตงเป็นช่างผู้ชำนาญการใ้ด้อยคำซึ่ง
ประกอบขึ้นด้วยร้อยแก้วหรือร้อยกรองตามหลักภาษาทั้งในไวยากรณ์และทางอำนนำหรือ

¹ เป็ลื่อง อ. นทร. ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษ (กรุงเทพฯ: มหาวชิราวุฒานิต, 2517), หน้า 13.

² ยุพดี เคะระอังกูร. "สุนทรีย์ศาสตร์" (ภาคนิพนธ์ปริยูการศึกษามหาบัลเจิต
ภาควิชาการณะแนว บัลเจิตวิทยาศัย มหาวิทยาลัยศรีนกรินทรวิโรฒประสาณนิต, 2523).

จึงหว่าเสียดียง มีฉันทลักษณ์เป็นต้น" และ "ส่วนนักวรรณคดีนั้นนอกจากจะมีความรู้สึกโก
คิด หรือมีความชัดเจนดังกล่าวดังแล้ว จะต้องเป็นผู้สันต์คในภาษาคือรู้จักใช้ถ้อยคำใน
อันจะวาดภาพให้สวยงาม ไพเราะเพราะพริ้ง"¹

พระยาอนุมานราชธน กล่าวว่

กวีใช้ความรู้และความชำนาญทางแต่งหนังสือ ซึ่ง เป็นเทคนิคของคนเป็นภาษาละนำ
เอาจินตนาการและอารมณ์สะเทือนใจของคนแสดงออกเป็นวรรณคดี...ภาคประธาน
ของบทประพันธ์ใดแกขอความที่เป็นเนื้อเรื่อง ภาครองใดแกขอความที่เป็นบุคคลความ
อุปสรรคของเนื้อเรื่องควยถ้อยคำอย่างเหมาะสมเจาะ เรื่องที่เขียนขึ้นถึงงามใดเรื่อง
ใดราวดี²

อินทราวุธ กล่าวว่ กวีมีกวีทาพหุทธิ คือความรอบรู้ในกลการประพันธ์ มี
ความรู้พิเศษที่จะประมวลเอาความรอบรู้ของตนและความคิดอันพิศดารมาผนวกเข้า
ด้วยกันแล้วป็นเป็นคำกลอนขึ้นมา³ ในความเห็นเช่นนี้แสดงว่กวีเป็นคนพิเศษ
สามารถหยั่งรู้ในสิ่งต่างๆได้ โดยเฉพาะการใช้คำเพื่อสร้างภาพขึ้นมาในผลงาน
วรรณกรรม

จากความเห็นของนักปราชญ์ทางภาษาและวรรณคดีดังกล่าวดังแสดงให้ เห็น
ว่การเลือกคำในงานวรรณกรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง หากไม่ได้เลือกสรรคำ
ผลงานที่ออกมาก็ค้อยด้วยคุณค่า ในสุนทริกรรมชาคณูแต่งเลือกสรรคำด้วยกลวิธี
ต่างๆที่พิจารณำได้ดังนี้

1. การใช้คำเพื่อความไพเราะ คำในร้อยกรองมีระดับเสียงสูงต่ำ

¹พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. วิทยาวรรณกรรม (กรุง-
เทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาการ, 2518), หน้า 423, 429.

²เสฐียรโกเศศ. การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์ (นครหลวงฯ: สำนัก
พิมพ์บรรณาการ, 2515), หน้า 135).

³อินทราวุธ. ข้อคิดจากวรรณคดี (กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518),
หน้า 12.

เหมือนกับเสียงดนตรี ในการแต่งรอยกรองจึงต้องเลือกสรรคำเพื่อให้เกิดความไพเราะ
วิธีการที่ปรากฏในสุทธิกรรมชาดกได้แก่

1.1. การใช้คำให้สัมพันธ์กันระหว่างรูปคำกับจำนวนคำ เพื่อให้เกิดฉันทลักษณ์

ก. การยืมและทดเสียงสระ เช่น

"ยังมีผู้ร่าย อาชรม ลักเครื่องสรรพัน

เงินทองผ่า แพร ไหม ปาน"¹

อาชรม จากคำเดิม อชรม การยืมเสียงเป็น อา ทำให้เสียงของคำ
ไพเราะขึ้น ถ้าใช้อชรมจะทำให้ขาดความไพเราะไป เพราะ อชรม เสียงสั้นอยู่แล้ว

"เห็นหน้าคาบ สีก เรง โกรธ องค์ การ พิ โรธ

เรียกนาย เพชร ฆาต ฆา พลัน"²

องค์การ จากคำ โองการ สระ โอ ทดเสียงเป็นสระ โอะ เพราะถ้า
ใช้ โอ จะทำให้รอยกรองบทนี้เข้าลักษณะสัมผัสเลื่อน เนื่องจาก โกรธ ในวรรคหน้า
ก็สระ โอะ อยู่แล้ว ยังส่งสัมผัสไปยัง โรธ ซึ่งเป็นสระ โอะ เช่นกัน

"ผู้ร่าย รอง พลาง บอก ไป ข้า ชั่ว เท็จ ได้

คาม สมุทร ทรง ศีลา"³

ศีลา จากคำเดิม ศील ถ้าใช้คำเดิมอ่านเป็น สีน หรือ สีละ กายัมบท
นี้จะขาดความไพเราะไปมาก เสียงจะขาดห้วนและกระคาย อีกอย่างหนึ่งเมื่อยืมเสียง
แล้วทำให้โคจรบจำนวนคำตามฉันทลักษณ์ควยจึงได้ประโยชน์สองประการ

ข. การแผลงคำ เช่น

"ท้าว ตรี สวา เชษฐ เจ้า ผู้ ปัญญา มา เสวย โภชนา จำ เรณู พลัง"⁴

¹ สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวสูตร, หน้า 101.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 138.

จำเรีอญ แผลงจาก เจริญ การแผลงทำให้เสียงและจังหวะดีขึ้น

"ทั้งนอญซังกำหนด ร่างจับจิตมั่นหมายจำ
 เว้นเด็กอโยโกทำ ซึ่งกาเนสุมิจดา"¹

ร่างจับ แผลงจากระงับ ให้ความรู้สึกหนักแน่นและจริงจังขึ้น

"เขาไปในคามัง ญาติกาพฐุขรัง
 ชบวาไจนรอกมา"²

คามัง แผลงจาก กาม (ความ) ถ้าใช้ กาม จะไม่สัมพันธ์กับวรรค
 หน้าซึ่งองท้ายด้วยคำว่า " หวัง " กาม หมายถึง หมู่บ้าน บ้าน ในบท
 กลอนหนึ่งตะลุงมักได้ยินคำนี้บ่อยๆ

ค. การกรอนพยางค์ เชน

"อนงกนางนารถ วิโดยเคออด เลิศคำพรรณราย เป็นที่ภิรมย์
 พรหมพิตมะหันท นางหมื่นหกพัน เทอดวนนารี"³

ภิรมย์ คำเดิม อภิรมย์ เสียง อะ กรอนไปเพื่อให้จำนวนคำถูกต้องตาม
 ฉันทลักษณ์

"ตรีแลวนี้ไม่ภิปราย หมื่นเพชรวานาย
 เพราะนี่ฤาไคเป็นมิตร"⁴

ภิปราย คำเดิมอภิปราย เสียง อะ กรอนไปเพื่อให้จำนวนคำถูกต้อง
 ตามฉันทลักษณ์

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 158.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 190.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 3.

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 15.

ข้อนำสิ่งเทศอย่างหนึ่งสำหรับภาษาถิ่นใต้คือการตัดพยางค์ให้สั้น นิยมตัดพยางค์
เดียว เช่น กระโถน ไซ โถน ตลาด ให้ หลาด นคร ไซ คร(คอน) กระต่าย
ไซ คาน ชนม ไซ นนม ฯลฯ พยางค์ที่ตัดไปมักเป็นพยางค์หน้าออกเสียงสระ อะ
จากตัวอย่างที่กล่าวมาจากเรื่องสุทธิกรรมชาดก ทำให้เห็นว่าการใช้คำสั้นๆของชาวใต้
มีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วและคงเอกลักษณ์นี้เรื่อยมาจนปัจจุบัน

ง. การใช้คำอุทาน หมายถึงการใช้คำซ้ำโดยกร่อนเสียงพยางค์แรก
ของคำลงเป็นเสียงสระ อะ เช่น

"แล้ว เลื้อยไปร่อนตัวหาย พังพอนตามไล่

จับสายไปปะงูเห่า

โกธธา~~ห~~หยาเอา กัดคองเห่า

จูดลากลับป้าออกมา"¹

หยา หยา คือ หยา พยางค์แรกกร่อนเป็น อะ การใช้หยา ทำให้เสียง
ในวรรคมีความไพเราะ ถ้าใช้ หยา เสียงไพเราะในกาพย์แหงจะไม่ค่อย

2. การเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อประโยชน์ของกาพย์สัมผัส

การเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อให้สัมผัสมีทั้งภายในวรรค ระหว่างวรรค และ
ระหว่างบท การใช้คำลักษณะนี้มีมากพอสมควร เช่น

"ถ้าจริงเป็นสัตย์ แพ้เราสันตติ ตระหนักใจนักหนา

ข้าจักว่าเอง ลองดูปัญญา เคอะครุบา ข้าเรียนมากมาย"²

ตระหนัก คำเดิม ตระหนัก เปลี่ยนแปลงเพื่อให้สัมผัสกับตัด ตอนนี้ศิษย์
รำครูกล่าวกับศิษย์เอกว่า ถ้าสุทธิกรรมลักหลังพระเจ้าพรหมทัตจริง สุทธิกรรมจะ
ทองพ่ายแพ้วพวกตนอย่างแน่นอน พร้อมกับอวดตนว่า เรียนวิชามากมาย

"ตรีพลางถามว่า โจรรี ท่านพามา"³

โทมทัตนั้นเป็นโคณา"³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 83.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98.

โจรรี จากคำเดิม โจร หมายถึงผู้ขโมยสิ่งของ เปลี่ยนเพื่อมารับสัมผัส กับ นี้ คำสุดท้ายในบทก่อนที่ว่า "ว่าไฉนมาเป็นอย่างนี้"

"มูร่ายรองกลางบอกไป ข้าชั่วแท้ใจดี
คามสูญทรงศีลา"¹

ศีลา คำเดิม คือ สัตว์ป่าหรือสัตว์ป่าทั้งทางกายและวาจา เปลี่ยนเป็น ศีลา เพื่อ ง่ายต่อการหาคำมาสัมผัส ถ้าใช้ ศีล จะหาคำมารับสัมผัสยากผู้แต่งจึงยก-
เบื้องการใช้คำนี้

"พรหมทัตผู้มี นิ่งห้องโรงรี พระยาน้อยใหญ่"²

ห้องโรงรี คำเดิม ห้องพระโรง เป็นสถานที่พระเจ้าแผ่นดินออกว่าราชการ คำห้องโรงรีไม่เคยพบในวรรณคดีไทยเรื่องอื่นใด เคยพบแต่ศาลารัหมายถึงศาลาที่สร้าง เป็นรูปยาว ในที่นี้เปลี่ยนเพื่อรับสัมผัสกับ ภูมิ ในวรรคแรก

"โพธิสัตว์ภูเหตุ เล่ห์กลหญิงแพศย์ มายาพาที..."³

แพศย์ คำเดิม แพศยา แปลว่า หญิงชั่ว ไม่ใช่ แพศย์ เพราะต้อง การให้สัมผัสกับ เหตุ ในวรรคหน้า

การเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ในการสัมผัสนั้นรูปคำไม่ได้ผิดไปจาก เดิมนัก เพียงแต่เพิ่มสระ หรือไม่ก็เปลี่ยนแปลงสระเสียบ้าง การเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อการ สัมผัสจึงไม่ทำให้คำ เปลี่ยนความหมายแต่อย่างใด

3. การใช้คำที่ก่อให้เกิดอรรถกถาทางเสียงและความหมาย

วาทกถุ กล่าวว่า "อรรถกถาในการประพันธ์หมายถึง การตกแต่งคำประพันธ์ หรือการช่วยเสริมความงามและความไพเราะให้แก่บทประพันธ์ อาจจะเป็นการใช้ถ้อย คำ ภาพพจน์ หรือ บทเปรียบเทียบก็ได้"⁴

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 124.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

⁴ วาทกถุ (ป.ส. ศาสตรี แปล), อรรถกถาศาสตร์ (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2505), หน้า 41.

อลงการ น. การตกแต่ง การประดับตกแต่ง (ป,ส. ออลงการ)¹

อลังการจึงเป็นการตกแต่งถ้อยคำของกวีหรือผู้แต่งควยความประณีตเหมาะสม เพื่อให้เกิดความงดงาม ความไพเราะ และมีความหมายตามต้องการ

พระยาอนุมานราชชนได้กล่าวเกี่ยวกับถ้อยคำ และเสียงของคำว่า

คำทุกคำย่อมมีความหมายบรรจุอยู่ในตัวของมัน ถ้าเลือกสรรคำได้เหมาะและเอามาเรียงเข้าภาษาให้อยู่ในตำแหน่งซึ่งเหมาะสมกัน เวลาอ่านหรือฟังแว่วแห่งความหมายนั้นจะเกิดขึ้นเป็นสื่อหรือแทนที่หรือลึกลงเห็นเป็นภาพขึ้นมาในใจใคร่เห็น เพราะฉะนั้นท่านจึงกล่าววว่า "คำที่ใช่เหมาะเรียงไว้ในที่ที่เหมาะสมที่สุด" ก็เป็นศิลปะเป็นความงามความไพเราะของวรรณคดี ความหมายของคำแต่ละคำมีเป็น 2 นัยนี้ฉันใด ความหมายของความทั้งประโยค ก็มีเป็นสองนัยฉันนั้น... กวีย่อมแสวงหาถ้อยคำ ซึ่งมีความหมายที่มีแว่วเป็นความหมายรองในทำนองที่กล่าวมานี้ เป็นเครื่องช่วยการแสดงอารมณ์ให้ละเอียดอ่อนใจที่นึกเห็น เพื่อเนนออกมาให้ถึงยังใจผู้อ่าน และผู้ฟังซึ่งเป็นผู้รับรู้ แม้จะสูญเสียความจริงหรือความถูกต้องแห่งความหมายของคำตามธรรมชาติของภาษา ก็กล่าสละไคถาจำเป็น เพื่อเนนหรือเพิ่มแรงกำลังแห่งความหมายให้เด่นขึ้น... เสียงของคำก็มีสองนัยเหมือนกัน นัยหนึ่งเป็นเสียงปรกติของมัน ไคแก่เสียงเป็นพยางค์ของคำ อีกนัยหนึ่งคือคุณสมบัติของเสียงโดย เฉพาะของมัน ไคแก่เสียงสูงต่ำ สั้นยาว และหนักเบา ถ้าเลือกสรรนำเอาคำที่มีคุณสมบัติของเสียงที่เหมาะสมมาเรียงไว้ในที่ที่เหมาะสมที่สุด ก็จะเกิดเป็นเสียงมีจังหวะลีลา ถาถึงไคเสียงของคำมีสัมผัส (Assonance) สัมผัสพยัญชนะ (Alliteration) สัมผัสคำ (Rhyme) และแว่วเสียงหรือหางเสียง อันเป็นสมบัติของทำนองเพลงประกอบเข้าอีกชั้นหนึ่ง ก็จะทำให้มีเสียงฟังเพราะสละสลวยดีกว่าเสียงที่เรียงกันอยู่ตามธรรมดาของภาษาพูด²

คำแต่ละคำมีเสียง เฉพาะตัวและความหมายแฝงอยู่ ถาเอามาเรียงไว้ได้เหมาะเจาะจะทำให้มีเสียงระดับสูงต่ำประคุดเสียงดนตรี ความไพเราะจะทำให้สบายใจ อิ่มเอิบใจอย่างประหลาด ในสุทธิกรรมชาคก็มีการใช้คำก่อให้เกิดอลังการแยกพิจารณาได้ดังนี้

3.1. ความไพเราะและความงามเกิดจากการสัมผัส - สัมผัสของร้อยกรอง

¹พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493, หน้า 998.

²เสฐียรโกเศศ. วรรณกรรมเสฐียรโกเศศ (กรุงเทพฯ:บรรณาการ, 2515), หน้า 41, 42, 44.

มี 2 ชนิด คือสัมผัสนอก และ สัมผัสใน สัมผัสในแบ่งออกเป็นสัมผัสตั้งอักษร กับ สัมผัสสระ แต่อย่างไรยังแยกออกเป็นย่อยๆอีก ส่วนสัมผัสนอกเป็นสัมผัสบังคับ ถ้าไม่มีถือว่าผิดขั้นหลักเกณฑ์ การพิจารณาศึกษาสัมผัสแบบต่างๆจะยึดแบบตามที่เปลื้อง ณ นคร¹ ได้รวบรวมไว้ ดังนี้

สัมผัสใน มีทั้งอักษรและสระ แยกพิจารณาได้คือ

ก. สัมผัสในสระ คือสัมผัสที่ในสระเดียวกัน ตัวสะกดมาตราเดียวกัน
แบ่งออกเป็น

1. คำเคียง สัมผัสชนิดติดกัน 2 ตัว เช่น

"ดูประชาอาจารย์ สอนเรียนเขียนอ่าน คุณใครใครมัน
ให้โดยบรรพชา ศีลาทศณ ชาชอกดาวสุน- ทรภาควันหนา"²
"ปราสาทหยาดฟ้า มีมีค่า ประคัมสลับดี
มีอจรตรงแกล แตดวงมณี เพียงพางปรากฏศรี อำมรินอินทร"³
"ยมภษาดรณควหอก ไกรชว่าหลอกปลอกปลนนก
อายปเรศ สเษ ศนษ ช ช ก ห อ ก ร ะ ห ง ห ง ค ว น ร ง"⁴

2. คำเทียบเคียง สัมผัสชนิดติดกัน 3 ตัว เช่น

"เวญพอซึนมานงบน เาก จ อ น ุ ส น ย
สิ่งไ ค ไ ค ร ไ พ อ มา"⁵
"ปร ิ บ ไ ห ม ท เ า ไ ค ก ั ท า ม ไ ค ไ ด อ ด า ม
แด ว แ ด จะ ท ร ง เม ต ต า"⁶

¹ เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. หน้า 22.

² สุนทรภู่. รามเกียรติ์ ฉบับนางคัง จาวีสุทร. หน้า 2.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 4.

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 200.

⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 20.

⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 22.

"จะรับทองยายไว้ได้ไหน จะช่วยเหลือเอาเกินการ" ¹	โทษทันทีใคร
"ชาวนายไปถึงเคหา สรรเสริญท่านว่าคบมิตร" ²	กฏมพิที่ปรีชา
"กฏมพิท่านผู้บิคา กล่าวเป็นคาถาห้าบท" ³	ให้อโวาทา
"ผู้มันหาได้ไว แล้วไล่ไล่ไปเสียเอง" ⁴	
3. คำทบบเคียง สัมผัสชิตติดกัน 2 คู่ เช่น	
"เสิมสร้างช่างมาชาไทย นามโคมิโคปรากฎ" ⁵	กฏมพินันไชร์
เสิบ คือ สิบ ผู้แต่งเขียนตามสำเนียงชาวใต้	
"นำลึกลึกลใหญ่ภัยพาล จะโคแกถายขยายตัว" ⁶	ช่วยกันคิดอ่าน
"ท่านผู้บิคาแลดู ยังไปไมแจงแห่งการ" ⁷	ตริวาลูกกู
"แต่ไม่ได้สนทมิตรมิ่ง สูงท่าคำชาวรราวโค" ⁸	สุทธิก้ามชายหญิง

1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 22.

2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 29.

3 เรื่องเดียวกัน. หน้า 30.

4 เรื่องเดียวกัน. หน้า 39.

5 เรื่องเดียวกัน. หน้า 5.

6 เรื่องเดียวกัน. หน้า 8.

7 เรื่องเดียวกัน. หน้า 10.

8 เรื่องเดียวกัน. หน้า 15.

4. คำแทรกเคียง สัมผัสที่มีคำอื่นแทรกกลางหนึ่งคำ เช่น

"ถ้าดีเป็นศรีแก่ตัว   ถ้าต้องที่ชั่ว

ตัว เราก็พลอยเสราหมอง"¹

"เจ้านายอยู่ภายนอกบ้าน   ใ้ชุนำนาญ

เข้าไปหามิทรสหาย"²

"ชายใ้คอหงใ้ลนัก   มากควยมันพลันฉิบหาย"³

"ใ้คอทรพยแลวกใ้คินมา   สู่หยาคเหา

แลวไปหูลความามี"⁴

"เนื่อนองคงนีที่   หังหาใ้หอมาบอวาย

มากมีมิชาคสย   สงสวยเื่อนทกใ้คเื่อนปี"⁵

5. คำแทรกแอก เป็นสัมผัสที่มีคำอื่นมากันกลางสองคำ เช่น

"สอคสุทานผู้ใ้หูญ   ขอมีนำใ้จเ

ใ้คอปลคครเื่องใ้สู่ใ้คเื่อนรัก"⁶

"ชาหลวงใหวสองยายทา   วาชาขอสมา

ใ้คอใ้คอยาใ้คอใ้จเ"⁷

"ชายใ้คอใ้มิรูทเา   เหมีอนยาใ้บัยวใ้บัยวชายกา

ใ้จเนกวาใ้ใ้บัย   สึกมาเลาใบเนสามถา"⁸

"หึงหมายมันกัรับ   อยารอนใ้ใ้บเนกระใ้มี"⁹

1 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 8.

2 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 11.

3 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 35.

4 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 103.

5 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 183.

6 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 26.

7 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 29.

8 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 53.

9 เรื่อง เคียวกัน. หน้า 53.

ข. สัมผัสในประเภทสัมผัสอักษร คือสัมผัสที่ใช้พยัญชนะเสียงเดียวกัน
การสัมผัสลักษณะนี้มีมากในสุททนิกรมชาดก แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. คำคู่ สัมผัสอักษรชนิดติดกันสองคำ เช่น
"ของเจ้าอันรักร่วมจิตร   เจ้าตามความคิด
พอนี้จะให้เห็นตาม"¹

"กตัญ เปลี่ยน ไม่เหมือน ก่อนเก่า   เพราะลูกใจ เขา
ไม่ฟัง พ่อแม่ สั่งสอน"²

"เมืองโคก ดาพระยา   ไม่พิจารณา เป็นตรา
ฉิบชอบ ไม่สอบ ดู   ให้เที่ยงแท้ ในโทษทัณฑ์"³

"ชาวบ้าน ร้านตลาด   เกิดวิวาท ไม่เว้นวัน"⁴

2. คำเทียบคู่ สัมผัสอักษรชนิดติดกันสามตัว เช่น

"ยกกร เคย เคศ   จำนงค์ จรง เจตน   นอบนบ นมด"⁵

"อนงค์ นางนารด   วิไล เลาลาด   เลิศล้ำ พรายพรณ
เป็นที่ ภรมย์   พรหมทัต มะหันต์   นางหมื่น หกพัน   เหล่าล้วน นารี"⁶

"คิดคำ ค้อยมี ทุน   สีก ทัน พบกับ นาย"⁷

"สัมคน สนธย ราตรี   ผู้ จิตร ราวี
เอา หลาว แหลม เหลียม ปัก ไว้"⁸

1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 10.

2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 18.

3 เรื่องเดียวกัน. หน้า 41.

4 เรื่องเดียวกัน. หน้า 51.

5 เรื่องเดียวกัน. หน้า 1.

6 เรื่องเดียวกัน. หน้า 3.

7 เรื่องเดียวกัน. หน้า 48.

8 เรื่องเดียวกัน. หน้า 90.

"หนึ่งเล่าคือกาเม   สุมิจนายาสมาคม
ดักเสียบลอคประสม   ควยเมียทานทำฐูเซย"¹

3. คำเทียบรถ สัมผัสอักษรติดกัน 4 คำ การหาคำให้เข้า
 ลักษณะสัมผัสอักษรชนิดที่ 3 ค่อนข้างยาก หากไม่เป็นผู้เจนจัดในการใช้คำ เพราะ
 นอกจากจะเป็นอักษรเดียวกันแล้วจะต้องเป็นคำมีความหมายควย สัมผัสชนิดนี้มีอยู่
 ในเรื่องสุทวิกรมชาคกหลายบท สิ่งนี้แสดงถึงความมีอัจฉริยะของผู้แต่งวรรณ-
 กรรมเรื่องนี้ ตัวอย่างคำเทียบรถ

"เจรจาไพเราะสุนทร   อย่างเทพสิงหรัณ
จับจจจจิตใจโลกีย์"²
 "บอกเล่าแต่ตามฐู   ถ้าผู้อื่นไม่ยินยัง
ไม่ตอติคเติมตั้ง   ทำเขลาใบไม้รู้เห็น"³
 "ตีนักคาบชักงูไซ   ไม่ให้อรไพ
ไปสูสสระศรีสรงชล"⁴
 "ใหลหายหิวหา   เพชฌฆาตจงพา
 ไปทุกทวาเร"⁵
 "สิ้นแดนเมืองแล้วแคล้วคลาด   เข้าไพรพนาวาษ
เคียวโคคเคินโคหลายวัน"⁶
 "ห้าทานอันปรากฏ   ก่อเกื้อการกองกุศล"⁷

-
- 1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 157.
 2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 6.
 3 เรื่องเดียวกัน. หน้า 33.
 4 เรื่องเดียวกัน. หน้า 94.
 5 เรื่องเดียวกัน. หน้า 138.
 6 เรื่องเดียวกัน. หน้า 174.
 7 เรื่องเดียวกัน. หน้า 195.

- "ตะโพกแผ่ผึ่งผาย   เพลาขวาง่ายคั่งแก้งเขียน"¹
 "ใหญ่ย่อมมีชีวิต   แต่เรือคไรรื่นร่าร่าย"²
 "เป็นพุทธมารคอง   แห่งชินวรระพุทธาน
 กุรเกิดก่อเกื้อสร้าง   พระบารมีมาก่อน"³
4. คำทบทวน   สัมผัสอักษรสองคู่ติดกัน   แต่ละคู่อักษรต่างกันออกไป
 "อนงค์นางนารด   วิไลยเลลาด   เลิศล้ำพรายพรรณ"⁴
 "ผมเฒ่าขวชยาย   กายเวหนานาใจ"⁵
 "สอเสี้ยกเบียดเบียดเพื่อน   ผูกพยายาทเป็นหลายอย่าง"⁶
 "องอาจวาคณาน   โวหารพาที   ถูกถวนลวนตี   แวะเว่นคำทาล"⁷
5. คำแทรกดู   สัมผัสอักษรที่มีคำอื่นมาคั่นกลาง   1 คำ เช่น
 "แต่เจายังไม่ยวดยิ่ง   รัไม่ถวนสิ่ง
 ชั่วคดียังมีมากมาย"⁸
 "รูเท้าพาพิชเผือกมัน   จักกินจงกัน"⁹
 "เจ้าอย่าจิตต่อตั้ง   รวมรัวเรือนจักฉิบหาย"¹⁰
 "แสวงหาความคิด   คึกโครจะครอง   พิจารณาคุณของ
 รักแห่งราชา"¹¹

-
- 1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 210.
 2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 154.
 3 เรื่องเดียวกัน. หน้า 211.
 4 เรื่องเดียวกัน. หน้า 32.
 5 เรื่องเดียวกัน. หน้า 202.
 6 เรื่องเดียวกัน. หน้า 204.
 7 เรื่องเดียวกัน. หน้า 149.
 8 เรื่องเดียวกัน. หน้า 8.
 9 เรื่องเดียวกัน. หน้า 9.
 10 เรื่องเดียวกัน. หน้า 31.
 11 เรื่องเดียวกัน. หน้า 52.

6. คำแทรก สัมผัสอักษรที่มีคำอื่นคั่นกลางสองคำ ลักษณะการสัมผัสแบบนี้มีพอสมควรแต่น้อยกว่าชนิดอื่นๆ อาจเป็นเพราะเสียงสัมผัสชนิดนี้ไพเราะน้อยกว่าสัมผัสอักษรทั้ง 5 ชนิด ที่กล่าวมาแล้วก็ได้ สัมผัสอักษรชนิดคำแทรก เช่น

"ทานว่าผักปลาเลี้ยงกาย ผลพฤษาทั้งหลาย
แต่ก่อนยังไม่เคยกิน"¹

"ไกลเรือนเรียกแต่นอกรั้ว เจ้าเพรายังตัว
หฤาเร่งลงมาหาเรา"²

"ชาวนายเชื่อว่าความผิด เราจักช่วยคิด
เห็นยากแล้วสองยายตา"³

"พิศตอยต่างตองโห่ คบขำเล่นเอนตามเพลง"⁴

ที่แยกพิจารณาทั้งหมดเป็นการสัมผัสภายในวรรค นอกจากกวีหรือผู้แต่งจะสร้างความไพเราะในกาพย์กลอนด้วยการใช้สัมผัสในแล้วก็ยังมีสัมผัสนอกได้ด้วย วิธีเหล่านี้ได้แก่ นิสัย และนิสิต⁵ การสัมผัสแบบ นิสัย และ นิสิต ที่ปรากฏในสุทธิกรรมชาดกพิจารณาได้ดังนี้

1. นิสัย การใช้อักษรที่สุดของวรรคหน้าสัมผัสอักษรกับอักษรตัวแรกของวรรคหลัง สัมผัสอักษรแบบนี้ช่วยเพิ่มความไพเราะให้กาพย์กลอน เช่น

"ตั้งไคยัณมา ยังมีพระยา พรหมทัตถุมิ กาเรศิศครอง
พาราณะสี สมบูรณพุมิ มากแมนเมืองสวรรค"⁶

สี สัมผัสอักษรกับ สม และ มี สัมผัสอักษร กับ มาก

1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 9.

2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 14.

3 เรื่องเดียวกัน. หน้า 23.

4 เรื่องเดียวกัน. หน้า 193.

5 เพลง ๗ นคร. ประวัติวรรณคดีสำหรับนักศึกษา. หน้า 19.

6 สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวีสุตร. หน้า 3.

"มีหมุ่โบนบ ทหารชาญรบ เรื่องรัฐนุสร
 ศัตร์หมุ่ไพร ในนอกพระนคร ไม่มาอนาทรณ กรุงไกรใหญ่หลวง"¹

"ทั้งกรุงกษัตริย์ ยังจัดเที่ยงตัด หากจักจะเป็นผล
 เชื้อใจมีทุกข์ ทั่วทั้งประชาชน ภารับกัฏวล วิจารณ์เที่ยงตัน"²

"เจ้าจงแจ่งไว้เป็นหลัก ลักหากไม่ลัก
 เท้านี้แลเราจะช่วยคิด"³

"ขอทูลทราบฝ่าละออง อินทรีย์ขาวของ
ข้าพเจ้าเอากลับคืนมา"⁴

"มิไค้อกรับ เรามาประทับ แทมมหาสถาน เขาแก่ทูลฉลอง
ละอองบหมาลัย ว่าพระนงคราญ ประจวรครวญคราง"⁵

กาพย์สุรางคนางค์บทนี้มีสัมผัสอักษรแบบนิสสัยแทบทุกวรรค คือ รับ-เรา,
 ทัพ-แทบ, ถาน-เขา, และ ฉลอง-ละ

นอกจากที่ยกตัวอย่างมาแล้วยังมีกาพย์สุรางคนางค์อีกบทหนึ่งที่มีผู้แต่งใช้วิธี
 สัมผัสนอกแบบนิสสัยได้อย่างเหมาะเจาะและมีความไพเราะน่าฟังคือ

"ดูราอายโจร ใจแข็งเร่งโลน ลักหงษ์หากว่า
 คิดอ่านควยใคร ที่ไหนบอกมา กูจะฉลากูชีวา ให้ตายคามตงษ์"⁶

2. นิสสัย การใช้อักษรสุดท้ายของวรรคหน้า สัมผัสกับอักษรคำที่ 2
 ของวรรคหลัง สัมผัสนอกอักษรประเภทนี้มีอยู่มากในสุทธิกรรมชาดก ตัวอย่างเช่น

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 4.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 56.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 74.

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 104.

⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 112.

⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 129.

"สุทิกำมชาฎก ขำขอยอยก พระบาอ์ลลง
ไว้ให้เป็นบุญ ผู้โคใจปลง ฐรรรมคุณลง มี จักสุขตัวสดี"¹

"เห็นชาติคตรวนริงริง ไม่รับกดับตั้ง
ทุทาวากลาวสาгин"²

"วาซาไม่ประมาณ ออกนอกตลาดลิกสามวัน
มิไค่สองคนนั้น คนหนึ่งไค่คิตัวมา"³

"ตาทรงเมตตา ให้ทานชิวา งคไปมาพัน
ข้าพเจ้าคั้นคอง หงษ์คั้นชิวัน ความจริงคั้นนั้น ขอทรงเมตตา"⁴

ภาพยบทุกท่ายนั้นนอกจากจะสัมผัสระหว่างวรรคแบบ นิสิต คง กับ คั้น
แล้ว ยังสัมผัสสระ คง กับ หงษ์ อีกด้วยทำให้ภาพยบที่มีความไพเราะเพิ่มขึ้นไปอีก
ทั้งนี้สัมผัสและนิสิต เป็นการสัมผัสอักษรระหว่างวรรคทั้งสองอย่าง การ
สัมผัสลักษณะนี้มีไค่เป็นสัมผัสบังคับแต่ประการใด หากบทร้อยกรองใดมีมากจะส่ง
ผลให้ร้อยกรองนั้นมีเสียงไพเราะยิ่งขึ้นเป็นการเพิ่มคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์

3.2. การเพิ่มเสียง ร และ ร สระ อะ ในคำ วิธีนี้ทำให้ร้อย-
กรองมีความไพเราะน่าฟังขึ้น เช่น

"พี่เลี้ยงว่าของ สุวรรณภานทอง ข้าจักกินโอน
เป็นที่กระษัตริ ไม่ควรแก้ไข นางว่าเป็นกระไร เพื่อข้ายินยอม⁵
ใช้ กระ(เอา ระ แทรกระหว่าง ก กับ ช)ทำให้เสียงสัมผัสกลมกลืนกับ

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 3.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 16.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 53.

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 130.

⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 114.

"มิตร" ได้ไฟเพราะ และส่งผลถึง กระทบ ในวรรคต่อมาด้วย ถ้าใช้ กัมภีร จะทำให้เสียงขาดทวนลดความไพเราะลงไป

"ตระละการบังคับความ   ลำเอียงแอบด้วยอิฉา
ผู้จริงตามสัจจา   ก็กลับแพ้เสียทรัพย์ไป"¹

3.3. การเล่นคำซ้ำ เป็นการใช้คำคำเดียวกันในวรรคหรือในบทหนึ่งๆ ความหมายอาจเหมือนกันหรือต่างกันออกไปได้ ก็มีความแจ่มชัดสามารถใช้คำซ้ำให้เป็นประโยชน์ในงานประพันธ์ได้อย่างน่าสนใจ การนิจรรตาคำซ้ำในสุทธิกรรมชาดกจะแบ่งเป็น 2 พวก ตามที่ตรวจพบคือ

ก. การเล่นคำซ้ำซึ่งคำเดิมเป็นคำเดียวกัน เขียนเหมือนกัน
ความหมายเหมือนกัน และอยู่ชิดติดกัน ได้แก่

"อยู่อยู่ก็มีเหตุ   ช่างปกปิดไม่ระคา
เสาะแสวงแสวงหา   แม่มคปลคโรคาใน"²

"พิศยเอกังนาง   คบมือวางวาง   ว่าครั้งนั้นหนา
นายสุทธิกำม   ไม่รอดชีวา   เร่งคิดเถิดหนา   เจ้าอย่าไว้ใจ"³

"โจรรายรองอยู่อาอา   คนเดินไปมา
เขาถามว่าเอ็งเป็นโค"⁴

"ว่าเชษฐพระองค์   จงเสาวนาการ   แห่งโยระพาจารย์
มีสืบสืบมา"⁵

"กฤษฏผู้โคโค   ทรมานใจไว้พันทุกข์
จะได้เสวยสุข   ทั้งอนาคตปัจจุบัน"⁶

¹ สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวิสุตฺร. หน้า 156.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 34.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 63.

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 107.

⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 144.

⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 205.

"พระศอด้ง เหมหงษ์   อ้นองค์เอี่ยม โนมลำเกา
 คุจคังแกล้งหลอเหลา   เป็นปล่องรัตติกัลกั๊กัน"¹
 ถัดถัด ทำให้มีความรู้สึกว้า คอของนางมีปล่องงามหลายปล่องถัดกันไป
 การเล่นคำซ้ำแบบที่ 1 ตามที่กล่าวมา นักวรรณคดีไทยบางท่านเรียก"ยมก"²

ข. การเล่นคำซ้ำคำเดิมคำเดียวกัน เขียนเหมือนกัน ความหมาย
เหมือนกันแต่อยู่ห่างกัน

การเล่นคำซ้ำลักษณะนี้มีมากในสุทวิกรมชาตก เช่น

"นายไกรว่าเอไครนั้น   ไครเป็นอะไรกัน
 เล่าบันทุกซุซด้วยไคร"³

"รับจริงแต่ซาเมื่อใด   นายคองนายไกร
 นายเลิศนายมิตรนายบัว"⁴

"แม่นรักชายผู้ใด   อยู่แต่ในใจไม่แพรพราย
 ไม่ทำให้แยกคาย   ไม่หิวเราะให้ชายอื่น"⁵

"ยามรักมันรักชม   ไม่เหมือนใจมันไขว่ค่า
 ประเทียบมันเปรียบว่า   ถ้าทนไคอยู่ไคนาน"⁶

"มแต่โมหะจิต   จิตโลภจิตโทสัน"⁷

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 209.

² เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีสำหรับนักศึกษา, หน้า 18.

³ สุทวิกรมชาตก ฉบับนางแดง จาวิสูตร. หน้า 12.

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 17.

⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 33.

⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 39.

⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 41.

"ไม่ลองก็ไม่รู้   ว่าร้ายดีไปเมืองไหน
 จากุได้ยงภริยา   หึงผู้ขยาสามมัวก่อน"¹
 "มาอยู่ควยชรัวอัน   ปลิ้นไปกินกับชรัวธา
 ชรัวชายวัดบายป่า   แล้วลงมาอยู่วัดกลาง"²

ชรัว หมายถึง พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่บวชอยู่นานอายุมากแล้ว
 ปลิ้น คือ ปลิ้นปล้อน เป็นลักษณะคนที่พูดจาหวังผลประโยชน์เข้าคนฝ่ายเดียว

"หึงหมายมันก็รับ   อयरอนใจเป็นกระไรมี
 ราตรีสองราตรี   ใครจะว่าอะไรใคร"³

"เห็นแก่อามิส   เอาชอบเป็นผิด ไม่พิจารณา
 โทษแต่หนหนึ่ง   ถึงตีถึงดา โทษคิดว่า   ถึงมาถึงกัน
 ผู้ยากฝากทุกข์   ไม่มีทำนุ   บำรุงใจหมัน
 หาไม่เอามา   ให้ตีให้รัน   จำจงให้ทัน   รันถูกตายหึง"⁴

การเล่นคำข้างนี้คอยู่ทางกันทำให้บทประพันธ์มีความหนักแน่น อ่านออกเสียง
 เสียงเป็นจังหวะเกิดความไพเราะ และเร้าความรู้สึกได้ดียิ่ง

3.4. การเล่นคำแบบกลบท   นี้อย่าง   เบน
 "ดาเจ้าชอบที่สาว   ดาสาวแหทาวาได้
 ดาแสทานหามไว   อยาโคเสพสมาคม
 ดาชอบที่แม่หมาย   ดาหมายแหเจ้าจงขบ
 ดาแหมอย่าภิรมย์   มักุ่นวายเมื่อภายหลัง"⁵

กาพย์ยานี 11 ทั้งสองบทนี้ผู้แต่งใช้ "ดา" เป็นคำแรกของวรรคหน้าทุก

-
- 1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 44.
 2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 45.
 3 เรื่องเดียวกัน. หน้า 53.
 4 เรื่องเดียวกัน. หน้า 57.
 5 เรื่องเดียวกัน. หน้า 31.

วรรคและเป็นคำแรกของวรรคที่ 2 ในบทแรกใช้คำว่า "สาว" เป็นคำสุดท้ายของวรรคแรกและเป็นคำที่ 2 ของวรรคที่ 2 ในบทที่ 2 ใช้คำว่า "ชาย" เป็นคำสุดท้ายของวรรคแรกและเป็นคำที่ 2 ของวรรคที่ 2 กล่าวได้ว่าผู้แต่งตั้งใจที่จะแสดงฝีมือในการประพันธ์แบบกลบท การเล่นคำแบบกลบทที่ให้อรรถาธิบายเพราะและมีความหมายดีด้วย กลมทแบบนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับกลมท "บัวบานกลีบขยาย" ซึ่งมีข้อบังคับ ใช้คำ 2 คำต้นวรรคของทุกวรรคเหมือนกันจนจบบท ดังตัวอย่าง

"เจางามซึกกรมคงเรอญุหลันฉาย
เจางามเนตรคุญยนำทราช เจางามชนงกงอะมายกันศรทรง"¹

นอกจากบทที่กล่าวแล้วยังมีบทร้อยกรองในสุทธิกรรมชาดกที่มีลักษณะบังคับคล้ายกลมท "บัวบานกลีบขยาย" อีกหลายบท ได้แก่

" <u>ขอบ</u> <u>เชิง</u> <u>เอ</u> <u>ยา</u> <u>พิ</u> <u>ศ</u> <u>ม</u>	ใส่ของกินให้เมากาย
<u>ขอบ</u> <u>เชิง</u> <u>ท่า</u> <u>ว</u> <u>น</u> <u>ว</u> <u>าย</u>	ได้เสียทรัพย์เสียเงินทอง
<u>บาง</u> <u>คา</u> <u>บ</u> <u>ค</u> <u>บ</u> <u>ช</u> <u>าย</u> <u>ช</u>	ให้อึ้งแห่งตายคาของ
<u>บาง</u> <u>คา</u> <u>บ</u> <u>ม</u> <u>ัน</u> <u>น</u> <u>อ</u> <u>ก</u> <u>ฟ</u> <u>อง</u>	ว่านิ้วทำความมีดี" ²

วรรคหน้าของกาพย์ยานี 11 ทั้งสองบทนี้ ใช้คำสองคำแรกเหมือนกัน แต่สองคำแรกวรรคหลังไม่ได้ใช้

การเล่นคำแบบกลบทในสุทธิกรรมชาดกที่ยกมา เป็นตัวอย่างนั้นกล่าวได้ว่ามีลักษณะคล้ายกับกลมท "บัวบานกลีบขยาย" มีต่างกันบ้างตรงที่จำนวนคำที่บังคับและการไม่ใช้คำที่บังคับในที่บางแห่ง ซึ่งที่ต่างกันมากคือร้อยกรองในสุทธิกรรมชาดกแต่งเป็นกาพย์ แต่กลมท "บัวบานกลีบขยาย" แต่งเป็นกลอน

3.5. การเล่นคำซ้อน คือการใช้คำที่มีความหมายเหมือนกันเขียน

¹ พระยาอุปกิตศิลปสาร. หลักภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 376.

² สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จำรัสศรี. หน้า 35.

ผิดกันควบคู่กันไป เช่น เลื่อสาต เลื่อสาง เป็นต้น คำซ้อนที่พบในสุตฺตปิฎกธรรม
ชาคก เช่น

"จักรีวามิตรเห็นร้าย ปกแต่พอพ่นกาย
พอไค้หลักเลียงเบียงหนี"¹

หลัก หมายถึง หลบจากที่เดิม หรือ หนีไป
เลียง หมายถึง หลีกหลบ เบี่ยงไป ไม่ตรง
เบียง หมายถึง หลบไปหลบ ตะแคงตัวหลบ

"เพราะมันมักปากบอน ปากสอนวอนเก็บความใจ
เร่พูดหกเท็จใส ผู้ใจน้อยเป็นความกัน"²

หก คือ โหก หมายถึง พูดไม่ตรงความจริง เท็จ คือ มีเท็จ ความ
หมายทำนองเดียวกัน ปกติชาวไตมักใช้ว่า "ซี้หก" หรือ "อ้เท็จ" ผู้แต่งเอา
พยางค์หลังของแต่ละคำวอนกันทำให้เกิดความหนักแน่นและไพเราะ

"วิ่งเล่นชายเรือนไกลแค้ พังพอนดูแล
รวมรักตั้งชีวิตเดียวกัน"³

ไกล หมายถึง อยู่ไม่ไกล อยู่ติดกัน แค้ ความหมายเหมือนกัน แค้
เป็นคำที่ชาวไตใช้กันเป็นส่วนมาก ไกล ไม่ค่อยได้ยินใช้กันในสำเนียงภาษาไต
ในประโยคที่จะพูดว่า "บ้านไกลนึกเดียว" ชาวไตจะพูดว่า "บ้านแค้คิดเดียว" เป็นต้น

"ทั้งหลายจึงมีเมตตา อี้ก เทพยเทวา
โอยไชยในทุกตำบล"⁴

เทพย หมายถึง เทวดา เทวา คือ เทว ความหมายเหมือนกัน

¹สุตฺตปิฎกธรรมชาคก ฉบับนางแดง จาวีสุตฺต. หน้า 12.

²เรื่องเดียวกัน. หน้า 51.

³เรื่องเดียวกัน. หน้า 82.

⁴เรื่องเดียวกัน. หน้า 177.

3.6. การใช้คำสัพที เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้แต่งร้อยกรองนำมาใช้
เพื่อความไพเราะ เช่น

"วันหนึ่งเรียกบุตรเข้ามา โถมเล่าเจรจา
ว่าเจ้ายาคบคนพาล"¹

โถมเล่า (โถมเล่า) คำเดิม เล่าโถม หมายถึงการพูดเลาอกเอาใจ
ใฝ่ถึงเกิดความขึ้นใจ หรือ การประคองกอด หากใช้"เล่าโถม" ความไพเราะจะ
ลดลงทันที

"หญิงแสร้งแม่กตายนักชบมใจของชายชกาล
ชวนชมแต่สำราญไม่คิดพันเอาจริงจริง"²

ปกติใช้กันว่า จริงจัง ถ้าใช้ จริงจังความไพเราะจะน้อยกว่า

"ทำกินตามกำลัง ลูกชายหญิงโถมของมณ
ผู้ใดถ้ามีคุณไม่ลุ่มบนบกราบกราบ"³

ลุ่ม (หลุ่มหลุ่ม) ปกติใช้กันว่า "หลุ่มหลุ่ม" การใช้คำสัพทีนี้ทำให้
ลุ่ม สัมผัสกับ นม ควย จึงช่วยเพิ่มความไพเราะภายในวรรคอีกทางหนึ่ง

"ชายบอกว่ายังอยู่ แต่เธอนั้นมันเสียของ
ควยทรัพย์สิ้นเงินทอง หากตกยกโทษไ้อ้เส"⁴

เสพล่อง คำเดิม ล่องเสพล แปลว่า คบหา บัวเนา บรีโถก

"ไม่รู้ทำบุญฉาว หกแท้จกลาวคำมูสา"⁵

ฉาว คำเดิม โฉฉาว ส่วนมากใช้ว่า"ฉาวโฉ่" แปลว่าเสียงดัง เกรียว
กราวขึ้น แฉฉอ เป็น ฉแล้วสัพทีทำให้สัมผัสสระกับ ฐ ซึ่งช่วยเสริมความไพเราะ
แก่ร้อยกรองอีกทางหนึ่งควย

¹สุทโศกกรมชากค ฉบับนางแคง จำวิสุตร. หน้า 7.

²เรื่องเดียวกัน. หน้า 34.

³เรื่องเดียวกัน. หน้า 37

⁴เรื่องเดียวกัน. หน้า 45.

⁵เรื่องเดียวกัน. หน้า 160.

"ถ้ามีทุกข์แสนแสบขึ้น จะช่วยทุกข์กัน
ถ้าตายขอตามชีวิต"¹

บิดาสุทธิกรรมทดลองใจมิตร พบว่าตาไชยเป็นมิตรแท้ เห็นบิดาสุทธิ-
กรรมถูกพันธนาการอยู่ก็รีบหยิบเงินทองให้ทหารเพื่อไปปล่อยเพื่อนรัก ถ้าไม่ปล่อย
เพื่อนถูกลงโทษถึงตายก็ขอตายตามไปด้วย

จะเห็นได้ว่าการใช้คำในกาพย์ฉมัง 16 ทั้งสองบทล้วนแต่งायๆ เกี่ยวกับความ
เช่น "มิ่งมีดีใหญ่" ถ้าเขียนให้เต็มก็เขียนว่า "มิ่งมีไค้ดีเป็นใหญ่" ถ้าใช้เต็มจะ
ไม่ถูกฉันทลักษณ์ ผู้แต่งจึงใช้วิธีรวบคำให้สั้นแต่ความหมายคงเดิมและรัดกุมด้วย และ
"ถ้าตายขอตามชีวิต" หมายถึง ถ้าบิดาสุทธิกรรมต้องโทษทัณฑ์ถึงตายตาไชยจะขอ
ตายตามด้วย ความหมายดีมีความไพเราะ

"อนึ่งถ้าลูกรัก	จะหาหญิงเป็นคู่ครอง
จงดูตามทำนอง	สุภาพศานทามไว
ถ้าเจ้าชอบที่สาว	ถ้าสาวแพทานวาไค้
ถ้าแสทานทามไว	อย่าไค้เสพสมาคม
ถ้าชอบที่แม่หมาย	ถ้าหมายแพเจ้าจงสม
ถ้าแหมอย่าภิรมย์	มักุ่นวายเมื่อภายหลัง" ²

ใช้คำสั้นๆ มีความหมายชัดเจน ร้อยกรองนี้เป็นตอนที่บิดาสุทธิกรรมสอน
สุทธิกรรมเกี่ยวกับการเลือกผู้หญิงเป็นคู่ครอง ซึ่งกล่าวไว้ 4 พวก คือ สาวแพ
สาวแสร(แสร) แม่หมาย แม่แหม

"หญิงพาดเจ้ากล เป็ต้องนำจากตน แกล้งสำแดงกาย
แล้วกราบทูลท้าว ว่าเมียเจ็บอาย ยิ่งกว่าตัวตาย ไ้บาทหุ่ดี

¹ สุทธิกรรมชาคก ฉบับนางแดง จำวิสุตร. หน้า 27.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 31.

พระองค์มอบเวียง ไวก่ฬ็เลี้ยง รักษาบุรี
มอมเมียนนี้ด้วย หตาพระพันปี เขาทำ่ายี้ เมียนนี้หนักไป"¹

ใช้คำง่าย ๆ ความหมายรักคุณ และเสียงคำไพเราะ อีกทั้งจังหวะลีลาของ
กาพย์ก็รายรื่น ชวนฟัง ชวนอ่าน กาพย์ตอนนี้เป็นตอนที่นายประตูกนิทานเป็นสิ่ง
สนใจแก่เพศผาคที่กำลังนำสุทธิกรรมไปประหารตอนกลางคืน ความในนิทาน
ตอนนี้กล่าวถึง มเหสีเจ้าเมืองทูลพระสวามีว่าในขณะที่พระสวามีประสาธปาอยู่นั้น
ถูกพระพี่เลี้ยงที่มอมหน้าให้รักษาเมืองปลุกปล้ำ ทำร้ายวรกายเนื้อตัวระดมไปหมด
แต่ความจริง มเหสีเจ้าเมือง เป็นหญิงที่มักมากในกามารมณ์เรียกพี่เลี้ยง เขาร่วมเตียง
บรรทม เมื่อพี่เลี้ยงไม่ปลงใจด้วยก็ใช้เล่ห์กลมารยาปกปิดความชั่วของตัวเอง การ
ใช้คำว่า "มอมเมียนนี้ด้วย เป็นการใช้คำที่ให้ความรู้สึกหมั่นไส้ตอมเหสีได้อย่างดี
เท่าที่ยกตัวอย่างมานี้พอจะกล่าวได้ว่า สุทธิกรรมชาดกเป็นวรรณกรรม
ที่ใช้คำง่าย ๆ กะทัดรัด และมีความหมายดี คำที่ใช้ส่วนมากเป็นคำที่ใช้สื่อสาร
กันเป็นประจำ ถึงแม้ว่าจะเป็นคำง่าย ๆ แต่มิได้คอยด้านความหมายและเสียงเสนาะ
แต่อย่างใดเลยกลับเป็นคำที่มีความไพเราะ มีความหมายดีและภาพให้เกิดในห้วงนึก
ของผู้ฟังผู้อ่านได้อย่างดีด้วย

5. การใช้คำที่แปลกทั้งในรูปคำ และ ความหมาย

การใช้คำของกวีหรือผู้แต่งไม่มีการจำกัดขอบเขตว่าจะต้องใช้คำอย่าง
ภาษาร้อยแก้วที่ถูกต้องที่มีใช้อยู่ในปัจจุบันและต้องเรียงคำให้ถูกหลักไวยากรณ์ ที่ไม่
จำกัดขอบเขตการใช้คำในการสร้างสรรค์วรรณกรรมร้อยกรองนั้นก็เพื่อให้กวีหรือผู้แต่ง
มีโอกาสใช้คำได้ตามความรู้สึกนึกเห็นของตน บางครั้งอาจจะแผลงคำ กลับที่คำ
หรือใช้คำที่แปลกออกไปซึ่งผู้อ่านต้องคิดหรืออ่านทบทวนอีกที่จึงจะเข้าใจได้ชัด นี่ย่อม
แสดงว่าภาษากวีมีความแตกต่างจากภาษาธรรมดาอยู่บ้าง การที่กวีมีสิทธิพิเศษใน
การใช้คำอย่างอิสระได้นี้ เรียกกันว่า "กวียานุโลม" ที่กวีทำให้สิทธิพิเศษแก่ตัว หรือผู้แต่งใช้คำ

¹ สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวีสูทร. หน้า 119.

ได้อิสระเพื่อประโยชน์ในการแต่งคำประพันธ์ แต่เชื่อว่าจะใช้ผิดแปลกออกไปจนทุกคนเห็นว่าผิด ย่อมไปไม่ได้ คำที่แปลกออกไปในวรรณกรรมเรื่องนี้มีดังนี้คือ

"เคินทนคนมาหน้า   จงจำไว้ได้แะแะวัน
 หลบหลีกให้พ้นเข็ญ   ไม่ซำมลักต่อตาชาย"¹

"ซำมลัก" สำเนียงภาษาถิ่นใต้ แปลว่า จ้องอย่างจริงจัง ต่างกับคำเรื่อง เพราะคำเรื่องเป็นอาการชายตาถู ชาวใต้ใช้สั้นๆว่า"มลัก" เช่น "ควายตัวนั้นจ้องผ้าแดงมลักๆ" คือจ้องอย่างมีจุดประสงค์ นอกจากคำนี้แล้วในภาษาถิ่นใต้อีกยังมี ม ควบ ล อีก เช่น เมลือก มลัน หมายถึง ลิ่น หรือ ของเหลวลื่นๆ เมลีน หมายถึง เบิก ใค้แก เมลิตา (เปิดตา) เมลลอ หมายถึง เชื้อ คำเช่นนี้ไม่ปรากฏว่ามีในภาษาถิ่นอื่นๆ

"โพธิสัตว์เธอรู้แท้   ศิษย์เอียนครุฑคู่ตัวเอง
 บันนี้ชาติเฌงเลง   ชวนเป็นมิตรดูน่าใจ"²

"เฌงเลง" มีความหมายคล้ายกับ"โฌงเฌง" คำนี้ น่าจะเกิดจากการย่อคำ โฌงเฌง กับ นักเลง โดยเอาคำหลังของสองคำนี้มารวมกัน ทำนองเดียวกับ"หกเท็จ"ที่กล่าวแล้วในเรื่องคำซ้อน ลักษณะคน โฌงเฌง และ นักเลง ชาวใต้ถือว่าไม่เอาไหนทั้งสองพวก การเอามารวมกันแล้วย่อให้สั้นกลายเป็นคำเดียวกันทำให้กินความได้มากขึ้นและบรรจุคำได้พืดกับข้อบังคับในการแต่งร้อยกรองประเภทนี้ด้วย

"นายพิศย์ศิษย์ร้ายครู   เสียร่างอยู่โดยลิกษา
จรเคาเที่ยวตามหา   มาพบหนอศุพทากร"³

"จรเคา"น่าจะมีความหมายใกล้เคียงกับ"จรคล"ซึ่งแปลว่าการไปเรื่อยๆ ในภาษาไทยมีคำว่า"เคา" เช่น"เคาสุม" หมายถึงการพูดไปโดยไม่รู้จริง อาจจะเป็นไคววญแต่งคิดสร้างคำใหม่ขึ้นให้แปลกออกไป โดยเอา จร หมายถึง เที่ยวไป กับ เคา

¹ สุนทรภู่ รามชาติ กนิษฐนางแดง จาวีสูทร. หน้า 33.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 46.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 55.

หมายถึงโดยไมรู มารวมกันใหม่มีความหมายว่า เทียบไปเรื่อยๆโดยไมรูว่าไปสิ้นสุดที่ใดแน่

"ผมถูกฟังพจนศัพท คั่นงามคือหี

เถามาเลี้ยงไว้เขยชม"¹

"คือหี" ในร้อยกรองบทนี้จะหมายความว่า สวยน่ารักจริงๆ คำว่า"หี" มีใช้ในภาษากลีนอีสาน เช่น แหม่คือหี หมายถึงอรอยจริงๆหรืออรอยที่สุด คำว่าหี อาจจะเป็นคำไทยเดิมคำหนึ่งก็ได้แต่สมัยต่อมาไม่ใช้กัน คำนี้จึงหายไปเหลือปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเท่านั้น

"มีหมุโยนบ ทหารชาลรบ เรื่องรัฐบุตร

กัทรูหนูไซ ในนอกพระนคร ไปมาอนาทร กรุงไกรใหญ่หลวง"²

"โยนบ" น่าจะหมายถึง ทหาร คำนี้ไม่พบในวรรณกรรมเรื่องอื่น

"ถ้าศึกถึงสามถา อย่าไปคบมาเป็นมิตร"³

"ถา" พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า โคน เป็นภาษาไทยเดิม ในที่นี้ใช้ในความหมายว่า ครั้ง ความหมายไม่ต่างจาก โคน เพราะ ถา ในวรรณกรรมเรื่องนี้ใช้เกี่ยวกับการบวชซึ่งมีการโกนหัว

"เมื่อตายจากมนุษย์ ทาปนำเกิดยังนิฤยา

ทนทุกข์ชั่วกัปป์ มากกว่าพันปีนรก"⁴

"นิฤยา" ความหมายเดียวกับ นรก เป็นคำแปลกที่ไม่ค่อยพบว่าใช้ในที่อื่น

"เอาเพศเป็นภาระทา สัมมาชีวิตา

บริสุทท์กายทรงพระฉรรพ์"⁵

1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 81.

2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 4.

3 เรื่องเดียวกัน. หน้า 40.

4 เรื่องเดียวกัน. หน้า 157.

5 เรื่องเดียวกัน. หน้า 170.

ภาระทว่า หมายถึง นักภาษ คำนี้ไม่ค่อยพบในวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ

ภาพพจน์

ภาพพจน์คือภาพที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดเนื่องจากการใช้ถ้อยคำด้วยวิธีการต่างๆของผู้แต่ง ได้แก่ เสียงสัมผัส ธรรมชาติ อุปมา และอติพจน์ เป็นต้น สุนันทา ศาสตราจารย์ กล่าวว่คำนี้เริ่มใช้ในหลักสูตรของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2478 โดยเทียบจาก (Figure of Speech) ของภาษาอังกฤษ¹

ไอ เอ ริชาร์ด แสดงความเห็นว่ ภาพพจน์เป็นปฏิกริยาชั้นหนึ่งของผู้อ่าน ปฏิกริยาชั้นนี้นำไปสู่ปฏิกริยาชั้นต่อไป คือความคิด อารมณ์สะเทือนใจ และ ทศนคติ ภาพพจน์ก็คือภาพในจินตนาการที่เกิดภาพปรากฏก็เพราะคำ (Verbal Images) แต่ความมีพลังและความชัดเจนของภาพพจน์ไม่จำเป็นต้องไปด้วยกัน จึงไม่ควรตัดสินภาพพจน์เหมือนตัดสินรูปภาพ² ภาพพจน์อาจเป็นตัวแทนของการทำงานของความรู้สึก (Imaginatics) โดยไม่ต้องเหมือนความรู้สึกนั้นและเป็นตัวแทนของความรู้สึกโดยการแทนที่ความรู้สึกนั้น ภาพพจน์ไม่จำเป็นต้องเลียนความรู้สึกตรงที่ภาพพจน์นั้นสามารถชักนำความคิดและเร้าอารมณ์สะเทือนใจได้ ลักษณะสำคัญของภาพพจน์นั้นก็คือพลังที่จะก่ออารมณ์สะเทือนใจอย่างเดียวกันได้³

สิทธา พิณจิววด ให้ความหมายภาพพจน์ไว้ว่า

ภาพพจน์คือการเลือกใช้คำสำนวน เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจนึกเห็นภาพขึ้นในใจได้ ภาพพจน์จะช่วยใหม่โนภาพเด่นชัดขึ้นจนผู้อ่านสามารถรับรู้และเข้าใจความคิดความรู้สึกของผู้เขียน ภาพพจน์ไม่ใช่การสร้างประโยคประกิติสามัญ...ไม่ถูกทวงไวกรรมอย่างเกรงครัด แต่เป็นการ

¹สุนันทา ศาสตราจารย์."การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาษา" ปรินญา-
มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

²I.A. Richard, Principles of Criticism., Chap.16, pp.117,
"Analysis of Poem."

³Ibid, p.123.

โชดกยกล่าวอย่างเสรีและมีขอบเขต¹

ในการศึกษาภาพพจน์ในสุทธิกรรมชาดก ผู้วิจัยจะยึดหลักที่ ชวน เพชรแก้ว² ได้ค้นคว้ารวบรวมไว้ แยกพิจารณาได้ดังนี้

1.อุปมา (Simile) การใช้สิ่งที่ต้องการกล่าวถึงเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น สิ่งที่เอามาเปรียบเรียกว่าอุปมา สิ่งที่ต้องการกล่าวถึงเรียกว่าอุปไมย มักใช้คำว่า เหมือน ดัง กุจ คยง เณ ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ เช่น

"เจรจาไพเราะสุนทร อย่างเทพสิงห์
จับจิตจิตใจโลภก็"³

สุทธิกรรมพูดเสียงไพเราะจับใจผู้ฟังอย่างกับ พระเทพสิงห์ ซึ่งเป็นบรมครู โนรา (มโนห์รา) ของชาวไต ชื่อพระเทพสิงห์เป็นที่รู้จักกันเพราะแสดงโนรา(มโนห์รา) ครั้งใดจะต้องมีการไหว้ครูกล่าวอัญเชิญ พระเทพสิงห์ ทุกครั้งไป

"หญิงแพรวแม่แตงคำ มันทึงทึงเหมือนควายเดือน
องอาจเรระเพื่อน ไม่วายแค้นสักเพราะงาย"⁴

เปรียบควายเดือนเหมือนหญิงแพรว ควายเดือนเป็นควายที่ไม่มีเจ้าของ ะเห่ไปเรื่อยๆ เจอควายตัวใดก็ตรงเข้าขวิดไม่เลือกเวลาเหมือนกับหญิงแพรวที่เร่หาผู้ชายเป็นคู่นอน แลจากคนหนึ่งไปชอบกับอีกคนหนึ่งไม่เลือกเวลาฐานะ การเปรียบเทียบหญิงแพรวนี้เหมือนกับควายเดือนจึงทำให้เห็นภาพได้อย่างดีว่ามีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร

"ทานท้าวพังอรรถ กำโพธิสัตว์ ดังเทพบรรหาร

¹สิทธา พิณจิววกล และคณะ. การเขียน (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), หน้า 67.

²ชวน เพชรแก้ว. การศึกษารวมคดีไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษร สัมพันธ์, 2520), หน้า 27- 34.

³สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวิสุตร. หน้า 6.

⁴เรื่องเดียวกัน. หน้า 37.

ตริวาชาผู้นี้ เชื้อชาติกำเนิด กูเองสามารถ จริ่งดังเขากว่า"¹
 คำพูดของพระโพธิสัตว์เหมือนกับคำพูดของเทวดาซึ่งมีความไพเราะน่าฟัง เนื่องจากเทวดาเป็นที่นิยมยกย่องและเชื่อกันว่าประเสริฐสุดมีความวิเศษหลายประการ ทั้งคอยช่วยเหลือมนุษย์ด้วย ดังนั้นการเปรียบเทียบเช่นนี้จึงทำให้รู้สึกนึกเห็นภาพได้ดี และรู้สึกไถ่ภัยที่ไพเราะของสุทธิกรรม อนึ่งในการแสดงหนังตะลุงภาคใต้จะมีการออกรูปเทวดา(เทวดา)ทั้งก่อนแสดงเรื่องและในเรื่องด้วย ด้วยวัฒนธรรมและความเชื่อนี้เองจะทำให้ชาวใต้เกิดความรู้สึกนึกเห็นได้ดีเมื่อพูดถึง"เทวดา"หรือเทวดา

"พิศย์เอกรับแล้วออกมา ดีจังว่า
 สุนัขรอดจากปากเสือ"¹

เสื้อมอมทำร้าย และกัดกินสุนัขเป็นอาหาร ในที่นี้ผู้แต่งเปรียบเทียบความดีใจของพิศย์เอกรเหมือนสุนัขที่รอดจากถูกเสือกัดกิน ความดีใจนี้สืบเนื่องจาก พิศย์เอก (ชายสามโบสถ์) รวมมือกับหญิงสามตัวกรรมชั่วต่อสุทธิกรรม โดยบอกทหารว่า สุทธิกรรมขโมยหงส์เพื่อหวังรางวัลก้อนใหญ่ ภายหลังจากสุทธิกรรมได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา สองสามีภรรยาชั่วได้เข้าไปปรับบริจาคทาน พอเห็นว่าผู้บริจาคเป็นสุทธิกรรมก็ตกใจวิ่งหนี สุทธิกรรมสั่งให้ทหารจับไว้ให้ทันแล้วก็ปล่อยตัวไป พิศย์เอกจึงดีใจมาก ผู้แต่งเปรียบกับสุนัขรอดจากปากเสือเป็นการเปรียบเทียบที่เห็นภาพได้อย่างดี เนื่องจากเสือเป็นสัตว์ที่มีกำลังมากทำร้ายสัตว์อื่นได้อย่างว่องไวเป็นที่เกรงกลัวแก่สัตว์อื่น สุนัขอย่างพิศย์เอกจึงพยายามหนีเพื่อเอาชีวิตรอด แต่หนีไม่พ้นถูกเสือตะปบตัวไว้ ผลสุดท้ายเสือไม่กัดกินอย่างที่หัวนักดักดับเวทนาแบ่งปันสิ่งมีค่าให้ด้วย

"พิศชนกัสะสวย	ทอดกรระหวัดจ้งวงข้าง
นิ้วพระหัตถ์ทั้งสองข้าง	กระจะจางคุดำเทียน
ตะโพกแผะตึงผาย	เพลขาขวาข้างแก่งเขี่ยน
พระขงมีเสนาวิเชียร	รัตนสุวรรณอันหล่อเหล่า" ²

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 189.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 209.

เปรียบเทียบขนนางฟ้าสวยระหวายอ่อนแกว่งไกวเมื่อเดินเหมือนนางข้าง
ที่เคลื่อนไปมา การเปรียบเทียบนี้เป็นการนำสิ่งธรรมชาติใกล้ตัวมาทำให้
ผู้อ่านผู้ฟังเข้าใจได้ทันที เพราะข้างเป็นสัตว์ที่มนุษย์ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำ
วัน นี้นางดูชาวความงามอย่างละเอียดก็เหมาะภาพได้อย่างดีเพราะเขียนเป็นสิ่งที่
ชาวพุทธจุกุญชารู้จักเป็นอย่างดี การเปรียบเทียบทั้งสองอย่างดังกล่าวนี้เปรียบเทียบได้
อย่างเหมาะสม การเปรียบเทียบลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง
"ตะโพกผะดั่งขมาย" ผะ น่าจะมีความหมายเช่นเดียวกับแผ่ ทำให้เห็นตะโพกงาม
ประหนึ่งภาพเขียนที่จิตรกรบรรจงวาดไว้ไม่น่าจะเป็นตะโพกของคนจริงๆ แขนง
นางงามยิ่งนักดูผู้มองเปรียบกับทองแดงไม่มีค่าที่หลอหลอมเข้าด้วยกัน

2. อุปมา (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบโดยนำลักษณะ
เด่นของสิ่งนั้นมากล่าวเปรียบกับสิ่งที่จะเปรียบ หรือนำลักษณะอาการของสิ่งหนึ่ง
โอนไปใช้กับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อหักงอความคิดให้คล้ายคลึงกัน เปรียบเทียบแบบนี้
ไปใช้คำเชื่อมแบบอุปมา ตัวอย่างเช่น

"ชายนายไลตามเป็นพวง สลัดสลัดร่วง
จับได้เข้าทองหลายที"¹

นายเพราะเพื่อเปรียบเทียบคนหนึ่งของสุทธิกรมลูกขึ้นวังนี้เมื่อรู้ว่าสุทธิกรม
ถูกจับจองจำ บรรดาทหารจึงวิ่งตามจับกันเป็นแถว ในร้อยกรงบนผนังไฉว่า
"เป็นพวง" ทำให้ผู้อ่านผู้ฟังนึกเห็นภาพได้ทันทีเพราะพบคำ
เช่น พวงมาลัย พวงร้อยปลา ฯ โดยเฉพาะพวงร้อยปลาเป็นสิ่งที่ขึ้นหู
ตาของชาวใต้ เพราะได้ปลาจากห้วย หนอง คลอง บึง แล้วจะเอาเชือก หรือ
ไม้ยาวร้อยเป็นพวง

"เป็นไฉจะดูเกียด
ร่างขึ้นแลคองตา

ถ้าเป็นเรือจะวัควา
จะไฉวารายดี"²

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 17.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 40.

ผู้แต่งเปรียบเทียบการคบคนเหมือนกับการดูโถงว่าดีไม่ดี โถงนั้นชั่วโค
 คดีหรือจะนำชัยให้แก่เจ้าของโถงดูที่เมล็ดธัญพืช ถ้าเมล็ดสวยรักษาไว้จนได้ การ
 เลือกรับซื้อไว้ก็เช่นกันจะต้องรักษาไว้ให้ดีเพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ โถงนั้นและ
 เรือเป็นสิ่งที่ชาวไตคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพราะเป็นสิ่งที่มียู่และใช้ในชีวิตประจำวัน

"ดูตาก็หลิว เหลล

ดูศีรษะก็หัวขวาน

ผานุงก็กันดาร

ไปไหนมาอยู่ที่นี้"¹

เปรียบเทียบศีรษะลานกับหัวของขวาน เครื่องใช้มีคมชนิดหนึ่ง ปกติหัวขวาน
 จะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมเรียบ เพื่อให้ไปนานๆ ขุมทั้งสี่จะยุบเข้า เพราะใช้ทุบตีสิ่ง
 ต่างๆ ส่วนกลางจะเหลือมีลักษณะนูนคล้ายกับศีรษะคนไม่มีผม

"โพธิสัตว์ฟังฉัน หวานว่าคำฉัน ไหลลอคไตทราย

ลมมันดีจริง หัวง่าย่ายคาย ชายโหดโหดร้าย ตายด้วยลมหวาน"²

เปรียบเทียบการพูดที่อ่อนหวานไม่ติดขัดเหมือนน้ำไหลลอคไตทราย น้ำชนิดนี้
 จะแทรกซึมไหลได้เรื่อยๆ และเป็นน้ำที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว การนำคำที่อ่อนหวาน
 มีเล่ห์เหลี่ยมเปรียบกับน้ำไหลลอคไตทรายนับว่าเปรียบได้ดีมาก การเปรียบเช่น
 นี้ทำให้ผู้อ่านผู้ฟังนึกเห็นภาพการพูดลักษณะดังกล่าวได้

"เนื้อเนาเอาเกลือทา

คิดว่าเนาก็ใสลง

ทั้งเกลือทั้งเนื้อส่ง

รสเนามากยิ่งกว่าเก่า"³

เนื้อเนา หมายถึง หญิงไม่ดีทั้งหลายที่ชอบเสพกามารมณ์โดยไม่เลือกบุคคล
 ถ้าเราไปคบหาเป็นภรรยา ชื่อเสียงของเราก็พลอยเสื่อมเสียไปด้วย เกลือเป็น
 สิ่งแทนคนดี เพราะเกลือรักษาความเค็มอยู่ได้ตลอดกาลจึงใช้สำนวนพูดเรื่องการ
 ทำความดีว่า "จงรักษาความดีคุณ เกลือรักษาความเค็ม" ปกติเกลือจะช่วยป้องกัน

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 44.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 61.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 34.

สิ่งที่ยังไม่เนาให้อยู่ในสภาพเดิม แต่ถ้านั้นเนาอยู่แล้วใส่เกลือมากเท่าใดก็ไม่ช่วยสิ่งนั้นให้หายเนาได้ การเปรียบเทียบผู้หญิงที่สำสอนทางเพศกับเนื้อเน่านี้บ่งชี้ว่าเหมาะสมยิ่ง

"ค่อน้ำมันทำรัก   มักมิให้ชัคอชชา
 ลับหลังมันเรหา   หึงต้มยำและคั่วแกง"¹

หญิงไม่คี่ (หญิงแสร้ง) มักทำคี่และเอาอกเอาใจทุกอย่างเมื่ออยู่ต่อหน้า ครั้นลับหลังจะประกอบกรรมชั่วด้วยการคบชู้ชู้ชาย การนำอาหารเด็ด เล็กน้อย และเด็ดมากมาใช้เปรียบเทียบเช่นนี้ทำให้เกิดภาพพจน์ได้ดียิ่งขึ้น

3. อนุนามนัย (Synecdoche)   การเปรียบเทียบโดยใช้สิ่ง
 หนึ่งแทนสิ่งที่จะกล่าวถึง   การเปรียบเทียบไม่ตรงๆอย่างอุปมาจึงทำให้เกิดความ
 ลึกซึ้งกว่าธรรมดา   เช่น

"เราจักเอาไม้หวายคี่   กองคุชอัปรีย
 จะรูดพากลิ้นมากไป"²

กองคุชคี่แทนคนชั่ว   สุตมัทธรรมกล่าวกับชิตยเอก (ชายสามโบสถ์)
 ว่าถ้าขืนยุ่งเกี่ยวกับชิตยเอกความชั่วทั้งหลายก็จะมีมากขึ้น เหมือนกับการเอาไม้
 หวายคี่กองคุช คุชยอมกระเด็นส่งกลิ่นเหม็นไปทั่ว การเปรียบคุชกับคนชั่วนั้น
 ว่าเหมาะสม เพราะเมื่อกล่าวถึงสิ่งนี้ใครๆก็รู้สึกรังเกียจขึ้นมาทันที

"เมืองใดถ้าพระยา   ไม่พิจารณาเป็นตราชู
 นิศชอบไม่สอบดู   ให้เที่ยงแท้ในโทษทัณฑ์"³

ตราชู เป็นเครื่องหมายนำหน้าเปรียบกับความยุติธรรม ปัจจุบันตราชู
 ใจเป็นสัญลักษณ์ของศาลยุติธรรม

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 35.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 188.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 41.

4. บุคคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการทำให้สิ่งไม่มีชีวิตมี
ชีวิตที่ว้าว้า หรือ การนำเอาสัตว์ พืช ภาควิวถึงเหมือนกับเป็นคนที่สามารถสื่อความ
เข้าใจกันได้ เป็นวิธีสร้างเรื่องที่มีบทบาทที่น่าสนใจมีชีวิตที่ว้าว้า วิธีนี้สามารถเรา
การมณูอานผู้ซึ่งใดอย่างก็ เช่น

"ในแตรกรมแกนสาร	พระพุทธรูปจรไปรถบรรยาย
ฉันทจักรรัตนทราย	ปรายประพรมเหนือศรีโร
แกมบุคคานม	ภพโลกนาถ
เป็นพัชรมักโก	เตาใดดวงสับสงสาร" ¹

สุทธิกรรมเทศนาธรรมให้พระเจ้าพรหมทัตและข้าราชการฟังเกี่ยวกับคุณ
โทษของการประกอบกรรมดีและชั่ว แล้วสรุปว่าเหล่านี้แหละเป็นสิ่งที่พระผู้รู้ได้ประ-
ทานไว้เรียกว่าพระธรรม สิ่งนี้ทำให้มนุษย์ที่ปฏิบัติได้รับความสุข เกินสายกลางนำ
ทางให้ห่างจากวิภังขสาร ธรรมะเป็นคำสอนแต่ผู้แต่งใช้คำเสมือนว่าเป็นสิ่งที่เคลื่อน
ไหวได้โดยใช้คำว่า "ปราย ประพรม" ทำให้มีชีวิตขึ้นมา

"ทั้งหลายจงแจ้งจิต	รถทองเรื่องฤทธิ์
ชิตถานควยความสัจจา	
ถ้าว่าผู้ใดไกรหนา	ผู้มีบุญญา
จะเสกอิหกรองภพไทร	
รถทองบรรจงตรงไป	รับเข้ามาไว
จักให้พระอัคณายา	
.....	
ตามรถออกจากบุรี	รถทองจรลี
จำเพาะตรงทิศบูรพา" ²	

การเสด็จราชรถหากมตรีของค้ำหมของกรุงศรีอยุธยาในเรื่องนี้คงได้แนวคิดจาก
วรรณคดีเก่าๆของอินเดีย เช่น รามายณ ฯ ราชรถในสุทธิกรรมว่ารถเป็นรถที่วิเศษ

---

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 165.
² เรื่องเดียวกัน. หน้า 178.

สามารถเคลื่อนไหวไปได้ เหมือนกับมีชีวิตและหยิ่งรู้ใจควยว่าใคร เป็นคนที่อยู่ที่ไหน
ผู้แต่งทำให้อ่านผู้ฟังมีความรู้สึกว้าวรรคเป็นสิ่งมีชีวิตจิตใจ

5. อติพจน์หรืออภิปจน์ (Hyperbole) ก็คือการกล่าวเกินจริง มักจะ
กล่าวถึงอารมณ์และความรู้สึก เอาความเป็นจริงเข้าไปจับไม่ได้เพราะเป็นสิ่งที่
เป็นจริงที่สุดไปเรื่องของอารมณ์และความรู้สึกเท่านั้น วิธีการนี้จะเร้าอารมณ์ผู้
อ่านและผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้มคล้อยตามได้ก็ เช่น

"เป็ยรักสุดจริต ถังดวงชีวิต ยิ่งดวงแก้วตา
พลยาใจเม็ย ผู้กู้อีวา เนื้อเลือดกายา เป็นของสามี"¹

เมื่อคนๆหนึ่งบอการักคนอื่นมาก เขามักจะบอกเกินจริง โดยเฉพาะรัก
ระหว่างหญิง กับ ชาย ในร้อยกรองบทข้างบนนี้ หญิงสามผู้บอกวรัสุดหิกรรบ
เหมือนรักชีวิตตนเองและมากกว่าแก้วของนัยน์ตาเสียอีก และยังย่ำว่าเลือดเนื้อใน
ตัวควนเป็นของสามีทั้งสิน ถ้าเอาความจริงเข้าจับจะเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ แต่ใน
ความรู้สึกและอารมณ์เป็นจริงได้

"เพชรฆาตวออย่าเข้านี้ องคการครั้งนี้
ยิ่งกว่าฟ้าฉาบรพรต"²

เพชรฆาตบอกนายประจักษ์หรือไปเปิดประตู คำสั่งของพระเจ้าพรหมทัต
ครั้งนี้หนักแน่นเด็ดขาดยิ่งกว่าฟ้าฉาบเขาเสียอีก เปรียบเทียบอารมณ์ฉุนเฉียวรุนแรง
ของกบฏริย์กับสายฟ้าซึ่งทุกนกกลัว เพราะสายฟ้ายอมทำลายทุกสิ่งทีขวางหน้าในพริบตา

"ประชาราษฎร์มาเคลื่อนกลอน นำเอาของมาถวาย
เนื่องนองกัณฑ์ ทั้งห้าไหลมาบอวาย
มากมีมิขาดสาย ส่งส่วยเลื่อนทุกเดือน"³

ด้วยควมดีที่สุหิกรรบสร้างไว้เมื่อเป็นกบฏริย์กรองกรุงตักศิลา เจ้าเมือง
เล็กเมืองใหญ่ และประชาราษฎร์ที่ต่างมาเฝ้าแสดงควมจงรักภักดีเปรียบเหมือนกับ
แม่น้ำไหลมาสายในดินเกี่ยวไหลมาบรรจบกัน แม่น้ำดังกล่าวก็คือ ทงกา ยมุนา มหิ

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 61.
² เรื่องเดียวกัน. หน้า 111.
³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 183.

ถึรวิคี และ สรภู การเป็รียว่าคนมาเฝ้ามากเหมือนกัสนายน้ำห่าสายไหลตลอด
เวลาดันนั้นยอมสร้างภาพพจน์ให้แก่มูลานผู้ฟังได้คึ ทำให้นึกเห็นภาพจำนวนผู้มาเฝ้า
ว่ามากมาอยางไร

6. เสียงธรรมชาติ (Onomatopia) เป็นการนำเสียงที่ได้
ยินตามธรรมชาติมาใช้ในการประพันธ์เพื่อให้เกิดความไพเราะน่าฟังและเร้าอารมณ์
ผู้ฟังได้มากขึ้น เช่น

"กริแฉวทรามมอง กรุกเรียกหงษ์ทอง อุมพาวากสถาน
เขาแอบสุขุมทุม ภายนอกอุปรการ ชุคหลุมบินาน เสรีจการ-
แล้วดู"¹

ใช้คำว่า "กรุก" เสียงเรียกกันของหงษ์และสัตว์ปีกทั้งหลาย เสียงเรียก
นี้เ็นเสียงที่เรียกให้ไปหา สุนธิกรรมทำเสียงกรุกๆเพื่อให้หงษ์เข้าใจว่าเป็นพวก
เดียวกันทำให้จับได้โดยสะดวก พอจับได้สุนธิกรรมก็นำหงษ์ไปซ่อนไว้ คำว่า
"ทราม" ใช้ในภาษาคินไต หมายถึงการข่มขู่อยู่อยางเงียบๆ

"พิศย์เอกฟังนาง คมมือผางผาง ว่าครั้งนี้หนา
นายสุทธิกำม ไม่รอกชีวา เร่งคิดเถิดหนา เจ้าอย่าไว้ใจ"²

เสียง ผางๆ เป็นเสียงคมมือแรงๆด้วยความคิดใจมาก เพราะคาดหวัง
ว่าสิ่งที่วางแผนไว้จะสัมฤทธิ์ผล ร้อยกรองบทนี้แสดงออกถึงความคิดจิตใจของพิศย์
เอก เมื่อหญิงสามนิ้วบอกว่าสุนธิกรรมขโมยหงษ์พระเจ้าแผ่นดิน พิศย์เอกมองเห็น
ช่องทางที่จะทำลายสุนธิกรรมเพื่อรับรางวัลและอาจจะได้สิ่งต่างๆของสุนธิกรรมอีก
ด้วย การใช้คำผางๆเพียงคำเดียวทำให้ผู้อ่านผู้ฟังนึกเห็นภาพความคิดจิตใจของพิศย์
เอกได้อย่างดีโดยไม่ว่าต้องบอกว่าเป็นใจเพราะความหมายเด่นชัดอยู่แล้วในตัว

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 58.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 63.

"ตัวเมียโคมเสียงพิทักษ์   เติบงามทราบรัก
พอเจรจาไค้ออแอ"¹

"อ้อแอ" เป็นเสียงเด็กเริ่มหัดพูด   ผู้แตงนำมา ชี้นบพที่กล่าวถึงเด็ก
เด็กลูกของสามีภรรยาชาวนาคนหนึ่งในนิทานของเรื่องสุทธิกรรมชาดก   การที่ผู้แตงเริ่ม
ว่าเด็กอยู่ในช่วงที่นารักแควตามกวยคำว่า"อ้อแอ"เสียงเด็กหัดพูดนั้น   ทำให้นึกเห็น
ลักษณะอาการของเด็กเด็กลูกชาวนาไค้ที่ยังขึ้น

"ฟังพจนนังแอมผีนอง   ฉุคฉีกนังร้อง
พดางคอบนิคามารดา"²

"ฉุคฉีก" เสียงร้องไห้ระงมระงมอีกสุกลมหายใจเข้าออกแรงๆ ในที่นี้เป็น
เสียงร้องของของพจนนังในตัวนิทาน   เหตุที่ร้องเพราะงูเห่ากัดลูกเด็กของชาวนา
ที่ตนดูแลอยู่ถึงแก่ความตาย   การใช้คำว่า"ฉุคฉีก"   ทำให้นึกเห็นภาพและได้ยินเสียง
กวย

"เขาเรียกจุมจับมนอน   ร้องไห้เห่าหอน
มิไค้จะกินอาหาร"³

"จุมจับ" เสียงสุนัขขยับปากกินอาหาร   มนุษย์ใช้เสียงนี้เรียกสุนัขให้เข้า
หาหรือให้กินอาหาร   ในร้อยกรองข้างบนนี้พนักงานในพระราชวังเรียกให้สุนัขตัว
กตัญญูต่อพระธิดาไปกินอาหาร   แต่สุนัขกลับทำเสียง"จุมจับ"แล้วล้มตัวลงนอนพร้อม
กับเห่าหอนไม่ยอมไปกินอาหารอย่างที่เคยเป็น

"เร่เที่ยวชโมยไปทุกบ้าน   ตลาดหน้าร้าน
ทุนทรพัยกับทั้งเจียนชั้น
โกร่างกร่างเจ้าเรือนคั้นพด้น   โจรไม่โรยอนผัน
ลงจากเกหาวิ่งไป"⁴

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 82.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 83.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 101.

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 107.

"โกร่งกร่าง" เสียงดังของภาชนะเมื่อมีสิ่งใดไปชนหรือกระทบ ร้อยกรองบทดังกล่าวนี้ความว่าโจรสืบบ้านไปชนเอาสิ่งของดัง"โกร่งกร่าง" เป็นเหตุให้เจ้าของบ้านตื่นขึ้น โจรรู้ตัวจึงเฒ่นหึ

"โจรร้ายรองอยู่อาอา คนเดินไปมา
เขาถามว่าเอ็งเป็นอะไร"¹

"อาา" เสียงร้องด้วยความเจ็บปวด ทนทุกข์ ในร้อยกรองดังกล่าวนี้โจรสืบของไปตึงไว้ใต้ถุนกุฎีทำให้ถ้ำกลายเป็นแพะรับบาปถูกพระราชาสั่งให้เอาตัวเสียบประจานไว้นอกเมือง นางศรีพันต่อพฤติกรรมชั่วร้ายของโจรไม่ไหวเลยบันดาลให้แผ่นดินแยกออก สุมโจรชั่วจมลงไป เหลือคอคและหัวโขนลอยรองให้เสียง"อาา" ด้วยความตกใจกลัวและเจ็บปวดยิ่ง การใช้คำว่า"อาา" นอกจากจะทำให้เห็นภาพทุกข์ทรมานแล้วยังเร้าความรู้สึกเวทนาไค้ด้วย

"ลงหนูกูมวยปลำ ก่ำหมัดเชิดเปิดเท้าพลอย
ถูกพื้นกระระจกน้อย ลมฝั่งแฉะแฉะอิ่งโห"²

"ฝั่งแฉะ" เสียงลมลงทั้งขึ้น "แฉะ" เสียงดังจากที่ลมลงกระทบพื้น เสียงฝั่งแฉะแฉะ ทำให้มองเห็นภาพคนลมแฉะลงอย่างสิ้นท่า ในที่นี้เป็นกรลลมลงเพราะการชกมวย เมื่อฝ่ายหนึ่งโค่นเตะเข้าที่อวัยวะเพศทำให้ลมลงแผ่หราทันที การใช้คำเสียงเสียงทำให้ได้เห็นทั้งภาพและได้ยินทั้งเสียงพร้อมกันไป

7. การเล่นคำ (Puns on Word) การใช้คำคำเกี่ยวในที่ต่างๆของบทเพื่อให้เกิดความไพเราะและปรากฏภาพ บางครั้งให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านด้วยตัวอย่างเช่น

"ถาทรงเมตตา ให้ทานชีวา งคไปซาพัน
ซาทเจ้าคืนคง หงษ์คืนวีวัน ความจริงกังนัน ชอทรงเมตตา"³

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 107.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 193.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 130.

สุหมิกรรมทูตพระเจ้าพรหมทัตว่า ถ้ากินชีวิตา ก็คือไม่ประหารชีวิตแล้วหงส์
ของพระเจ้าพรหมทัตก็จะกินชีวิตเช่นกัน การกินของมนุษย์กินในลักษณะที่ไม่ถูกประหาร
ส่วนหงส์กินกลับแก่เจ้าของในสภาพที่มีชีวิตอยู่ คำ"กิน" สร้างความรู้สึกได้คือ

"จันทนาจันทมจันทแคง   จันทขาวจันทแปง
จันทเทศทวดแทงจันทลิน"¹

คำ"จันท"ในภาษากลางเขียน"จันทน์" หมายถึงไม้เนื้อหอม คำนี้มีในร้อย-
กรองบทข้างบนนี้ทุกวรรค วรรคละ 2-3 คำ เป็นการจำแนกจันทน์ชนิดต่างๆ การเดิน
คำลักษณะนี้ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีพันธุ์ไม้มากและยังทำให้เกิดสีดาจังหวะ เกิดความ
ไพเราะ และความบันเทิงใจด้วย

8. การเล่นเสียงและจังหวะ   การเล่นเสียงและจังหวะ
ทำให้อรรถกรเกิดความไพเราะขึ้น ทั้งยังช่วยให้นักเห็นภาพด้วย ตัวอย่าง เช่น

"บอกเลาดตตามรู้   ถ้าผู้อื่นไม่ยินยัง
ไม่ตอดิตเคิมตั้ง   ท่าเขาไปไม่รู้เห็น"²

วรรคที่ 3 ภาพยานีบทนี้เล่นเสียง ต มีคำที่ใช้ ต ติดต่อกันถึง 4 คำ คือ
ต อ ติต เคิม และ ตั้ง การใช้เสียง ต ทำให้เกิดเสียงสัมผัสทำให้มีความไพเราะ
และจังหวะ ตอนนี้พรรณนาถึงลักษณะของ"สาวแท้" หญิงดีควรเลือกเป็นคู่ครองว่า ไม่
เป็นคนที่ถูกมากเกินไป ไม่พูดต่อความให้ยาว หรือพูดเหวี่ยงไปจากสิ่งที่รู้มา

"ถวยอนงคนางนารณารี   รหิงอิมี่
ธมพรรณูปเฒามาตา"³

เล่นเสียง น ในวรรคที่ 1 คือ นงค นาง นารธ และ นารี การใช้
น สัมผัสติดต่อกัน 4 คำทำให้อรรถกรบทนี้มีความไพเราะและทำให้นักเห็นภาพของ
หญิงสาววังจำนวนหลายคนและหลายระดั

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 33.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 67.

"ตายไปมาปะนะ ผู้พญานั้นไปเกิดทน

นรกอันร้คนรณ นั้ชราทีเน่องน่านหนักหนา"¹

วรรคสุดท้ายของกาพย์ยานี 11 บทนี้เล่นเสียง น คือ นั้ เน่อง น่าน นกั และ หนา เป็นตอนที่พรรณนาถึงความทุกข์อย่างสาหัสที่ผู้กระทำความบาปได้รับเมื่อตายไปตกนรก การใช้ น หลายคำติดต่อกันทำให้เกิดความรู้สึกว่าเวลาที่ทนทุกข์ในนรกนั้น นานจริงๆ

"อสิทินุพย์มิฐนะ ทวัคคิงสะมารุษา

เล็ดลักบะคำโศกา แท้เที่ยงเทาผู้ทรงธรรม"²

กาพย์ยานี 11 วรรคที่ 3 บทนี้เล่นเสียง ล คือ เล็ด ลักบะ คำ และ โศกา การใช้เสียง ล ติดต่อกันคือคำทำให้เกิดความไพเราะและรู้สึกว่พระโพธิ-สัตย์เป็นมหาบุรุษที่ประเสริฐสุกยากที่จะหาใครเทียมได้

"ให้หายหิวหา เพชฌฆาตจูงพา ไปทุกทวาร"³

กาพย์สุรางค์นางศ 28 ที่ยกมาที่ วรรคแรกเล่นเสียง ห คือ ให้ หาย หิว และ หา ตอนนี้เป็นกรพรรณนาความรู้สึกของสุทธิกรรมซึ่งถูกเพชฌฆาตนำตัวเดินตระเวนเพื่อนำออกไปประหาร การเล่นเสียง ห นอกจากจะให้ความไพเราะแล้วยังทำให้นึกเห็นภาพการหิวกระหายของสุทธิกรรมด้วย

"สิ้นแดนเมืองแล้วแล้วลลาค เข้าไพรพนาวาบ

เดี่ยวโคตเคินโคตคายวัน"⁴

กาพย์มัง 16 วรรคสุดท้ายบทนี้เล่นเสียง ค คือ เดี่ยว โคต เคิน และ โค้ ตอนที่เป็นการบรรยายการเดินทางของสุทธิกรรมเมื่อออกจากเมืองพาราณสี การเล่นเสียง ค นอกจากจะทำให้ไพเราะแล้วยังทำให้นึกเห็นภาพสุทธิกรรมเดินไปอยู่คนเดียวเป็นเวลานานอีกด้วย

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 154.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 180.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 138.

⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 174.

"ทำทานอันปรากฏ ก่อให้เกิดการกองกุศล"¹

ภาพยนต์ 11 บทนี้ เล่นเสียง ห คือ ทำ ทาน และ ก คือ ก่อ
ก่อ การ กอจ และ กุ ทำให้เกิดความเข้าใจและนึกเห็นภาพการทำบุญให้ทาน
อีกด้วย

9. การใช้คำแบบคำถาม (Interrogation) เป็นการใช้คำถามที่
ไม่ต้องการคำตอบ เพราะผู้พูดต้องการคำตอบเป็นอย่างไร กวีได้กล่าวถึงสิ่งนี้ใช้
คำถามที่มาจากวัดเวฬุวัน และ ความจำเป็นนี้จึงเป็นการย้าใหญ่ความเกิดความเข้าใจ
และเชื่อตามคำที่กล่าวไป การใช้คำถามยังเป็นจารีตปฏิบัติหรือวิถีชีวิตที่
จะก่อให้เกิดความวิถคนั้น การใช้คำถามที่ปรากฏในสุทนต์มีกรรมราวกล ๒๗

"ว่าสองท่านผู้เจริญ พอนี้ใคร จะเกิด
เหมือนควยชายจันทาไชย
หายากไม่มีที่ไหน ไฉนส่องน้าใจ
เป็นมิตรแล้วไม่หึงเหยาย"²

ร้อยกรองสองบทนี้กล่าวถึงชายจันทาไชยมิตรแท้ของมิดาสุทธิกรรมว่าที่จะหา
ใคร ก็หา เป็นแล้ว คำ"ใคร" เป็นคำที่ใช้เป็นคำถาม คำตอบของคำถามนี้เป็นที่รู้
อยู่แล้วว่าคือคนที่อยู่ในสังกตของมิดาสุทธิกรรมนั่นเอง ในบทที่ 2 "ที่ไหน" คำตอบ
คือเพื่อนแท้ที่อยู่ที่ชายอยู่ ส่วนที่อื่นๆหาไม่ได้ การใช้คำว่า"ใคร" และ"ไหน"
ช่วยให้ความหมายของร้อยกรองสองบทนี้หนักแน่น ทำให้ผู้อ่านเชื่อในความเป็นเอกัตถ์ของ
ชายจันและตาไชย

"จะถูกรุกียาก เงินทองหากจะคุ้มเอา
ฆ่าผอนจะเดือดเอา เห็นเอาขาดประจักษ์ตา"³

มิดาสุทธิกรรมสอนลูกมีให้เอาตัวแปรมาเป็นภรรยา แต่การดูสาวศรีก็
ดูยาก ว่าแสร หรือแท้ ถ้าเป็นแสรเงิน แร่ทอง หรือก็สามารถคุ้มเอาเดือดได้ ฆ่า
ก็เดือดเอาที่ไม่ขาดได้เพราะเห็นได้อย่างชัดเจน คำ"หาก"(หรือ)ในบทนี้คำตอบ

1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 195.
2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 27.
3 เรื่องเดียวกัน. หน้า 36.

ตามหลังคือจะสรุปเอา การใช้คำนี้ช่วยเน้นให้เห็นถึงความลำบากในการพิจารณาว่าหญิงใดเป็นสาวแสร้ง หรือ สาวแท้ กันแน่

"โพธิสัตว์ขอคำริ	ว่าหญิงนี้หมายสามตา
คงถามคำบิดา	หามากกว่าหาไหน
.....	.....
หญิงหมายมันกรับ	อย่าร้อนใจเป็นกระไรที
ราตรีสองราตรี	ใครจะว่าอะไรใคร" ¹

"หตา" (หรือ) ในบทแรกแสดงความสงสัยว่าเป็นหมายสามครั้งหรือมากกว่าหรืออย่างไร ส่วนบทหลังหญิงหมายบอกสุทธิกรรมว่านอนที่บ้านสักคืนสองคืนใครจะว่าอะไร "ใคร" คำหน้าคำตอบคือตัวหญิงหมายเองหรือชาวบ้านแถบนั้น ใคร คำหลังคำตอบคือสุทธิกรรม การใช้ "ใคร" ช่วยเร้าความรู้สึกผู้อ่านผู้ฟังได้คือทีเดียว

"จิตย์เอกไม่เข้าใจ ช่างเอ็งเป็นกระไร
 ฎจะไปไหนมันดีหรือ"²

เพื่อสุทธิกรรมไม่ถูกประหารจึงกลับไปบ้าน จิตย์เอกและหญิงหมายสามตัวกำลังกระหนุงกระหนิงกันอยู่บนบ้าน ครั้นได้ยินเสียงสุทธิกรรมเรียกว่าใครก็ตกใจ หญิงหมายถามจิตย์เอกว่าจะคิดประการใด จิตย์เอกก็ตอบว่าตัวใครตัวมัน ตนเองหนีพ้นไปได้เป็นดีแน่ คำว่า"หรือ" คำกล่าวของจิตย์เอกทำให้อ่านนึกเคาในใจว่า หนี หรือ ไม่หนี จะแก้เหตุการณ์เฉพาะหน้าอย่างไรจะใช้การประจันหน้าหรือแอบซ่อนอยู่ คำ"หรือ"จึงเร้าความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่านได้อย่างมาก

10. การเอาเรื่องสมมุติ (Allegory) เป็นวิธีการชักจูงให้
 ถอดตามอย่างหนึ่งโดยยกเรื่องขึ้นเอาเพื่อให้เห็นจริงจดังตามคำพูด ทำนองเดียว

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 53.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 171.

กับสาขกโหวหาร การเล่าเรื่องย่อประกอบในเรื่องสุทธิกรรมชาดกเมื่ออยู่ในตอนที่เพชฌ-
ฆาตจะนำสุทธิกรรมไปประหาร นายประตุมืองส์ที่ศไม่เปิดประตูให้ด้วยกนิทานขึ้นเล่า
เพื่อสนับสนุนคำพูดที่ว่า"จะตัดสินใจทำอะไรลงไปต้องพิจารณาให้รอบแแต่เสียก่อน" เรื่อง
ที่เล่า ไคแก่

ประตุมูที่ 1 เรื่องชวานากับตั้งพอน
"กวยไม่ไควิจิฉัย ในห้องแแต่ใน
โพนานุโพนูฉิด
ทำตามควยฉิจฉาจริต โมะหะปกปิต
เพียงแแต่เจ้าเพชฌฆาตอา
เสมือนสองผิวเมียชวานา ไมพิจารณา
ภายหลังกัณกใจเอง

.....
"ยังมีทานนานชู หนึ่งเช็ชฎี จออยู่
ผิวเมียอาศัยริมดาน"

ประตุมูที่ 2 พระฉิดา
"นายประตุมูปางกอนมี ราชาศิบัติ
ชื่อท้าวพรหมพิศเสมือนกัน
กับเจ้านายเราทุกวัน นี้แแต่เชอนั้น
มักมากควยฉิตโมหา
สิ่งไคมิไคพิจารณา ถ้าเชอโกรธา
เขียนสมาธิไควิจารณ์
ท้าวมีฉิดายุพาพาน ไวยวิฉนาการ
อายุศฉิมหกทรงโฉม"²

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 80-81.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 89.

ประตู่ที่ 3 ฤๅษีกับโจร

"ให้ฟังดูสักนิทาน ฟังหากท่าน
 เพชฌฆาตว่าเราจะขอฟัง
 นายประตู่ว่าปางก่อนยัง กายสหนึ่งตั้ง
 ฤๅษีจงกรมภาวนา
 ภาตย์อยู่ใกล้รั้วเฒ่า องค์พระสิทธา
 อัดตะตึกขาบริบูรณ์"¹

ประตู่ที่ 4 มเหสีกับพระพี่เลี้ยงผู้รักดี

"ไต่ขึ้นเขาเลามานาน ว่าพระภูบาล
 พระยาหนึ่งชื่อสามล
 ครอบกรุงมัทราชมณฑล ช่างม้าไพรพล
 มีพร้อมตั้งพรรณนามา"²

เรื่องพิณายพระศุกกันเอาไว้ให้เพชฌฆาตฟังทั้ง 4 เรื่อง ของการให้

เห็นว่าการกระทำสิ่งใดโดยไม่วิตติหรือมคอบเสียก่อนจะนำความเสียใจหรือเสียหาย
 มาในภายหลังได้ นอกจากการเล่านิทานทั้งสี่เรื่องนี้แล้วยังมีตอนที่สั่งสอนให้บุคคล
 ประพฤติดีโดยยกเรื่องสวรรค์และนรกขึ้นมาแสดงให้เห็น เพื่อจงใจให้ปฏิบัติตาม

11. การใช้คำกะทัดรัด ความหมายเคลือบให้เกตุจินตภาพ กวีเป็นผู้
 ที่มีความเจนจัดในการใช้คำให้เกตุภาพ ความรู้สึกตามที่ต้องการได้ กวีจึงได้ชื่อว่า
 "นายของภาษา" เพราะสามารถบังคับคำมาใช้ได้ตามความรู้สึกและเนื้อเรื่องที่ตั้ง
 ไว้ได้ ร้อยกรองที่มีลักษณะเช่นนี้ในสุทธีกรรมชาดก เช่น

"หม้ายจริงแต่ยังกริม หน้าจิมดิมเป็นนวลกรี
 ตัวหย่าเสียกริ่งปี ตกพมหม้ายแกมเป็นมัน"³

กาพย์ยาก็ 11 บทนี้กล่าวถึงหญิงหม้ายว่า แม้จะเป็นหม้ายแต่ยังน่ารักน่า

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 100.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 110.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 51.

น้ำร้อนนม ผู้แต่งใช้คำว่า"กริม" คือหน้าตาชะมดชะมอย "จิมฮิม" คือ เห็นแล้วน่า
รักนวลโนม และ"ฮกมเป็นมัน"คือพวงแกมทั้งสองข้างคืนขึ้นมันวาว การใช้คำดัง
กล่าวนี้น่าให้นึกเห็นภาพหญิงหมายผู้มาชิตชมมาอุบตรงหน้าผู้อ่านผู้ฟังนั่นเอง

"เป็นเปรตพนวิสัย	ไฟเผาอรอนยิงเสดสา
ยมกษาเอาตัวมา	หึ่งอง! นือแฉนเหล็กแดง
เขารีกโคคคว่าหงาย	เก็ดอกกลึงกายเรงอรอนแรง
พนเจ็บบนเหล็กแดง	นานนับไ้ถึงร้อยปี
แฉวทอดในขุมถ่าน	ชื้ออสังการกุมก็
ไฟกาฬถ่วมกายี	พลัดออกนอกก็วิ่งไป
สุบิ้อร้ายสาหม	ปากเป็นกรควิ่งมาไว
ขบถักกินตบไต	ตกใจจากไส้วิ่งหนี" ¹

การใช้คำพรรณนาให้เห็นภาพความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสของผู้ที่ทำบาป
ในภาพนิทาน 4 บท ที่ยกมาพิจารณาทำให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัวถึงชีวิตที่เกี่ยว ความนึก
ครายนึกดูก็เมื่อยผู้เป็นวรรณกรรมเรื่องนี้ถูกดงโหนหนักมาก นอกจากจมลงในกองคู
แฉวยังต้องเป็นเปรตซึ่งต้องทนทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสถูกโยนลงบนแผ่นเหล็กแดงที่
ไฟกำลังลุกโดีชข้างเป็นเวลา 100 ปี แล้วถูกจับลงในหม้อถ่านที่ไฟกำลังลุกแดงใหม่
ท่วมตัว พอหนีจากนรกขุมถ่านไ้วิ่งไปพบกับสุนัตนรกเขี้ยวคมขาววาว คว้าความตก
ใจกลัวจึงวิ่งหนีโดยไม่คิดชีวิต สุนัตนรกไล่ทันก็พัดกักกินตบไต ฝ่ายผู้ตกนรกยัง
คงตกใจจากจากไส้ตัวเองวิ่งหนีอย่างนาเวทนา ภาพสยดสยองเหล่านี้เกิดขึ้นมาใน
ความรู้สึกนึกเห็นได้ชัดเจนเพราะผู้อ่านผู้ฟังผู้มีถือพระพุทธศาสนาได้ยินได้ฟังเรื่องนรก
อยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยฉบับภาคใต้ กล่าวถึง
นรกต่างๆและมีภาพวาดประกอบด้วย วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย
แม้คนเฒ่าคนแก่ไม่ว่านึ่งลึก

อีกตอนหนึ่งกล่าวถึงโหนผู้ประสพตึนคี่ดข้อ 3

"โหนทุจริตมิจนจาร พระวรวญาณสำแดงว่า

¹สุพธิกรรมมาถก ฉบับนางแกง จาวีสูตร. หน้า 158.

ขึ้นจิวหัวเห็ดอกตา	พลิกไพล่ขามาย้อชัก
ยมบาลครานควยหอก	โกรชวาลอกปลดอกปลินัก
อายแปรตเศษสุนัข	ชักหอกกระทู้งพุงควยแรง
พลัดตกลงเป็องตำ	สุนัขขบเขาย้อแยง
เข่าพิศสัคแกวง	แยงไล่พุงยุงทั่วกาย
ตายแจวบังเกศใหม่	ขึ้นจิวใหญ่เลือดไหลพราย
แหงหัววระกาย	เพราะหนามจิวคมยิงกรัด
ยมบาลเข่าทิมแหง	หมาทบแยงแซงสาตช
เกิดตายไม่รู้หมัก	ตามกำหนดแตกอนกาล" ¹

ภาพนรกที่ปรากฏให้เห็นในร้อยกรองนี้คล้ายกับครั้งก่อน ต่างกันตรงที่ตอนนี้ เน้นลิ้มพลีรกรอย่างเดี่ยว ผู้ประพศิณิดคือข้อ 3 จะต้องขึ้นตนจิวตาเห็ดอกไปเห็ดอก มาควยความกสัวอย่างยิง ขาสองข้างพลิกไพล่ไปมาเพื่อไ้พ่นเขี้ยวที่คมของสุนัขนรก เป็องกลางกนจิวมียมบาลถือหอกเตรียมพร้อมที่จะแทงสวนขึ้นข้างบน ปากยมบาลก็พล่าม แซงควาว่า"คนแปรต" แล้วพุงหอกไปยังแปรตบนตนจิว แปรตบางตนตกลงสู่พื้น สุนัขนรกซึ่งคอยที่อยู่แล้ว ก็กระโจนเข้ากัดลากเอาตัวไ้ไล่พุงออกมาจนแปรตตาย อีก ไม่นานแปรตก็คืนชีวิตขึ้นมาอีกปีนตนจิวตอถูกหนามจิวที่คมวาบขาดเลือดไหลหลามหัวตัว ยมบาลก็คอยเอาหอกทิมแหงอีกอย่างที่ผ่านมา สุนัขนรกก็ทำหน้าที่พิศกัดกินตัวไ้อีกแปรต จะต้องเวียนวายตายเกิดอยู่อย่างนี้จนกว่าจะครบกำหนด ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้ คำพรรณนาลิ้มพลีรกรผู้แต่งสามารถวาดภาพด้วยตัวอักษรไ้ได้อย่างน่าสัวชวนสยดสยอง ผู้อ่านผู้ฟังสามารถนึกเห็นภาพสัวตัวนรกขุมนี้ว่าตองทนทุกขุทรมานแสนทารุณอย่างไรก็เห็น ทาทางที่เหยียมเกรียมเกรี้ยวกราดของยมบาล และเห็นภาพสุนัขกระโจนเข้าขบกัดกินตัวไ้ ไ้ไล่พุงเมื่อคนนรกตกจากตนจิว ความชัดเจนในการใช้คำนับว่าดีมาก

ภาพพจน์เกิดขึ้นไ้หลายวิธีการดังกล่าวมา สิ่งนี้จะมีมากหรือน้อยในวรรณกรรมหรือวรรณคดีเรื่องไ้คนั้นขึ้นอยู่กับความชัดเจนของผู้แต่ง วรรณกรรมหรือวรรณคดี

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 200.

เรื่องใจก่อนหรือฟังแล้วเกิดภาพพจน์ได้มาก ย่อมเป็นที่นิยมของผู้อ่านผู้ฟังและยังชี้ให้เห็นถึงฝีมือ ความรู้ ความสามารถในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของผู้แต่งด้วย สุนทรภู่มีวิธีการสร้างภาพพจน์หลายวิธีนับตั้งแต่แบบการใช้คำพรรณนา จนกระทั่งถึงชั้น อุปมา การซ้ำคำ และการเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นต้น ภาพพจน์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สร้างคุณค่าให้แก่วรรณกรรมพุทธศาสนาอันใดเรื่องนี้

รสวรรณคดี

รสของวรรณคดีพอจะเทียบได้กับรสอาหาร บางอย่างอร่อย เป็นที่ชื่นชอบในใจ แต่บางชนิดก็ไม่อร่อยจึงรับประทานได้น้อย การที่ผู้รับประทานอาหารชื่นชอบในอาหารชนิดหนึ่งชนิดใดนั้นเป็นเพราะฝีมือการปรุงที่ประกอบไปด้วยรส เปรี้ยว หวาน มัน เค็ม พอเหมาะพอควร วรรณกรรมก็เช่นกันย่อมมีรสต่างๆรวมกันอยู่ เช่นเดียวกับกับรสอาหาร หากผู้ปรุงหรือผู้แต่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจชีวิต อย่างดีแล้วย่อมมี เครื่องปรุงคือภาษาปรุงให้วรรณกรรมมีรสพอเหมาะพอดีได้ หากทำได้เช่นนี้วรรณกรรมเรื่องนั้นๆก็จะมีคุณค่าเป็นที่ชื่นชอบของผู้อ่านผู้ฟังตลอดไป ในชีวิตมนุษย์ที่อารมณ์หรือรสนิยมต่างๆ ใดแก่ รัก ชอบ อิจฉา ริษยา หึง กลัว โกรธ และ แค้น ฯ อารมณ์เหล่านี้มีคละเคล้ากันในชีวิตประจำวันของมนุษย์ วรรณกรรมจึงเป็นสิ่งที่กอารมณ์มนุษย์ ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพบุตรวรรณ กล่าวไว้ว่า "นอกจากวรรณคดีจะบันทึกอารมณ์มนุษย์แล้วยังสามารถบันทึกภาษาที่ใจเกี่ยวเนื่องกับอารมณ์ได้ด้วย"¹ ดังนั้นอารมณ์และรสนิยมต่างๆของมนุษย์จึงปรากฏในสิ่งนี้ นักวรรณคดีเรียกอารมณ์หรือรสนิยมนี้ว่า "รสวรรณคดี"

คัมภีร์สุโขธาสังการและอสังการศาสตร์แบ่งรสวรรณคดีออกเป็น 9 รส คือ

1. สดงการรส คือ รสรัก ได้แก่ความรักของหนุ่มสาว หรือ สิ่งบันเทิงต่างๆที่บันดาลให้หนุ่มสาวรักใคร่กัน เป็นต้นว่า การพ้อนรำ ขับร้อง หรือ เวลา

¹ม.ล.บุญเหลือ เทพบุตรวรรณ. วิเคราะห์รสวรรณคดีไทย (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 205.

สถานที่นำรึนรมย์ ตลอดจนการไหลยอคำอ่อนหวานชวนชื่นใจ เช่น การเอียงอาย ออกคอรน และ หยอกเหย้า เป็นต้น นอกจากความรักของหนุ่มสาวแล้วความรักประเภทอื่นก็จัดเข้ารสนี้ด้วย

2. หาสยรสนหรือหีสสรต คือ รตชบช้น อาจเกิดจากกิริยาท่าทางร่างกาย และการแต่งกาย หรือตกลงในเชิงกลอนชวนให้หัวเราะก็ได้

3. กรุณารต คือรตที่แสดงออกถึงความเมตตาเอ็นดู หรืออาการโศกเศร้า ใดแก่ ร้องไห้ หน้าซีดสลด สดบ การรำพึงรำพัน เป็นต้น

4. รุทธรต คือรตโกรธ เกิดจากภาวะต่างๆกัน เช่น ความหวงแหน ความแค้น ความผยอง และความไม่สบบอารมณ์

5. วีรรต คือรตกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวศัตรู ไม่ครันคร้ามในการกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีความเข้มแข็งองอาจ วีรรตแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ

5.1. รณวีระ คือความกล้าในการรบ

5.2. ทานวีระ คือความกล้าในการให้

5.3. ทยาวีระ คือความกล้าในการช่วยเหลือ

6. ฅยานกรต คือ รตแห่งความกลัว ซึ่งอาจเกิดกับบุคคลทุกเพศทุกวัยไม่เฉพาะเด็กและผู้หญิงเท่านั้น อาการของความกลัว เช่น ตัวสั่น ปากแห้ง พูดอ้อมอ้อม หน้าซีด ท่าทางหวาดหวั่น และเหงื่อแตก เป็นต้น

7. พีภัสสรต คือรตแห่งความเกลียดชังและความรังเกียจ เป็นความเกลียดที่ขยะแขยง

8. อัปภูตรต คือรตพิศวงประหลาดใจ อาการแสดงออกเมื่อเห็นสิ่งที่แปลกประหลาด เช่น ตาเหลือก เหงื่อไหล ตาไม่กะพริบ เสียงสั่น อุทานออกมา เป็นต้น

9. ศานติรต หรือ สันทรต คือรตสงบ เป็นรตที่บริสุทธิ์ ทำให้เกิดความชุ่มเย็น สงบชุ่มชื่น นับเป็นรตที่สำคัญและเป็นที่สุดใบบรรกรรตทั้ง 9 รสนี้มีคุณสมบัติ 3 อย่างคือ

9.1. รตสงบ จะทำให้จิตใจลงหรือเข้มขึ้นไม่ไ้แล้ว

๘.2.ไม่ให้โทษ เพราะความผิดไม่มีโทษ

๘.3. ช่วยคลายรสนิยมที่จัดไป ทำให้รสนิยมกลมกล่อมพอเหมาะพอดี
รสวรรณคดีทั้ง 9 ที่กล่าวมานี้ วิชากฎ¹ และ เป็ลื่อง ๗ นคร² ได้
ศึกษาและรวบรวมไว้ ในการพิจารณาศึกษารสวรรณคดีในชุดศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัย
จะยึดแบบดังกล่าวเป็นหลักโดยแยกพิจารณาทั้ง 9 รสได้ดังนี้

๑. อุดมการณ์ มีไม่มากนักเนื่องจากเป็นวรรณกรรมยุคศาสนาที่มุ่งให้
ผู้ฟังผู้อ่านรับเอาคติธรรมต่างๆ เป็นสำคัญ ที่มีปรากฏอยู่บ้าง เช่น

๑.1. ความรักระหว่างเพื่อน

"ทริวาจะกลับไปโย เพื่อนรักบิณฑุ
ตัวเข้าไปตายตามกัน
ดูจะตามไปดู หัน ถ้าเขาฆ่าพัน
จะขอแตรางซากผี"³

บิดาสุทธิกรรมทดลองความรัก ความซื่อสัตย์ของมิตรที่มีต่อตน โดยให้
ทหารเอาโชตรวนจองจำตนแล้วนำไปบ้านตาไชยทั้งให้ทหารบอกว่าจะนำไปประหาร
ชีวิต ตาไชยและยายจันภรรยาด้วยความรักที่รักใคร่ปรองมอดทั่วถ้วนเงิน
ทองของปีค่าทั้งหมดเพื่อไถ่ชีวิตบิดาสุทธิกรรม ทหารทำที่เป็นไม่ยอม ตาไชยจึง
วิ่งตามไปให้ประหารชีวิตตนเสียด้วย ยายจันรักเพื่อนและรักห่วงสามีมากจึงเดินตาม
ไปติดๆ ถ้าทั้งสองถูกประหารก็จะขอซากศพกลับไป ความรักระหว่างเพื่อนและ
ระหว่างสามีภรรยาเป็นความรักที่มีความผูกพันยิ่งกว่าความรักของหนุ่มสาว เพราะ
ความเป็นเพื่อนแท้และเป็นสามีภรณานั้นกว่าจะเกิดขึ้นได้ต้องคบค้าสมาคมจนเข้าใจกัน

¹วิชากฎ. อสังการศาสตร์ ป.ส. ศาสตร์ แปล (พระนครศรี: โรงพิมพ์พระ-
จันทร์, 2504) หน้า 37.

²เป็ลื่อง ๗ นคร. ประวัติวรรณคดีสำหรับนักศึกษา (กรุงเทพมหานคร:
ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 22.

³สุทธิกรรมชาตก ฉบับบางแคว ภาวิสูตร. หน้า 28 .

รู้ซึ่งถึงต้นลึกหนางบางของแต่ละฝ่าย ส่วนรักของหนุ่มสาวเป็นรักที่สืบเนื่องจากการมดไคร่ เป็นสำคัญ

1.2. ความรักระหว่างชายหญิง

"โพิษิต์ว่าจริงแฉ กรันไม่ว่าอะไรกัน หญิงหมายว่าไฟฟืน ตอบว่าไครเนา	ราคาแท้แต่เพียงนั้น นอนคืนหนึ่งหนาวเปล่าๆ มีมากจริงทานฉิงเอา ข้าวเผือกมันน้อยหรือควร" ¹
--	---

สุทธิกรรมพบหญิงหมายสามตัวหย่า เมื่อสนทนกันสุทธิกรรมก็ให้ทองแปดตำสิ่งหญิงหมายตั้งใจในหนุ่มสุทธิกรรมตั้งแต่แรกเห็นแล้ว แม้สุทธิกรรมตั้งใจจะทดลองแต่การแสดงออกก็เป็นไปในทำนองชายรักหญิงจึงพูดจาทะโลมเพื่อจะไค่แสดงความรักกับหญิงหมาย ฝ่ายหญิงหมายก็ตอบแบบหญิงที่มีมารยาทั้งหลายว่า ถานอนหนาวก็กอไฟฉิงเอา ถ้าหิวเผือกมันก็มีอยู่มากพอจะแกหิวได้ หญิงหมายไค่มารยาระยะหนึ่งในที่สุดการแสดงความรักระหว่างชายหญิงก็เกิดขึ้น

"คิดแล้วยกโกชนา เอมโอชจาเรอศรี ชายนันสมสนิท เปรียบคังภุมรา	ให้พัรรคากินตามมี เชิญภูมีเข้าไสยา ควยหญิงหมายสามตัวหย่า เอาทาบบัวเบิกขานใจ" ²
---	--

พัรรคา คือ ภัสคา หมายถึงสามมี ขั้นตอนของความรักเริ่มจากการพบกันเห็นกัน เมื่อเป็นที่พึงพอใจซึ่งกันและกันแล้วก็หาวิธีที่จะไค่ลชิตสนิทสนมกันให้ไค่ ในที่สุดก็สมความปรารถนาไค่แสดงความรักไค่ครต่อกัน ความรักประเภทนี้มีความเรารอนรุนแรงและเบิกขานใจอย่างยิ่ง ในที่นี้เปรียบเหมือนกับแมลงงูค้มกิ้นน้ำหวานจากเกสรดอกบัว ขั้นตอนของความรักแบ่งไค่เป็น 4 ประการ ก็อ

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 54.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 54.

ก. โยคะ คือชายหญิงที่ใจกันปรารถนาจะติดต่อกันเพื่อให้ได้
 ความที่ปรารถนา

ข. วิโยคะ คือชายหญิงที่รักใคร่กันเป็นอย่างยิ่ง ติดต่อกันสนิทสนม
 กันแล้วต้องพรางจากกัน

ค. สัมภोगะ คือ ความชื่นอกชื่นใจเมื่อชายหญิงพบกันและได้แสดง
 ความรักที่ติดต่อกันตามที่ต้องการ

2. หยาสรส หรือ หัสสรส รสขบขันมีอยู่มากพอสมควร เช่น ตอนที่สุทธิ-
 กรรมพนโฆษประหารกษัตริย์ถึงบ้านเรียกหาคนใช้ จิตย์เอกชายสามโบสถ์กำลังแสดง
 ความรักอยู่กับหญิงหม้ายสามตัวในห้องนอน พอได้ยินเสียงเรียกก็จำได้ว่า เป็นใคร
 ทั้งสองตกใจกึกกัทางหนี ผู้แต่งบรรยายว่า

"จิตย์เอกว่าไม่เข้าใจ ช่างเอ็งเป็นอะไร

กูจะไปไหนมีหรือ

ว่าพลงแยกฟากปลัดมือ หญิงขี้ดขี้

เอาชายผ้าไว้มิหวังไป

โครมเครงโพลีสัตว์ถามไฉน ใครเหว่ยอยู่ใน

ตกใจมันแตกกันลง

จิตย์เอกชาชักกางตง ห้อยหัวด้านลง

หญิงงูมันชูตีนไว้

หัวลอคกลงไปภายใต้ต ขาพลิกขาไหล

ตงหักหัวด้านมักคิน

ผ้าถุงหลุกลุ่ยไปสิ้น หัวจิตย์จมนคิน

อ้อหญิงวิ่งเข้าดงทับ

จิตย์เอกร้องโอยอ้อขยับ กูดงกัปสับ

กรานดินถอคดานลูกน

ลากผ้าวิ่งไปสองคน มิใคร่รู้ตน

ความกั้วตัวผิดตกใจ"¹

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 172.

สิ่งที่ผู้แต่งทำให้อ่านเกิดความขบขันคือลักษณะลูกลี้ลูกอนในการหนีของบุคคลทั้งสองผู้แต่งสร้างภาพได้ชัดเจน ชิตย์เอกพยายามหนีเอาตัวรอดคนเดียวทุกอย่างที่ก่อนหน้านี้หญิงหมายสามตัวหยาเป็นหญิงที่ตนได้แสดงความรักอย่างซื่อสัตย์ วิธีหนีก็ใช้มือแยกปาก(ไม่ใช่ตีเป็นพื้นหางๆ)ออกให้ห่างเพื่อจะได้ลอดหนีลงไปตุ๋นบ้านได้ ฝ่ายหญิงหมายสามตัวก็ยืนมองของชิตย์เอกไว้เพื่อจะได้หนีไปพร้อมๆกันแต่ชิตย์เอกไม่ยอมพยายามปลดมือหญิงสามตัวออก ฟากรับน้ำหนักคนทั้งสองไว้ไม่ได้หักลงเสียงกึ่งโครมสุทธิกรรมไคยก็ร้องถามว่าใครทำอะไร ทั้งสองคนไคยยืนดั่งนั้นก็ตกใจยิ่งขึ้นไปอีกจึงแยงกันกระโจนหนีทางของ ปรากฏว่าชิตย์เอกขาชืดติดคงอยู่หัวห้อยลงดิน ส่วนหญิงหมายจับขาอีกข้างหนึ่งของชิตย์เอกไว้ ขาชิตย์เอกพลิกไปโผล่มาไม่รู้จะทำอย่างไรดี ดินร่นจนตงหักหัวด้านคิงลงปักดินโคลนในตุ๋นบ้าน(คงเป็นไคยตุ๋นครัวสมัยก่อนซึ่งนิยมปลูกข้าวควยไม้ปาก) ฝานุงก็หลุดลุดหมด หญิงหมายกระโดดตามลงมาที่ร่างชิตย์เอกเข้าพอดี ทำให้ชิตย์เอกรองโอบยควยความเจ็บปวดและพูดว่าตนตายแน่พร อมกับถอดหัวด้านที่ปักโคลนออกดูขึ้นไคยว่าน่าวังทั้งสองคน ความลูกลี้ลูกอนของคนทั้งสองผู้แต่งแสดงออกด้วยถ้อยคำธรรมดาแต่แฝงไว้ด้วยความตลกขบขัน สิ่งที่ประกอบกันเข้าอีกประการหนึ่งที่ทำให้รู้สึกขบขันคือหัวด้าน ปมคอยของชิตย์เอกและลักษณะการหนีของชิตย์เอกกับหญิงหมาย เช่น แยกปากจนหัก ขาชืดค้างตง หัวห้อยลงดิน ฝานุงหลุดลุด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นไปได้ในชีวิตจริงเพราะชาวอีสานสร้างครัวมีลักษณะดังกล่าวนี้

เมื่อชิตย์เอกกับหญิงหมายหนีไปได้ ภายหลังไม่มีเงินใช้จ่ายจึงอดกระโดดทานจนถึงเมืองศกัถิลาที่สุทธิกรรมเป็นเจ้าเมืองอยู่ ตัวเมียทั้งสองเมื่อเห็นหน้าผู้ที่จะให้ทานก็ตกใจชวนกันวิ่งหนีต่อ ผู้แต่งบรรยายไว้ว่า

"องค์การศรีสแกเสนา   หัวด้านหลอดตา

ตัวเมียนั้นวิ่งไปไย

สู่เร่งเอามาไวยๆ   อ่ามคยวิ่งไป

เอาผ้าผูกคอครามา

ครันถึงโพธิสัตว์ถามว่า   อ้ายล่านนทหัว

เองฤพาเมียเราหนี

หญิงร้ายร้ายหลายที่	เมื่อพากันหนี
ไปแล้วมาหาเราไย	
จิตย์เอกผิวเมียมกั้วภัย	หืดหอบหายใจ
เหงื่อไหลโซมซามอาบกาย	
ซบหน้าลงทับกับทราย	คืนมี <u>อ</u> กายหลาย ¹
ร้องขอพระทานชีวิต ²	

ผู้อ่านผู้ฟังจะรู้สึกหน้าใจที่จิตย์เอกและหญิงหม้ายได้รับผลกระทบที่กระทำไว้ แทนที่จะรู้สึกสงสารอยากช่วยเหลือหรือภาวนาให้พ้นทุกข์ภัยก็กลับอยากให้รับทุกข์ทรมานมากขึ้นไปอีก ในความหน้าใจนี้เองความตกลงซบซนก็มีพร้อมไปด้วย ความตกลงตอนนี้เกิดขึ้นจากกิริยาอาการตกใจของสองสามีภรรยา คือ พันที่รู้ว่าผู้ให้ทานเป็นสุทธิกรรมก็วิ่งหนีโดยฉับพลัน อำมาตย์ได้จับเอาผ้าผูกคอมาดากเข้าเผ้า สุทธิกรรมถามว่ามาหาทำไม ทั้งสองคนตอบไม่ถูกหืดหอบหายใจแทบไม่ทัน เหงื่อก็ไหลออกทุกซอกทุกมุมของร่างกายพร้อมกับซบหน้าลงกับพื้นทราย มือสั่นยุ่งไปหมดและร้องขอชีวิต ปมค้อยของจิตย์เอกคือหัวล้านเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างอารมณ์ซนให้กับผู้อ่านผู้ฟัง ปกติเมื่อได้ยินใครพูดถึงคนหัวล้าน รอยยิ้มและเสียงหัวเราะจะติดตามมาทุกครั้งไป

3. ภรรยา รสแสดงความเอ็นดูสงสารและอาการโศกเศร้า เสียใจ ปรากฏอยู่บ้างในวรรณกรรมเรื่องนี้ เช่น ตอนนิทานแรกเรื่องชวานากับฟังพอน เมื่อฟังพอนก้คงเห่าที่กัณบุตรชายชวานาตายแล้วก็วิ่งไปที่ศพลูกชวานาและแสดงความเศร้าโศก ผู้แต่งพรรณนาไว้ว่า

"ฟังพอนนั่งแอมผีน้อง	นุก็นิ่งร้อง
พลางคอยบิคามารดา	
กายคำสองผิวเมียมมา	ฟังพอนวิงหา
ทำที่คังจะบอกควาบ	
ทำเสียงผู้คเีคืวิงคาม	ผิวเมียมจึงถาม
ว่าน้องเจ้าไปอยู่ไหน	

¹ กายหลาย ภาษากันใต้ หมายถึงทั้งมือและเท้าไขว่ควายูงไปหมด

² สุทธิกรรมชาคกฉบับนางแดง จาวิสูตร. หน้า 186-187.

ฟังพอนฟังอัญชัใจ   บอกให้ไม่ได้
ร้องไห้ตามชาติฟังพอน"¹

ฟังพอนเสียใจมากที่ไม่สามารถช่วยน้องไค้ทัน และโศกเศร้ายิ่งเมื่อน้อง
ตายไป จึงร้องไห้ตามประสาฟังพอน เมื่อสองผิวเมียชวานากลับถึงบ้านก็พยายาม
แสดงอาการบอกให้รู้ ชวานาไม่เข้าใจกิริยาอาการของฟังพอน ฟังพอนชัใจ
มากจึงเอาแตรองให้ แม้จะเป็นการแสดงความเศร้าโศกของสัตว์ก็เป็นความโศก
เศร้าที่ทำให้จิตใจผู้อ่านผู้ฟังหดหู่ใจเช่นกัน โดยเฉพาะกิริยาที่จะบอกให้รู้และเสียง
ร้อง"ฉुकฉิด" "ผูกฉิด" ควบความนอยใจ

ชวานาที่ฟังพอนถึงตายด้วยความเข้าใจผิดว่าเป็นตัวการก็อดรู้ให้ตาย ภาย
หลังยกศพลูกขึ้นจึงได้รู้ว่าลูกตายเพราะงูกัด ผิวเมียทั้งสองเสียใจมากผู้แต่งพรรณนา
ไว้ว่า

"ควยสองตายายเมียผิว	โมโหมีดมัว
จึงฆ่าเสียรักสองตา	
ยกซากผีลูกออกมา	เห็นซากสัปลา
ซากเป็นบันเป็นทอนนอนตาย	
ผิวเมียรู้ว่าลูกชาย	งูเห่าชบตาย
ฟังพอนจึงกัตุงูเห่า	
เราที่ฟังพอนตายเปล่า	ความชั่วแห่งเรา
เบาจิตรเพราะไม่พิจารณา	
ผิวเมียเศร้าสร้อยโศกา	ถึงลูกสองรา
เพียงว่าชีวิตศกษัย	
เพราะควยตัวชั่วฉุกใจ	ถึงจะตายตามไป
ที่ไหนลูกจะเป็นมา" ²	

¹ สุนทรภู่ ธรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวีสุทร. หน้า 84.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 85.

ภาพยนตร์ 16 ตอนนี้แสดงถึงความโศกเศร้าของสามีภรรยาชาวนาทิง สองที่ท้องเสียลูกรักและฟังพอนส์ควี่ที่แสนดีไป ภายหลังจากทั้งสองปลงศพว่าถึงจะร้องไห้อย่างไรหรือจะฆ่าตนตายตามก็ไม่ทำให้ลูกชายและฟังพอนซึ่งรักเหมือนลูกฟื้นชีพขึ้นมาได้ การปลงศพของชาวนาเป็นคตินิยมที่ให้แก่ผู้อานว่า ความตายเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นกับสิ่งมีชีวิตอย่าได้เศร้าโศกเกินไปเมื่อประสบกับสิ่งนี้

อีกตอนหนึ่งเมื่อเพชรฆาตนำสุทธิกรรมกลับเข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตเพราะ นายประทุทังสี่ทิศไม่ยอมเปิดประตูให้สุทธิกรรมออกไปประหาร พระเจ้าพรหมทัต ตรัสถามว่าเรื่องเป็นอย่างไรทำไมทำเช่นนั้น สุทธิกรรมกราบทูลตามความเป็นจริง ว่าทำไปเพื่อทดลองคำสั่งสอนของมิดา ครั้นสำนักพระองค์ไคว่ฉิดพลาดไปไม่ได้ คิดให้รอบคอบเสียก่อน ผู้แต่งกล่าวถึงพระเจ้าอริยามถว่า

"พระยาฟังถอย คำเลาเศราสรอย พระทัยภูมิ
ควยตัวละเมิด เกิดความอัปรีย ราชังถวนดี นิงนี้กวิจารณ์
ว่าเจาผู้นี้ หนอเนื้อชาติรี สดสี่สะคราน
ผู้ใดจะยิง หายากเปรี๊ยะปาน ควรรูโกลนลาน ให้หายแค้นเคือง¹

พระเจ้าพรหมทัตเสียพระทัยที่พระองค์ไม่มีความรอบคอบพอและใช้อารมณ์ เป็นใหญ่ พระองค์เกิดความรู้สึกเมตตารักใคร่สุทธิกรรมขึ้นมาอย่างจับใจ จึงคิดจะ ตอบแทนคุณความดีและความเฉลียวฉลาดของบุคคลผู้นี้ อารมณ์สองอย่างนี้บังเกิดขึ้น ในคนๆเดียวกันจากความโกรธเปลี่ยนแปลงเป็นความเสียใจและเมตตาสงสารนั้นยอม เกิดขึ้นได้ตามสถานการณ์และการรับรู้

4. รุตตรส เป็นรสความโกรธเคือง เคียดแค้น มีปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ เช่น

"ฝ่ายท้าวกาสิกราชา ฟังเขาทูลว่า
ตามโจรเขากฎิคาบส
มิได้พิจารณาปรากฏ ตริวาทรงพรต
นั้นเป็นโจรดักของเขา

¹สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวีสูตร. หน้า 137.

ไว้ยเลาชาวเรา   เร่งไปจับเอา
 คาบสมาซาให้ตาย
 เพียงแต่เชอเป็นผู้ราย   จับฉลาญดีพวาย
 เสียบกายไว้หน้าประฎ" ¹

ภาพฉบับ 16 ตอนนี้เป็นนิทานย่อยซึ่งนายประฎเมืองพาราณสียกขึ้นเล่าให้เพศฆาตพึงแสดงถึงความไม่มีวิจารณ์ญาณของภริยาภิกษิกษิราชาว่า เมื่อได้รับคำบอกเล่าจากเจ้าของทรพยวาทพยชอนไว้ไ้ตฤณฤฎฐีและสงสยวาทฐีเป็นโจรก็ทรงพิโรธศรีสังให้จับตัวไปเสียประจานทันที รุทธรสตอนนี้ผู้แต่งแสดงไว้สั้นๆ แต่ผู้อ่านผู้พึงรับรู้โดยสามัญสำนึกกว่าเป็นความโกรธที่รุนแรงสั่งเสียประจานทันทีที่ฟังคำบอกเล่าจบและที่สำคัญที่สุดคือผู้ที่สั่งให้ไปเสียประจานเป็นนักบวชที่คนโดยทั่วไปนับถือ พระองค์น่าจะได้ไตร่ตรองก่อนที่จะมีฤทธาอะไรลงไป จะเห็นได้ว่าอารมณ์ของท้าวภิกษิราชาเป็นอารมณ์โกรธที่รุนแรงปะทุขึ้นมาอย่างฉับพลันทันที

อีกตอนหนึ่งเพศฆาตนำสุทธิกรรมกลับเข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตเพราะนายประฎไม่ยอมเปิดหน้าไปประหาร ครั้นถึงหน้าพระที่นั่งพระเจ้าพรหมทัตศรีว่า

"ดูรายอายุใจ   ใจแข็งแรงโจน   ลักหงษ์ท้าวว่า

คิดอ่านควยใคร   ที่ไหนบอกมา   กูจะฉลาญชีว่า   ให้ตายตามหงษ์" ²

ความเคียดแค้นของพระเจ้าพรหมทัตเริ่มมีตั้งแต่รู้ว่ามิใช่ผู้บังอาจลักหงส์ไปครั้งนี้ให้ทหารสืบหาใจ เมื่อจับได้ก็สั่งฆ่าทันที เมื่อการสั่งฆ่าไม่สมราชประสงค์ความพิโรธเคียดแค้นก็มีขึ้นเป็นทวีคูณ พอสุทธิกรรมเข้าเฝ้าทูลหน้าพระพักตร์พระองค์ก็ศรีศคยความพิโรธว่า"อายุใจ" สรรพนามแทนพระองค์ว่า"กู"และตามควยขอความว่าจะฆ่าให้ตายอย่างหงส์ที่ลักเอาไปซักกิน ความพิโรธของพระเจ้าพรหมทัตรุนแรงมากเพราะสั่งสมไว้เป็นเวลานานตั้งแต่ทรงทราบว่างงลักขโมย

5. วีรรส   รสความกล้าหาญ   รสความกล้าหาญในวรรณกรรมเรื่องนี้

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 104.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 130.

เป็นทานวีระ กับ ทหาวีระ ส่วนรณวีระไม่มี เพราะเป็นวรรณกรรมศาสนาไม่ส่งเสริม
ความกล้าหาญด้วยการใช้กำลังและอาวุธ มีบางตอนที่ เป็นวีรกรรมประเภทกล้าพูด
ความจริงโดยไม่คำนึงราม แมผู้ที่ถูกพูดด้วยจะมีศักดิ์ศรีเห็นอกวามาก วีรกรรมที่มี เช่น
ตอนที่ทหารไปฆ่าสุทธิกรรมสืบหาโจรสลัดหงส์ หญิงหม้ายสามตัวภรรยาของสุทธิ-
กรรมและศิษย์เอกบอกว่าสุทธิกรรมเป็นโจรสลัดหงส์ ทหารจึงตะโกนให้มอบตัวอย่า
ให้คนอื่นขโมย สุทธิกรรมแสดงความกล้าโดยไม่คำนึงรามแต่ประการใด

"โพธิสัตว์ไม่มีใจเศร้า กินของกินข้าว

หมากพลูรำคับสรรพครบ

ลงมาเขาค้นหาจบ วาชาไม่หลบ

ทานนายอย่าได้พึงคิด"¹

แม้จะรู้ว่าอาชญามาถึงตัว สุทธิกรรมก็มีใจตกอกตกใจแต่อย่างใดเลยคง
ปฏิบัติกิจของทดเจียงปกติ กินข้าว กินของหวานและหมากพลู เสร็จแล้วลงไปหา
ทหารทั้งบอกควยว่าเรื่องจะหนักนั้นไม่มีแน่นอนอย่าได้กลัว กิริยาอาการที่แสดงออกนี้
เป็นกิริยากล้าหาญของมหาบุรุษ ถ้าเป็นคนธรรมดาสามัญคงจะไม่มีจิตใจมั่นคงและ
เยือกเย็นเช่นนี้ อย่างน้อยก็คงจะหลบซ่อนไว้อ่อนควยสัญชาติญาณการเอาตัวรอด
ของมนุษย์ ความกล้าเช่นนี้จะจัดเข้าประเภทวีระแต่เป็นรณวีระที่ใช้ปัญญา
เพื่อพิสูจน์ความจริง

เมื่อเพศฆาตนำสุทธิกรรมเข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตหลังจากนายประตู
ทั้งสี่คนไม่ยอมเปิดประตูให้ สุทธิกรรมแสดงความกล้าหาญตอบรับสั่งของพระเจ้า
พรหมทัตอย่างองอาจว่า

"โพธิสัตว์พูดพลัน ว่าความทั้งนั้น แล้วแต่จะทรง

ข้าพเจ้านี้จริง บูรณายลัดหงส์ อีพขาม้วยลง หงษ์ทองตายตาม

ข้ากับหงษ์ทอง ชีวิตเป็นสอง แต่อันเกี่ยวความ

ต่อผู้สันทัต มีศรีแห่งงาม บำรุงจงตาม จาริตความเมือง

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 73.

จึงจะแจ่มชัด เหตุ พระยศพระเดช ระเบิดือื่อนาม
ลูกขุนนายความ ทำตามอย่างเยี่ยง ไม่ได้เป็นเทื่อง
ลำเอียงเคียงกัน

ถาทรงเมตตา ใ้ทานชีวา งดไปฆ่าฟัน

ข้าพเจ้าคั่นคง หงษ์คืนชีวัน ความจริงดั่งนั้น ขอทรงเมตตา"¹

สุทธิกรรมเพ็ดทูลอย่างอาจหาญว่า ถาพระเจ้าพรหมทัตสังประหารตน
หงส์ก็จะตายตามไปควย ควยชีวิตหงส์กับชีวิตตนมีความเกี่ยวข้องกัน หากใ้ผู้
เจนจัดทางการสอบสวนสอบสวนคนตามจารีตคนจะกราบทูลความจริงใ้ทราบ พร้อม
กับทูลใ้คิดว่า ถางคประหารตนหงส์พระเจ้าพรหมทัตก็รอกชีวิตควย ความกล้าใ้
การตามความเป็นจริงต่อนาพระพักตร์พระเจ้าแผ่นดินนับว่าเป็นความกล้าใ้
ของ ปกตีผู้ทำผิดอยู่ต่อนาผู้มีอำนาจยอมตกใจกลัวจนพูดอะไรไม่ถอยถูก ยิงมี
พยานยืนยันอย่างหนักแน่นควยแล้วยอมหมกกำลังใจที่จะกินรณีใ้พินคิดได้ แต่สุทธิ-
กรรมกลับใ้การอย่างมั่นใจและหนักแน่นไม่แสดงอาการตกใจกลัวแต่อย่างใดเลย

เมื่อไม่ถูกประหารชีวิตสุทธิกรรมก็เดินทางกลับไปบ้าน จัดการปลดปล่อย
ข้าทาสทั้งหลายใ้เป็นไท พร้อมกับมอบทรัพย์สินใ้ไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ
ควย ผู้แต่งพรรณนาไว้ว่า

"เราสละทานใ้เป็นไท	จะอยู่จะไป
อยาของวาทาสเลยนา	
ตัวเราไม่อยู่จะขอลา	ทานจากคามา
พรุ่งนี้แลทานทั้งหลาย	
ซาทาสน้อยใหญ่หญิงชาย	ร้องใ้รักนาย
วาพอจะไปแห่งใด	
พาซาทั้งหลายนี้ไป	เป็นทาสขวางใ้
อยู่ไหนจะอยู่รักษา	
โพธิ์สัตัวว่าชอบใ้จยา	อยู่เถิดจะขอลา
ทั้งหลายไปไยยากใจ	

¹ เรื่องเคียงกัน. หน้า 129-130.

หนึ่งเล่าสินทรัพย์มีใน เรือนเรานี้ให้
เป็นของแห่งท่านเกิดหนา"¹

บิดาสุทธิกรรมเป็นผู้มีฐานะดีมีทาสบริวารรับใช้ประจำบ้าน สุทธิกรรม
ต้องการช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้จึงปล่อยให้เป็นไททั้งหมด จัดว่าเป็น"ทนายีระ"
พร้อมกันนั้นยังแบ่งทรัพย์สินให้ไปเป็นทุนสร้างตัวด้วยจัดเป็น"ทนายีระ"

เมื่อสุทธิกรรมได้ครองกรุงศกทิกาก็ไปร่ำเรียนการบวชเพื่อกุศลอยู่เป็นประจำ
ไม่คิดว่าผู้รับทานจะเป็นใคร แมแต่คนที่เคยล่วงละเมิดตนทั้งชีวิตและทรัพย์สินก็ไม่
งคิดที่จะบริจาทาน ดังปรากฏในเรื่องว่า

"ฝ่ายพระบรมมถิตยั ทรงแมตตวจิต

กรุณาว่าม้นตกใจ

กลัวฎเพียงชีพตักมัย ครัสตักเอาใจ

วาเจ้าชิตยเอกออยากลัว

เพราะเอ็งทั้งสองนี้ชั่ว เมื่อเปรียบด้วยตัว

เอ็งหาคือคูชราศี

.....

ชิตยเอกรัสแกชวานาย วาของทั้งหลาย

ยกให้ตามม้นปรารณา

ชิตยเอกรับแล้วออกมา คือใจตั้งว่า

สุนัขรอดจากปากเสือ"²

อีกตอนหนึ่งกล่าววว่า

"ทาวให้ตั้งโรงทาน จายทุนทรัพย์สรรพสิ่งสรรพ

ผาผอนและแพรพัน เครื่องอุปโภคมีนานา

ให้ทานแก่ยาจก คนกำพร้าอนาถา

ไม่มีที่พึ่งพา ชวนกันมารับพระทาน

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 173.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 188.

ต่างๆก็กิจ ร่องสรรเสริญชมสมภาร

ขอให้เจ้าจอมอารีย์ ทรัสโพนิญาณีในกาลอนาคต"¹

การให้ทานของสุทธิกรรมเริ่มมีมาตั้งแต่เป็นวัยรุ่น ชอบให้เงินทองและข้าวของแก่เพื่อนๆ ครั้นโตขึ้นก็ยังให้ทานอยู่และมากขึ้นกว่าเดิมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้เป็นภริยาภรรยาของกรุงศรีอยุธยาได้มีการจัดตั้งโรงทานให้ทานเป็นประจำ วีรรสนี้จัดเป็น "ทานวีระ" เป็นรสที่มีมากที่สุดในวรรณกรรมเรื่องนี้

6. ภยานกร รสความกลัว รุสีกหวาดเสียวและอาการตกใจต่างๆ
ภยานกรปรากฏอยู่หลายตอน เช่น

"ณลัญจนาสร้อยโสภา แล้วอรชิตา

ก็โจนลงสระเคยสรง

หลาวแหลมเสียบอกจอมยง เมื่อกระโดดคน้ำลง

องค์พระปิตาแลมา

นางรองวาช่วยลูกควยหรา พอเห็นชิตา

ลูกยากี่ชาติจตาย"²

ตอนนี้เป็นนิทานที่นายประตูเมืองพาราณสีไล่ให้เพศชายตึง ความหวาดเสียวมากกลัวอยู่ตรงที่ในสระสรงนั้นมีหลาวแหลมปักอยู่ที่ต้นน้ำ พอพระชิตาโจนลงสระก็ถูกหลาวเสียบอกติดอยู่จนสิ้นพระทัย หลาวเป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่ได้ยืมปลายแหลมมากี่สำหรับพุ่งประหารประบักษ เมื่อนำอาวุธนี้ไปปักไว้ในสระดังเรื่องก่อนนี้ผู้อ่านผู้ฟังย่อมรู้สึกหวาดเสียวและรู้สึกกลัว อารมณ์กลัวเกิดขึ้นได้มากเมื่อถึงตอนที่ว่า "ก็โจนลงสระเคยสรง" ชวงนี้ผู้อ่านผู้ฟังจะเกิดจินตนาการเห็นภาพพระชิตาถูกหลาวเสียบอกอยู่ ความหวาดเสียวและน่ากลัวนี้ทำให้ผู้อ่านผู้ฟังแทบหับตาเลยทีเดียว โดยเฉพาะการที่คำว่า "เสียบอก" ให้ความรู้สึกดังกล่าวได้มาก เสียบ เป็นคำกริยา หมายถึง ใสของแข็งแทงเข้าไปอย่างซำๆในสิ่งที่มีความแข็งน้อยกว่า เช่น เวลาจะยิงปลาชาวชนบทจะใสไม้ไผ่ทำให้เล็กเสียบปลายให้แหลมแล้ว"เสียบ"จากปากปลา

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 195.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 96.

ลึกเข้าไปจนสุดทะเลสาบแล้วจึงเอาบั้ง ๒ อันผู้ฟังที่เคยพบเห็นสิ่งดังกล่าวนี้
พอได้อ่านร้อยกรองตอนนี้จะเกิดความกลัวและหวาดเสียวอย่างมาก

พิศย์เอกกับหญิงหม้ายสามตัวขอทานถึงเมืองศกศิลาพอเห็นผู้ให้ทานเป็น
สุทธิกรรมก็ตกใจกลัววิ่งหนีทันที ผู้แต่งบรรยายไว้ว่า

"พิศย์เอกหัวล้านเหลียวมา	เห็นองค์ราชา
รู้จักว่าเจ้าสุทธิกรรม	
ตกใจว้าปากพูด	หนีไม่พ้นกรรม
วันนี้เห็นแท้จักตายจริง	
ท่านเป็นพระยาใหญ่ยิ่ง	จะหลักจะวัง
เห็นว่ามีใครจักใจ	
นิ้วเมียดูหน้าตาไขว	งูคหัวดงไป
กระซิบกันว่าเราควรหนี	
ไปเกิดคอยอยากก็ตามที่	ท่านเห็นบัดนี้
ถึงเคราะห์เราก็จักสิ้นตาย	
พิศย์เอกหญิงสี่ตัวหม้าย	ตัวสิ้นพรันพราย
ควยทำผิดไว้คิดกลัว	
ลูกวิ่งทั้งสองเมียตัว	โพธิสัตว์เห็นตัว
รู้จักว่าพิศย์สามตา" ¹	

พิศย์เอกและหญิงหม้ายสามตัวเคยก่อกรรมทำชั่วไว้กับสุทธิกรรม เมื่อ
เจอสุทธิกรรมก็ตกใจกลัวหาหนทางวิ่งหนีเอาตัวรอด ทั้งสองกมหน้าปรึกษา
ควยความกลัวจนตัวสิ้น แล้วตัดสินใจลุกขึ้นวิ่งหนี สุทธิกรรมจำได้จึงให้ทหารไล่จับ
ตอนที่กล่าวถึงสัมพลีรภยูแต่งสร้างอารมณ์หวาดกลัวไว้กับผู้อ่านผู้ฟังไคมาก
คนที่คิดจะทำผิดคือข้อ 3 ถ้าได้อ่านโทษของผู้ทำผิดว่าต้องทนทุกข์ทรมานอย่างแสน
สาหัสแล้วก็ลงเลิกคิดกระทำผิด ผู้แต่งพรรณนาไว้อย่างน่าหวาดกลัวว่า

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 201.

"โหมพุทธจริตมิจนาคาร	พระวระญาณสำแดงว่า
ขึ้นจิวหลิ้วเห็ลือกตา	พลิกไพลชาหมาชื้อชัก
ยมภบาลตรานควยหอก	โกรธวาลลอกปลอกปลิ้นนั๊ก
อายเปรตเศษสนัซ	ชักหอกกระทุ้งพุงควยแรง
พลัดตกลงเบ็องตำ	สนัซชบเขาชื้อแยง
เขาพิคส์บัคแกวง	แยงใส่พุงยุงตัวกาย
ตายแล้วบังเกิดใหม่	ขึ้นจิวใหญ่เห็ลือกไหลพราย
แหงหัววระกาย	เพราะหนามจิวคมบึงกรด" ¹

คนจิวเป็นไม่นรกที่พุทธศาสนิกชนได้ยินบ่อยๆ เพราะมีกล่าวถึงในวรรณกรรมพุทธศาสนาหลายเรื่องและเล่าสู่กันฟังเรื่อยมาเป็นที่เกรงกลัวโดยทั่วไป ในเรื่องนี้ผู้ตกนรกขุมนี้ต้องรับกรรมอย่างหนัก"ขึ้นจิวหลิ้วเห็ลือกตา" ที่ตาหลิ้วเห็ลือก เพราะความเจ็บปวดซึ่งสุดแสนจะทนทาน นอกจากถูกหนามจิวบาดและตีเมฆแสแล้วยังถูกสุนัขนรกคอยขบกัดอยู่ที่ตนจิว ยมบาลก็คอยเอาหอกกระทุ้งแทงขึ้นไปให้ป็นตนจิว พอพลาดตกจากตนจิวก็ถูกสุนัขนรกขบกัดพิคส์เหวียง ทองฉีกขาดใส่ตะลัดไหลลอกมาสนัซคายเอาใส่พุงลากไปกิน พอตายก็ฟื้นขึ้นอีกป็นตนจิวต่อไป วนเวียนอยู่เช่นนี้จนกว่าจะครบกำหนด ผู้แต่งสามารถสร้างภาพที่น่ากลัวให้ประจักษ์แก่ผู้อ่านผู้ฟังได้คือ คนไทยสมัยก่อนเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ จึงไม่กล้ากระทำความผิดถึงมีก็น้อย เรื่องนรก สวรรค์ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยควบคุมสังคมให้อยู่อย่างสงบสุขได้ประการหนึ่ง

7. พิคส์สรส รสเกลี้ยงชิงรังเก็ยจ ชยะแฮยง มีปรากฏอยู่บ้าง เช่น ตอนที่เพชฌฆาตนำตัวสุทธิกรรมเข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัตอีกครั้งหนึ่งเพราะนายประตูไม่ยอมเปิดประตูให้นำออกไปประหาร พิกย์เอกเข้าใจว่าสุทธิกรรมถูกประหารชีวิตแน่ จึงเดินเข้าไปใกล้ขอเสียชู้ดใหม่ที่สุทธิกรรมสวมอยู่

"ว่านองรักที่ ทุกข์เจ้ากรั้งนี้ ถึงที่แลวนา ที่คิดว่าตาย
เสียแล้วแตวาร์ ที่เสียคายน่า เจาบุ้งยังใหม่

¹ เรื่องเตี้ยกั้น. หน้า 201.

ปลดปล่อยเรา เจ้าเอาผ้าเถา ทุ่มตายเป็นไร
 โปษีสักปลดปล่อย ว่าเอ็งเซ็งใจ เมื่อเราตายไป ใครจักให้ทาน
 เพชฌฆาตจึงว่า ไอ้หัวล้านชาติข้า จอกเหมือนหัวชวาน
 เจ้าให้ทานไป มันใส่ตัวมาร คบด้วยหญิงพาล ทำฐูปองผี"¹

จิตย์เอก (ชายสามโสบ) เป็นคนเห็นแก่ตัวคบกับหญิงหม้ายภรรยาของ
 สุทธิกรรมในตอนนั้นบอกทหารว่าสุทธิกรรมเป็นผู้ขโมยหงส์และทั้งสองคนนี้เป็นคู่กันด้วย
 ครั้นรู้ว่าสุทธิกรรมจะถูกฆ่าจึงตามขอเสื้อผ้าไหมของสุทธิกรรม จิตย์เอกเป็นตัวละคร
 ที่ผู้อ่านผู้ฟังรู้สึกถึงก็เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว ครั้นแสดงความเห็นแก่ตัวออกมาเช่นนี้ก็
 ขอบทำให้ความรู้สึกขยะแฉงและเวทนามีขึ้นมากตามลำดับ ผู้แต่งให้เพชฌฆาตเป็น
 ผู้แสดงความรู้สึกต่อมโตะแทนผู้อ่านผู้ฟังว่าไอ้คนหัวล้านตำซำให้ทานมันทำไม มันมิใช่
 หรือที่คบคิดกับหญิงชั่วพองสุทธิกรรมให้ต้องรับโทษครั้งนี้ การให้เพชฌฆาตแสดงปฏิ
 ติริยาโต้ตอบแทนนี้ช่วยคลายอารมณ์เครียดของผู้อ่านผู้ฟังลงไต่มา

เมื่อจิตย์เอกกับหญิงหม้ายเข้าไปขอทานในเมืองตักศิลาพอเห็นสุทธิกรรมก็
 ร้องขึ้นแต่ถูกทหารจับได้ สุทธิกรรมพูดกับคนทั้งสองว่า

"เพราะเอ็งทั้งสองนี้ชั่ว เมื่อเปรียบด้วยตัว
 เองหาคืออูฐราศี
 เราจักเอาไม้หวายดี กองคูช้อปรีย
 จะผูกพากลืนมากไป
 กลืนชั่วเองอยู่ภายใน ปากก็แต่ใจ
 ชั่วนักไม่ตรงคอมิตร"²

ชายชั่วหญิงทรามสองคนนี้เหมือนกับอูฐจากระ ถ้าเอาไม้หวายดีอูฐจากระก็
 จะกระเด็นส่งกลืนเหม็นออกไปอีก หมายความว่าหากลงโทษคนชั่วทั้งสองก็ทำให้
 ความไม่ดีของคนทั้งสองมีมากขึ้นไปอีก สุทธิกรรมย้ำคนทั้งสองปากพูดแต่ความคิด
 ชั่ว การเปรียบคนทั้งสองเหมือนอูฐจากระ แสดงว่ามีความรู้สึกถึงถึง

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 128.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 188.

ชยะแขงอย่างรุนแรง ผู้แต่งสามารถเปรียบเทียบหัวใจอย่างสาสมละเอียดผู้อ่านเพราะ
ทำให้รู้สึกชยะแขงตามไปด้วย

ครั้งสุทธิกรรมโคเป็นพระเจ้าแผ่นดินนครองกรุงศรีอยุธยาได้สั่งสอนธรรมะต่างๆ
แก่ประชาราษฎร์ มีผู้คนหนึ่งกล่าวถึงสังขารของมนุษย์ว่า

"อนัตตาคันตายไป	ลมหายใจอันตรธาน
ร่างกระดูกบอเป็นการ	เปื้อยเน่าพองหนองเหลวไหล
เป็นเหยื่อแก่แรงกา	สุนัขขากร้ายไป
แม้นมีทรัพย์สินโลก	ครันตัวตายหงายมือเปล่า" ¹

ร่างกายคนเมื่อหมดลมหายใจก็ไร้ความหมาย กระดูกก็ใช้ประโยชน์ได้
เนื้อหนังอวัยวะต่างๆเบาเปื้อยพองอืดมีน้ำหนองไหลออกมา แรงกาและสุนัขมาพบ
ก็แย่งชิงกินเป็นอาหาร รอยกระดูกสองบทนี้ให้ความรู้สึกชยะแขงแก่ผู้อ่านผู้ฟัง
มาก เพียงแต่พูดว่าคนตายคนส่วนมากก็เกิดความรู้สึกกลัวและรังเกียจอยู่แล้ว ครั้น
พรรณนาว่าคนตายมีสภาพเป็นอย่างไรยิ่งทำให้เกิดอารมณ์ชวนคลื่นเหียรชยะแขงมาก
ขึ้นไปอีก โดยเฉพาะวรรคที่ว่า"เปื้อยเน่าพองหนองเหลวไหล"เป็นสภาพที่ทุกคนไม่
อยากพบเห็น

8. อัญญตรส รสความพิศวง แปลกประหลาดใจ ในเรื่องนี้ เช่น

"นายเพราะลงไปดูลาน	ออกนอกหน้าบ้าน
เห็นสุทธิกำจำจง	
ปลาคจิตคิดกล้าขนพอง	คินึกครีกตรอง
เห็นว่าเหตุการณพานตัว	
ชรอยว่าสุทธิกำทำชั่ว	เขาจับได้ตัว
จำจงจริงมาหาญ " ²	

นายเพราะเพื่อนกินคนหนึ่งของสุทธิกรรมประหลาดใจที่เห็นสุทธิกรรมถูกจอง

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 203.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 14-15.

จำด้วยโชครวนเดินมา เหตุการณ์เช่นนี้เป็นสิ่งที่น่าย เพราะนึกไม่ถึงว่าจะเกิดขึ้น เพราะสุทธิธรรมเป็นคนดีนั่นเอง เมื่อนายพรารับรู้ว่าสุทธิธรรมต้องโทษเพราะทำผิดก็ไม่ยอมรับว่าตนเป็นเพื่อนด้วยเกรงว่าจะมีความผิดด้วย รสประหลาดใจในสามบทนี้อยู่ที่นายพรารเพื่อนเทียมของสุทธิธรรม

บิดาสุทธิธรรมทลคองใจมิตรโดยให้ทหารเอาโชครวนจองจำตน แล้วไปหานายนน กับ นางสุด คนทั้งสองตกใจและแปลกใจระคนกัน ดังร้อยกรองว่า

"แลเห็นสหายตกใจ   ผู้ตรวนเข้าใส่

ริ่งรังทั้งสามประการ

นายนรอนรนร่าคาญ   ถามว่าสหายทาน

ทำไคมาเป็นคังนี้

คิดคคตอฝาคูดี   ฤคาบโจรตี

เอาทรัพย์กลับมาเจ้าของ"¹

นายนนแปลกใจที่เพื่อนรักถูกจองจำสามประการ รีบร้อนร้องถามเพื่อน และสงสัยว่า เพื่อนคงคิดขบถต่อแผ่นดินหรือคบโจรร่วมปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ ความประหลาดใจเกิดจากนึกไม่ถึงว่าเพื่อนที่แสนดีเป็นคนดีจะถูกลงโทษจองจำดังที่เห็น

9. ศานติรส หรือ สันตรส รสแห่งความสงบ ไม่รุ่มรวย เช่น

"จันนั้นโ พธิสัตว์   โสมนัสยิ่งนักหนา

เที่ยวไปพบสระรา   สรงน้ำแล้วจึงจรลี

ขึ้นนั่งยังศาลา   พระพายพัดมารวยรี

พิจารณาว่าที่นี้   ภัยราศิมิแม่คปน

ปฐางเอนกาย   สังวทัยจาเริญผล

ดื่มด่ำรับระงับคน   ลมพัดเฉื่อยร่าเพยพาน"²

สุทธิธรรมออกจากเมืองพาราณสีโดยไม่ไยดีต่อทรัพย์ศฤงคารที่พระเจ้าพรหมทัตพระราชทานให้ ครั้นเดินทางมาพบสระน้ำใสเย็นน้ำก็ลงอาบนำทำให้เย็น

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 20.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 179.

กายสบายใจ ขึ้นนั่งบนศาลาอดมพิศตองกายทำให้สิ้นใจสุขกายยิ่งนัก ราห์ฟังในใจว่า
 ที่นี้ก็แท้ไม่มีสิ่งรบกวนมาเกี่ยวของ แลวปุณฺณาดงเอนกายทองมณฑจันลิมตนหลับไปใน
 ขณะที่อดมพิศเบาๆ รัสแห่งความสงบในสามบพนี้ทำให้ผู้อานรูสึกสงบไคจริงๆ เพราะ
 กล่าวถึงธรรมชาติซึ่งปรกติเป็นสิ่งที่สงบหากมนุษย์ไม่ไปทำให้รบกวนาย ความสงบดัง
 กล่าวนี้ เริ่มด้วยน้ำเย็นในสระที่สะอาด สุทธิกรรมดองอาบทำให้รูสึกสดชื่นสบาย
 หึ่งกายและใจเป็นความสงบถัดมา อดมพิศตองกายเย็นสบายเป็นความสงบตามมาอีก
 อย่างหนึ่ง ความสงบเหล่านี้รวมกันเข้าทำให้ศานติริสในกาพย์ยานี 11 จำนวนสาม
 บทนี้ให้ความสงบแก่ผู้อานอย่างแท้จริง ไม่มีความรุ่มร้อน ไม่มีความคืดใจ และไม่มี
 ความเสียใจใดๆทั้งสิ้น

ภายหลังราชรถเกยทำให้สุทธิกรรมไคเป็นพระเจ้าแผ่นดินนครองกรุงทักศิลา
 พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้สรรหาแต่สันติริสขมาให้ทวยราษฎร์ ดังกาพย์ยานี 11 กล่าววว่า

"ท้าวทรงทศพิธ	เมตตาคจิตเฝือแผผล
สำแดงธรรมทศพล	โปรคสัจชนซึ่งชักนำ
วันอุฎฐมีปัจจุมี	มิไคชาคสำแดงธรรม
โปรคสัจวอุปถัมภ	ตามถ้อยคำพระชินศรี
ฝูงหมู่ประชากร	ในนครสุขสวัสดิ์ดี
จึงถือสัจจะวาที	มิไคเป็ยัคเป็ยกัน" ¹

ความสงบเกิดจากผูปกครองประเทศตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม หึ่งนำเอา
 ธรรมะของพระพุทธองค์มาอบรมสั่งสอนมิไคยลหยอน ประชาชนจึงอยู่กันด้วยความสะดวก
 สุข มีคำพูดที่สัจจริงและไม่สร้างวามเค็ดอกเนื่อร้อนใจให้แก่กันและกัน ศานติริสที่
 เกิดขึ้นในตอนนี้สืบเนื่องมาจากจิตใจของมนุษย์สงบ ความรุ่มร้อน ความเค็ดียคชังและ
 วาคะกิเอดค่างๆจึงไม่มี มีแต่ความสงบนิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกล่าวถึงวันอุฎฐมี
 ปัจจุมีและพระชินศรี ทำให้ผูฟังผู้อานรูสึกสงบนิ่งเป็นค่างยิ่ง เพราะสองสิ่งนี้คือสัจญ์ลักษณะ
 ของความสงบหรือศานติริสนั่นเอง

¹ เรื่องเค็ดียกัน. หน้า 195.

สุทธิกรรมชาดกในสถานะที่เป็นวรรณกรรมคำสอนและภาพ

สะท้อนของสังคมจากสุทธิกรรมชาดก

พระอุดมปิฎกผู้แต่งสุทธิกรรมชาดกเติบโตขึ้นมาในสังคมภาคใต้ได้พบเห็นได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมในสังคมของตน ดังนั้นผลงานที่สร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่บันทึกสังคมนั้นนั่นเอง ซึ่งบางทีบุคคลในอดีตรักสร้างสรรค์เอาไว้และขนานหลังรับปฏิบัติสืบต่อกันมาเรียกว่า "วัฒนธรรม"

วรรณกรรมคำสอนเป็นวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์อย่างหนึ่งของไทยที่มีมาแต่ครั้งโบราณ เช่น ไตรภูมิพระร่วง กำเนิดท้าวศรีจุฬาลักษณ์ และสุภามิตรพระร่วง เป็นต้น วรรณกรรมชาดกนี้มุ่งให้ปัญญาแก่ผู้ฟังปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามเกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม วรรณกรรมคำสอนของไทยส่วนมากกำเนิดจากคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งมีสาระสำคัญของเรื่องว่า "กระทำกรรมดี ละเว้นความชั่ว"

สุทธิกรรมชาดกเป็นวรรณกรรมคำสอนเรื่องหนึ่งของไทยทางภาคใต้กำเนิดจากคำสอนในพระพุทธศาสนา สิ่งที่น่าสนใจศึกษา ได้แก่ คติธรรม คานิยาม และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภาคใต้สมัยก่อน ในการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยจะแบ่งเป็น 2 หัวข้อใหญ่คือ

สุทธิกรรมชาดกในสถานะที่เป็นวรรณกรรมคำสอน
ภาพสะท้อนของสังคมจากสุทธิกรรมชาดก

สุทธิกรรมชาดกในสถานะที่เป็นวรรณกรรมคำสอน

วรรณกรรมคำสอนเรื่องนี้ให้คุณค่าเกี่ยวกับคำสอนหลายด้าน ได้แก่

- 1. คติธรรม คติธรรมหมายถึงสิ่งที่ป็นข้อคิดในการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและส่วนรวม ผู้ที่ไม่ยึดถือในสิ่งนี้ความเสียหายอาจมาสู่ตนและสังคมได้
- ก. การกตัญญู วรรณกรรมเรื่องนี้แสดงให้เห็นแนวทางชีวิต เช่น
  - "คนเพื่อนเป็นมิตร สหาย ยากนักถูกขาย
  - ผู้เตาเอาไว้มึงงัว

ถ้าดีเป็นศรีแก่ตัว   ถ้าทองที่ชั่ว
 ตัวเราก็พลอยเศร้าหมอง
 บางคาบเสียทรัพย์เงินทอง   บางคาบถูกถอง
 จำจงเขาสนุกสนุก
 บางคาบทานล้างตัว   เพราะมิตรอภัย
 เราก็ก็พลอยฉิบหาย"¹

การคบมิตรเป็นสิ่งสำคัญ คนรุ่นก่อนท่านสั่งสอนไว้ว่า ถ้าคบเพื่อนดีเราก็พบกับสิ่งที่ดีงาม เป็นสง่าราศีแก่ตนเอง ถ้าคบเพื่อนชั่วเราก็พบกับความเลวร้าย บางครั้งต้องเสียเงินทอง บางครั้งต้องโทษจำคุกและบางครั้งอาจถึงแก่ชีวิต คติธรรมสอนนี้เป็นอมตะทุกสมัย ตั้งแต่โบราณมาจนกระทั่งบัดนี้ วรรณกรรมเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นถึง เพื่อนดีหรือมิตรแท้ไว้คือตอนที่บิณฑุทธิกรรมทดลองความจริงใจของมิตรที่มีต่อตนโดยให้ทหารเอาโซ่ตรวนจองจำตนแล้วพาไปขายยจีนกับตาไชย สามีกรรยาทั้งสองตกใจมากรีบรื้อหาเงินทองของมีค่าเพื่อให้ทหารเป็นการตอบแทน ถ้าทหารยอมปล่อยบิณฑุทธิกรรม เมื่อทหารไม่ปล่อยตาไชยและขายจีนก็วิ่งตามไปด้วยความรักและห่วงใยเป็นอย่างยิ่ง จนทหารถลาไปกับบิณฑุทธิกรรมว่า

"ว่าสองท่านผู้เจริญ   พอนี้ใครจะเกิน
 เหมือนควยขายจินตาไชย
 หายากไม่มีที่ไหน   ใต้เสมือนน้ำใจ
 เป็นมิตรแล้วไม่หนีหน้า"²

การยกคติธรรมขึ้นกล่าวแล้วมีเรื่องประกอบทำให้ผู้อ่านผู้ฟังเห็นจริงได้ อีกอย่างหนึ่งธรรมชาติของมนุษย์ชอบฟัง เรื่องเล่าหรือนิทานอยู่แล้ว การนำเอาสิ่งนี้มาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคติธรรมจึงได้ผลทั้งในค่านช่วยเฝ้าท้ายต่อการเข้าใจและค่านปฏิบัติ สิ่งที่แสดงออกในการคบมิตรตอนนี้คือมิตรแท้ยอมคนดีกว่ามิตรเทียมจำนวนมาก

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 8-9.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

การคบมิตรที่วรรณกรรมเรื่องนี้เน้นมากที่สุดคือ การห้ามคบ ชายสาม-
โบสถ์ หรือ พิตยสามถาคือผู้ชายที่ผ่านการบวชแล้วสามครั้ง และศิษย์รายครูคือผู้ชาย
ที่ฝากตัว เป็นศิษย์พระภิกษุองค์ใดองค์หนึ่งแล้วอยู่ได้ไม่นานก็ เรหาใหม่ เนื่องจากครู เมื่อ
ศิษย์แบบนี้ เพราะประพฤติน่าไม่ดี มิตรสองพวกนี้ปรากฏอยู่ในตอนที่นิคาสุทธิกรรม
สอนลูก กล่าววว่า

"หนึ่ง เล่าถาบังพิตย	เป็นศิษย์สงฆ์อารามใด
บวชแล้วสึกออกไป	แล้วกลับบวชถึงสามถา
แต่สองนั้นก็ร้าย	ตั้งนั้นไซ้รักพอยา
ถ้าสึกถึงสามถา	อย่าใดคบมาเป็นมิตร
เป็นศิษย์ถารายครู	ถึงสามแห่งแต่ลวนผิด
อย่าเอามาเป็นมิตร	มันมักทำทรชน" ¹

"บังพิตย" เป็นคำที่ใช้มานานแล้ว ในที่นี้ผู้แต่งไซ้เรียกผู้ผ่านการบวชใน
พระพุทธศาสนาในสมัยก่อน ชาวไทโดยทั่วไปไซ้ว่า"พิตย"(พิด) ปัจจุบันคำนี้ไซ้
เรียกผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้ว เรียกได้ทั้งชายและหญิง

การห้ามคบชายสามโบสถ์ เพราะผู้ชายประเภทนี้มีเล่ห์เหลี่ยมมาก ความ
ประพฤติไม่ดี บวชอยู่วัดไหนก็อยู่ได้ไม่นานก็เรหาวัดใหม่ บางครั้งลาสิกขาบทแล้ว
กลับไปบวชใหม่โดยโกหกพระภิกษุที่จะบวชให้ว่าตนไม่เคยบวชมาก่อน ในระหว่าง
ที่บวชอยู่ก็ประพฤติคนเลื่อมเสียไม่มีคัมน์ในหลักธรรม ครั้นสึกออกมาเป็นฆราวาสก็
ไม่ทำงานคอยแต่เอาเปรียบผู้อื่น ในเรื่องสุทธิกรรมชาดก"พิตยเอก"(ชายสาม-
โบสถ์) กินอยู่บ้านสุทธิกรรม เมื่อรู้ว่าสุทธิกรรมขโมยหงส์ทหารประกาศจับก็คิดจะ
หาประโยชน์จากการที่สุทธิกรรมถูกจับว่า

"นายพิตยว่าดี เราคิดครั้งนี้ แพ้โดยง่ายตาย
ไม่คืนชีวิ สบทีถึงตาย ทรัพย์สิ้นผู้ร้าย ใค้ขูดขอเอา
ลูกเมียข้าไท ของทั้งนี้ไมรั ใค้เราเปล่าๆ

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 40.

มันเป็นผู้ร้าย ไ้รู้เพราะเรา เบียมันข้าจะเอา เจ้าตาแห่งอื่น"¹

นอกจากจิตย์เอกจะอาศัยสุทธิกรรมในเรื่องการกินนอมแล้วยังขอเงินทองใช้จ่ายอีกด้วยแต่ไม่เคยดำเนินบุญคุณผู้เป็นมิตรเลย เมื่อรู้ว่าสุทธิกรรมประสพชะตากรรมก็คิดจะกอบโกยทรัพย์สินและเอากรรมาแทนที่จะเดือดเนื้อร้อนใจช่วยให้มิตรพันทุกข์เสียขงมิตรที่ควรปฏิบัติต่อกัน

"ศิษย์รายครู" คนไม่ได้เพราะเป็นบุรุษที่ไม่ดีพอทุกขบายสามโบสถ์ คนประเภทนี้จะอยู่เป็นศิษย์วัดไหนได้ไม่นานก็เร่หาวัดแห่งใหม่ ไปอยู่วัดไหนๆพระภิกษุผู้เป็นอาจารย์ก็เบื่อหน่ายในความประพฤติ จึงต้องเร่หาวัดแห่งใหม่อยู่เรื่อย ดังกาพย์ยานี 11 ทิวา

ชายนันครันไ้ฟัง	โพธิสัตว์ทถามไ้
นึกพลางก็บอกไป	ว่าเราอยู่วัดชายคลอง
เป็นศิษย์ทานชรัวคง	แล้วมาอยู่ด้วยชรัวทอง
ออกจากวัดชายคลอง	แล้วมาอยู่วัดชายนา
มาอยู่ด้วยชรัวอิน	ปลิ้นไปกินกับชรัวสา
ชรัวชายวัดชายป่า	แล้วลงมาอยู่วัดกลาง" ²

ศิษย์รายครูในเรื่องสุทธิกรรมขาดกเรธาพระภิกษุเป็นอาจารย์ถึง 5 องค์ คือ ชรัวคง ชรัวทอง ชรัวสา ชรัวชาย และชรัวจัน และเร่อยู่วัดถึง 4 แห่ง คือ วัดชายคลอง วัดชายนา วัดชายป่า และวัดกลาง ศิษย์รายครูสร้างแต่ความวุ่นวายต่างๆให้เกิดขึ้นภายในวัด บุรุษประเภทนี้มักปลิ้นปลอกหลอกหลอน โปราณจึงห้ามคบคนเช่นนั้นและได้แสดงเรื่องไว้ให้ประจักษ์ว่า เพื่อสุทธิกรรมสมาคมด้วยคน 2 พวกนี้แล้วมีแต่ความเสียหาย จิตย์เอก(ชายสามโบสถ์) กับศิษย์รายครูเอาแต่ใจจ่ายทรัพย์สินของสุทธิกรรมโดยมิได้ช่วยทำงานอะไรเลย ฉายา จึงยังร่วมกันวางแผนให้ทหารจับสุทธิกรรมหวังจะได้ทองเป็นรางวัล เมื่อสุทธิกรรมถูกนำไปประหาร จิตย์เอกยังตามไปขอเสื้อผาชุดใหม่ที่สวมอยู่อีกโดยว่าเสียดายที่สวม เสื้อผ้าใหม่ๆคาย

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 66.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 45.

ผู้แต่งพยายามสะท้อนพฤติกรรมของมิตรไมตรี 2 พวกนี้ เพื่อให้เห็นคุณค่าอันเป็นมิตร
ควยเหตุผลดังกล่าวแล้วข้างตน

ข. การหาผู้ครอง ธรรมชาติของมนุษย์ราบรื่น เมื่อถึงวัยอันควร
ก็ต้องเลือกหาผู้ครอง เพื่อสนองตอบความเรียกร้องตามธรรมชาติและรักษา เผ่าพันธุ์
มนุษย์ การจะเลือกใครมาเป็นคู่ครองนั้นต้องพิจารณาให้ดีเสียก่อน หากเลือกได้
คนไม่ดีมาปัญหาต่างๆและความเดือดร้อนจะตามมาทีหลัง ดังนั้นผู้แต่งสุภิกขรร
ธาคจึงพยายามแยกแยะให้เห็นถึงความดีและไม่ดีของผู้หญิงประเภทต่างๆ ประเภท
ไหนควรเอามาเป็นคู่ครองประเภทใดควรหลีกเลี่ยงดังรอยกรองที่ปรากฏคือ

"อนึ่งถ้าลูกรัก	จะหาหญิงเป็นคู่ครอง
จงดูตามท่านอง	สุกามีททานห้ามไว้
ถ้าเจ้าชอบที่สาว	ถ้าสาวแพทานวาไค
ถ้าแสทานห้ามไว้	อย่าไคเสษสมากม
ถ้าชอบที่แม่หมาย	ถ้าหมายแท้เจ้าจงสม
ถ้าหมอยาภิรมย์	มักกวนวายเมื่อภายหลัง" ¹

ภาพยยานี้ 11 ดังกล่าวนี้กล่าวถึงผู้หญิง 4 พวก ทั้งควรเลือกเป็นคู่-
ครองและไม่ควรเลือกเป็นคู่ครอง คือ

สาวแท้ เป็นหญิงสาวที่ยังบริสุทธิ์หรือหญิงพรหมจารีและเพียบ
พร้อมไปด้วยลักษณะที่ดีควรยกย่องหลายประการ เช่น

"สาวแท้พรหมจารี	รุกฉิวแจ่มแฉฉิวฉาย
ไม่วารายแก่ชาย	ไม่ยินร้ายก็เทียบคน
ไม่มีกคคนพาล	ไม่รู้เร่ประจานคน
ถึงแมนว้ายากจน	ก็อยู่ตามประเวณี
.....	.....
จะเดินไม่เงาเงย	ไม่ทำเฉยเป็นกระบวน

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 31.

ไม่ทำปิกเปิดนวล   ไม่ถึงโลกสารวมกาย"¹

หญิงสาวพรหมจารีที่ควรเลือกเป็นคู่ครองต้องเป็นคนที่รู้จักอภัย ไม่กล่าวกระทำในสิ่งที่หญิงไม่ควรกระทำ ไม่ท้าวเมื่อผู้ชายมาของแวะ ไม่บิ่นท้าวร้ายผู้อื่น หลีกเลี่ยงจากการสมาคมกับคนพาลไม่ประพฤตินให้เสื่อมเสียแม้ว่าฐานะความเป็นอยู่ไม่ดีก็อยู่ไต่ตามอัธยาศัยไม่ว่าอะไรผิดจากคฤหาสน์ นอกจากนั้นผู้แต่งยังบรรยายเกี่ยวกับลักษณะของหญิงสาวทั่วไปหลายอย่าง เช่น ไม่พูดจาโกหกและสุภาพ รอบคอบในการวางตัวกับคนในหน้า การนั่งนอนต้องเรียบร้อย รักชายคนใดก็ไม่แสดงออกอย่างชัดเจน ก็ใจที่หญิงควรรู้ควรทำก็ควรรู้และทำได้ ไม่หัวเราะเยาะเย้ยผู้อื่น และไม่ทำเรื่องเล็กน้อยให้เป็นเรื่องใหญ่ เป็นต้น หญิงประเภทนี้ควรเลือกเป็นคู่ครอง เพราะเป็นหญิงที่จะนำความคั่งงามมาสู่ครอบครัว

สาวแสร (คงจะเป็น แสร ในภาษากลาง) เป็นหญิงที่ยังไม่ไต่แต่งงาน ชอบทอดกายใหญ่ชายเขยชมคนแล้วคนเล่าแต่ไม่ยอมแต่งงานกับผู้ชายคนใด ผู้หญิงประเภทนี้ชอบทำตัวสนิทสนมกับผู้ชาย โบราณจารย์จึงสั่งสอนไว้ว่าอย่าเอามาเป็นคู่ครอง ดังภาพย้านี้ 11 ในสุตติกรรมชาคกกล่าวว่

"หญิงแสรแม็กตาย	มักชอบใจแห่งชายพาล
ชวนชมแต่สำราญ	ไม่คิดพันเอาจริงจัง
จ้านงศับำรุงรูป	จะให้ม่ีกระบวนหญิง
เข้าใจไปทุกสิ่ง	ชวนชายชมประสมทา
อยู่ๆก็มีเหตุ	ช่างปกปิดไม่รคา
เสาะแสวงแสวงหา	แม่มคปลดโรคาใน
หาชาติปิอาจรู	คูไม่ถักตีไป
มีคู่ควยรายโค	จริตเคิมไม่เสื่อมสูญ" ²

หญิงแสรชอบผู้ชายที่ประพฤตินไม่ดี เพราะชักชวนเสพงามารบณ์ไต่กาย แต่สุดท้ายก็ไม่ยอมแต่งงานกับชายคนใด มีนิสัยชอบแต่งรูปโฉมให้เป็นทีสะดูตา

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 32.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 34.

ผู้ชาย นีกริยาเชิญชวนให้ชายชบเพื่อปลดเปลื้องโรคความราคะที่ก่ลัดคดุมอยู่ภายใน
แม้จะแต่งงานกับชายใดแล้วนีสัย เช่นนี้ก็ยังคงมีติดตัวตลอดไปและจะนำความเสื่อม
เสียมาสู่ครอบครัว เช่น

"บางคามถ้าผู้ชาย มีที่ไปมันสยที่
เข้าของเงินทองมี เก็บเสร์จลินตามฐไป"¹

ความเสื่อมเสียที่ยิ่งใหญ่ของสามีคือการที่ภรรยาคบชู้ผู้ชาย บางครั้ง
ถึงกับหนีตามชู้ พฤติกรรมไม่ดีเช่นนี้จะมีในหญิงแสร์นี้เอง ผู้แต่งจึงสอนมิให้เลือก
ชู้หญิงประเภทนี้มาเป็นภรรยา

หญิงหมาย หมายถึงหญิงที่ถูกสามีหย่าร้างหรือสามีถึงแก่กรรม
ดังร้อยกรองกล่าวไว้ว่า

"ผู้หย่าแผลผู้ตาย ชื่อแนมมายแตกอนเพรง
กามันหย่าตัวเอง หาอื่นเสียงแมเหมมจริง"²

หญิงหมายบางคนก็เป็นคนดีแต่ที่เป็นหมาย เพราะสามีถึงแก่กรรมหรือไม่
ก็สามีเป็นคนไม่ดีทอดทิ้งภรรยาแล้วไปหาชู้หญิงใหม่ แมหมายที่หมาย เพราะถูก
สามีหย่า 2 ครั้งพอจะเอามาเป็นภรรยาได้แต่คงคอยดูแลแนะนำให้เธอประพฤติ
ในดูทางที่ดีงาม ถ้าถูกสามีหย่าถึง 3 ครั้งไม่ควรเลือกมาเป็นภรรยา ปรากฏใน
เรื่องว่า

"ถาหย่ากึ่งสองครั้ง เหตุจะยังมีระคาย
ให้สืบดูตนปลาย พอสอนใดก็ตามใจ
ถาหมายถึงสามตัว พอเรงกตัวอย่าอาศัย
แนมมานอนอยู่ใน เรือนเราแล้วเรงหนีเสีย
เจ้าอย่าไคพิศวงส อีคุมาทวคาหาเบ็ย
ถาไครเสียงเกินเม็ย มีแต่ทุกซกกับเช็ยใจ"³

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 36.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 39.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 40.

หญิงหมายเลขสามฆ่าเขาเป็นหญิงที่ไม่ควรเลือกมาเป็นภรรยาอย่างเด็ดขาด ผู้แต่งเน้นให้ผู้อ่านกลัวและหลีกเลี่ยงให้พ้นทั้งเปรียบเป็นหญิงที่คอยคา มีราคาเพียงห้าเบี้ยซึ่งน้อยมาก หากผู้ชายใดยังคิดถึงเลือกหญิงประเภทนี้มาเป็นภรรยาจะมีแต่ความทุกข์ตลอดไป การที่ผู้หญิงถูกผู้ชายสามคนทิ้งไม่ยอมเป็นสามีแสดงว่าผู้หญิงคนนั้นไม่ดีพอเป็นที่รังเกียจของผู้ชาย

แม่เหม เป็นหญิงที่มีสามีแล้ว แต่มักหาเรื่องหย่ากับสามีโดยหญิงเป็นฝ่ายหย่าเอง ผู้หญิงประเภทนี้มีความพอใจในการหาสามีใหม่อยู่เรื่อยๆ อยู่กินกับสามีคนใดได้ไม่นาน เป็นผู้หญิงที่ร่อนแรงในเรื่องการราคาและเบื่อหน่ายสามีได้ง่าย ถึงรอยกร่อนในเรื่องที่ว่า

"หญิงเหมแม่แทนคำ	มันทิ้งทีกเหมือนควายเถื่อน
องอาจเรระเพื่อน	ไม่วายเวนสักเพลางาย
จะว่าฝ่ายวิชา	ภายในก็มีชำนานู
มีตัวแต่ประมาณ	ปีครึ่งปีสี่ขับไป
หาตัวเหมือนหาผัก	ชายใดเห็นก็พอใจ
ไต่ฟังเสียงแต่ไกล	จับอกใจยิ่งหนักหนา" ¹

ผู้แต่งเปรียบหญิงเหมเหมือนแทนคำและควายเถื่อน หมายความว่ามีความดุคั้นและชอบเหี่ยวเรไปเรื่อยๆ แทนคำเป็นแทนชนิดหนึ่งที่มีพิษรุนแรง ถ้าใครถูกแทนชนิดนี้ตอยจะเจ็บปวดยิ่งนัก การเปรียบเทียบหญิงเหมไว้เช่นนี้ทำให้ภาพเห็นกิริยาอาการได้ดี นอกจากนี้หญิงเหมยังชำนาญเรื่องกามกริษา พอใจผู้ชายทุกคนอยากได้เป็นสามีแต่อยู่ได้ไม่นานก็เลิกกันไปแล้วก็ตามใหม่ การสร้างฐานะครอบครัวจึงไม่สามารถทำได้แม้สามีจะเป็นคนที่มีความสามารถอย่างไรก็ตาม

ผู้หญิงที่ผู้แต่งสอนให้เลือกเป็นคู่ครองมี² 2 พวก คือ หญิงสาวแท้ และแม่หมายเลขที่ถูกสามีหย่าไม่เกิน 2 ครั้ง ผู้หญิงไม่ควรเลือกเป็นคู่ครองอย่างยิ่งมี 3 พวก คือ หญิงหมายเลข 3 ตัว แม่เหม และสาวแสร เพราะผู้หญิงประเภทนี้จะนำความไม่ศิมาสู่สามีและครอบครัว

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 106.

<p>ค. การเลือกประเทศที่อยู่ เพื่อความสงบสุขของตนเองและหมู่คณะ สังคม คติธรรมข้อนี้ปรากฏอยู่ในตอนที่คาสุทธิกรรมสอนดูกว่า</p> <p>"เมืองใดกษัตริย์ ยากใจแก่ไพร่พล เมืองใดกษัตริย์ บิณฑบาตไม่สอมน มีแต่โมหะจิต วากจาไม่เป็นธรรม ว่าแล้วกษัตริย์ ยากใจแก่ไพร่พล</p>	<p>คติธรรมข้อนี้สอนให้คนรู้จักเลือกที่อยู่ ทั้งนี้ เพื่อจะได้สร้างสรรค์ประโยชน์แก่</p> <p>เป็นเจ้าเมืองถึงสององค์ เมืองนั้นร้ายกษัตริย์ ไม่พิจารณาเป็นตราฐ ให้เพียงเห็นโทษเห็นดี จิตโลภจิตโทสัน เป็นอิจฉานาชน ว่าอีกไปสามสี่พัน เจ้าอย่าอยู่เร่งถอยตัว"¹</p>
---	---

การห้ามอยู่ในเมืองที่มีพระเจ้าแผ่นดินสองพระองค์ เพราะราษฎรจะวางตัว
ลำบาก องค์กรหนึ่งจะเอาอย่างนี้แต่อีกองค์กรอย่างโน้น การที่มีคติธรรมเช่นนี้อยู่ใน
สุทธิกรรมชาดกควยอาจสืบเนื่องมาจากชีวิตส่วนตัวของผู้แต่ง ผู้แต่งมีชีวิตอยู่ในช่วง
กรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นและเป็นที่โปรดปรานของรัชกาลที่ 3 มาก ในรัชกาลนี้ผู้แต่ง
มีความเห็นขัดแย้งเกี่ยวกับวิชาชาติกับเจ้าฟ้ามงกุฎที่ยังทรงผนวชอยู่ ครั้นเจ้าฟ้ามง
กุฎขึ้นครองราชย์พร้อมกับสถาปนาสมเด็จพระอนุชาธิราชขึ้นเป็นสมเด็จพระปิ่นเกล้า
เจ้าอยู่หัวมีฐานะเท่าเทียมพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง ผู้แต่งก็เดินทางออกจากกรุงเทพ
มหานครไปอยู่ภาคใต้ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิด ที่ย้ายที่อยู่คงเพราะเกรงราชภัยนั่นเอง

คติธรรม"เมืองใดกษัตริย์สององค์ กษัตริย์ไม่เพียงธรรม และกษัตริย์
ตรัสหาความแน่นอนไม่ได้ เมืองทั้งสายไม่ควรอยู่"นี้สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพการ
ปัจจุบันได้ เพราะการปกครองของไทยมีลักษณะแบบมีผู้นำตั้งแต่สังคมเล็กไปสู่สังคมใหญ่
คือจากหมู่บ้านใหญ่ขึ้นตามลำดับเป็นประเทศ ทุกกลุ่มมีผู้นำกลุ่ม ถ้าผู้นำกลุ่มไม่ปฏิบัติ
ตามคติธรรมดังกล่าวนี เราอาจจะย้ายที่อยู่เพื่อความเป็นที่ดีกว่าและเพื่อจะได้มี
โอกาสสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมได้

---

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 41.

สุทธิกรรมเดินทางออกจากกรุงพาราณสี เพราะเห็นว่า พระเจ้าพรหม-
ทัตขาดความเที่ยงธรรม แม้วาพระเจ้าพรหมทัตจะขอร้องให้หยุดและแบ่งพระราช
อาณาจักรให้ปกครองครึ่งหนึ่งสุทธิกรรมก็ไม่ยอมรับ พฤติกรรมของสุทธิกรรมตอน
นี้จึงเน้นคติธรรมที่ว่า "เมืองใดพระเจ้าแผ่นดินไม่ยุติธรรมไม่ควรอยู่ในเมืองนั้น" ได้
เป็นอย่างดี

ง. ศีลห้า เป็นคติธรรมพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิต
ของพุทธศาสนิกชน ศีลห้าเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบสุข ศีลห้าที่กล่าว
ไว้ในสุทธิกรรมชาดกแยกไว้เป็นข้อๆ ดังนี้

ข้อ 1 "แล้วจึงรับเอาศีล	ทั้งห้าองค์อันเพริศพราย
เป็นเพื่อนถาวรกาย	จะพาตัวไปสู่สวรรค์
อันหนึ่งคือ ปานา	ทิปาตาห้ามสำคัญ
อย่าได้เบียดเบียนกัน	ชีวิตสัตว์เป็นทั้งหลาย
ใหญ่ย่อมมีชีวิต	แต่เรือดโรรินรายนาย
ใครฆ่าให้ถึงตาย	เหมือนว่าฆ่าอาตมาเอง" ¹

ปานาติปาตา คือข้อ 1 ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ตั้งแต่ชีวิตเล็กๆ
พวก ริน ไร ราน เรือด จนกระทั่งมนุษย์ การทำลายชีวิตสัตว์เป็นเท่ากับฆ่า
ชีวิตของตนเอง เพราะหลังจากตายไปต้องได้รับบาปกรรมที่ก่อไว้ในนรกขุมต่างๆ
บางทีก็เป็นเปรต ออกอาหารอย่างน่าเวทนา ส่วนผู้ที่ประพฤติตามศีลข้อ 1 ได้ตาย
ไปจะได้เกิดเป็นเทวดามีแต่ความผาสุก พอสิ้นกำหนดเป็นเทวดาจะจุติลงมาเป็น
เศรษฐีในเมืองมนุษย์ตั้งรอกองที่ว่า

"สิ้นชาติเทวดำเลิศ	ลงมาเกิดเป็นมนุษย์
ในวงศ์ศร	อายุสั้นก็ยืนนาน" ²

การที่ผู้แต่งยกเอา นรก สวรรค์ มากด่าว่านั้นคงประสงค์ให้คนรู้สึก
หวาดกลัวไม่กล้ากระทำชั่วและให้กำลังใจแก่ผู้ประกอบกรรมดีได้ตลอด สมัยก่อน

¹ เรื่องเดียวกัน . หน้า 154.

² เรื่องเดียวกัน . หน้า 155.

เชื่อกันว่า นรก สวรรค์เป็นสิ่งที่จริง การเชื่อเช่นนี้เป็นผลดีต่อสังคมคือทำให้คนมุ่งกระทำแต่ความดีเพื่อให้เกิดในภพที่ดีเมื่อสิ้นชีวิต การนำเอา นรก สวรรค์ มากล่าวจึงเป็นอุบายอันแยบยลของบรรพชนไทยที่มุ่งให้คนไทยอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข นรกที่กล่าวนี้เป็นสัญลักษณ์ของความทุกข์แบบต่างๆนั่นเองไม่ว่าทางกายหรือใจ ส่วนสวรรค์คือความสุขในรูปแบบต่างๆทั้งทางกายและใจ เช่นกัน

ข้อ 2 "หนึ่งอะทินนาทาน	ทรัพย์สินผู้อื่น ๗ ของตน
เจ้าชูงยังอดคน	หวงแหนอยู่ทุกประการ
เขาไม่ไหนชิงสัก	มาเลี้ยงชีพในแดน
บูชาพบนรกนาน	อดอยากเจ็บยิ่งแสนเข็ญ
สิ้นกรรมแทนรัก	เก็บกมชุษยตระกูลเป็น
ชาติาสอนแสนเข็ญ	ทานโศการไม่เมตตา" ¹

คือข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ เพราะทรัพย์สินของผู้อื่นยอมเป็นที่หวงแหนของเจ้าของ ผู้แต่งพยายามจะให้ผู้อ่านผู้ฟัง เว้นจากการทำชั่วข้อนี้ โดยยกนรกขึ้นกล่าวไว้หรือสักเกรงกลัว เป็นต้นว่าสิ้นชีวิตแล้วต้องตกนรกมีความอดอยากทนทุกข์ทรมานอยู่เป็นเวลานาน สิ้นกรรมจากนรกเกิดเป็นชาติาสหาร้อยชาติคือสิ่งของที่สักหนึ่งอย่าง คือข้อนี้รวมไปถึงการพิจารณาตัดสินความที่ไม่ยุติธรรม การรังสีงของ และการโกงเรือกสวนไร่นาของผู้อื่นอีกด้วย ดังที่ผู้แต่งแต่งไว้ว่า

"กระดะการบังคับความ	ลำเอียงแอบด้วยอิฉา
ผู้จริงตามสัจจา	ก็กลับแพ้เสียทรัพย์สินไป
.....	.....
ซึ่งเกียดทะนานเกียด	เบียดไร่นาลวงแดนคาน
เป็นอะทินนาทาน	จัดว่าสักเสมอนกัน" ²

ข้อ 3 "หนึ่งเล่าคือกาเม	สุมิฉาอย่าสมาคม
สักเลียบลอดประสม	ควยเมียทานทำชู้เขย

1 เรื่องเดียวกัน. หน้า 155.
 2 เรื่องเดียวกัน. หน้า 156.

ผู้ใดใจมักบาป   มิได้กลัวนรกเลย
 เมียทานเดียวตลอดเซย   โลกหลงเลยดวงราคา
 เมื่อตายจากมนุษย์   บาปนำเกิดยังนิถุยา
 ทนทุกข์นับกัลปา   มากกว่าพันนรก"¹

คือข้อที่ 3 เว้นจากการประพาศิณิคนิกาม ห้ามการไปช่องแวงกับ
 ภรรยาผู้อื่น หากกระทำเข้าสิ้นชีวิตไปจะตกนรกได้รับทุกข์ทรมานมากกว่าพันปี
 นรก นรกขุมแรกคือ ขุมกุฐ (นรกอุจจาระ) ต่อมาเกิดเป็นเปรตถูกไฟเผาตลอด
 เวลา จากนั้นยบาลจับไปโยนบนแผ่นเหล็กแดงคือแผ่นเหล็กที่ไฟลุกอยู่ ครอบ
 กำหนดตกนรกขุมถ่านหรืออังคารกุ่มนรก ไฟจะลุกไหม้ท่วมตัว พอวิ่งหนีมาได้ก็
 ถูกหมากรกไล่ขบกัดกินตับไต มนุษย์นรกตกใจลากใส่ตนวิ่งหนีขึ้นต้นไม้ ได้รับ
 ทุกข์จากสิมพลีนรกต่อไป จะเห็นได้ว่าผู้ประพาศิณิคนิกามนี้ จะได้รับความทุกข์ทรมาน
 ตกนรกหลายขุม ในไตรภูมิพระร่วงก็มีกล่าวถึงผู้ประพาศิณิคนิกามนี้แต่
 โทษมีเพียงสิมพลีนรกขุมเดียว ผู้แต่งคงได้ความคิดเกี่ยวกับการตกนรกจากวรรณ-
 คติไทยเรื่องนี้แล้วมาแต่งเพิ่มเติมนรกเข้าไปอีกเพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังบังเกิดความเกรง
 กลัวมิกล้าประพาศิณิคนิกามนี้ นรกแต่ละขุมผู้แต่งพยายามพรรณนาให้เกิดความน่า
 กลัว น่าสะอิดสะเอียน เช่น นรกขุมกุฐ (อุจจาระ) ปกติเมื่อได้ยินชื่ออุจจาระใครๆ
 ก็รู้สึกขยะแขยงยิ่งผู้แต่งให้ผู้ตกนรกไปจมอยู่ในดังอุจจาระไปใหญ่ก็ยิ่งเพิ่มความขยะ
 แขยงมากยิ่งขึ้น นรกขุมถ่านและนรกแผ่นเหล็กแดงก็กล่าวไว้อย่างน่าสะอิดสะเอียนว่า

"เขาคิดโคคคว่าหงาย   เกลือกกลิ้งกายเร่งร้อนแรง
 ทนเจ็บบนเหล็กแดง   นานนับได้ถึงร้อยปี
 แล้วพอลในขุมถ่าน   ชื่ออังคารกุ่มนรก
 ไฟกาฬท่วมกาย   พัดคอกนอกก็วิ่งไป"²

เมื่อยกนรกขึ้นมากล่าวให้เกิดความเกรงกลัว ขยะแขยงแล้วผู้แต่งก็กล่าว
 ว่าผู้เว้นจากการประพาศิณิคนิกามนี้ จะได้รับความดีตอบแทน สิ้นชีวิตแล้วจะได้เกิด

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 157.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 158.

ในสวรรค์และได้เป็นกษัตริย์ด้วย ดังรูดกรองที่ว่า

"ผู้ไต่เวนจากไค"	ไม่ดวงท่ามิจนजार
รักษาศีลพระอารย	ริยะไวไม่เศรำหมอง
เมื่อตายจากมนุษย์	ไปเกิดในวิมานทอง
นางฟ้ามากเนืองนอง	บำเรอรับสำหรับการ
จตุจากเมืองอินทร์	บุญนำมาสู่สถาน
มนุษย์ไคสะการ	กุกดเป็นกระษัตรา" ¹

แม้คนปัจจุบันจะไม่เชื่อว่านรกมีจริงแต่สิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อประพตติผิดศีลข้อนี้แล้วก็คือนรกนั่นเอง ผู้กระทำความผิดจิตใจจะไม่สงบสุขต้องกังวลว่าสามีของฝ่ายหญิงจะมาพบหรือรู้เรื่องเขา ความหวาดระแวงมีตลอดเวลา ต้องระมัดระวังตัวกลัวจะถูกทำร้าย บางที่ถึงคราวเคราะห์ถูกสามีฝ่ายหญิงใช้อาวุธ ฟัน แหวง หรือ ยิง ทำให้ได้รับความเจ็บปวด บางที่อาจสิ้นชีวิต นอกจากนี้กฎหมายก็เอาโทษผู้ประพตติผิดในกาม หากฝ่ายหญิงไม่ยินยอมให้กำลังข่มขืนกระทำชำเราจะต้องถูกลงโทษหนัก บางที่ถึงประหารชีวิตหรือขังคุกตลอดชีวิต เหล่านี้ล้วนแต่เป็นนรกทั้งสิ้นเพราะผู้ที่อยู่ในสภาพนี้จะหาความสุขมิได้เลย

เป็นที่น่าสังเกตว่า การประพตติผิดศีลข้อ 3 กาเมสุมิจน นี้ ผู้แต่งกล่าวถึงเฉพาะผู้หญิงที่มีสามีแล้วเท่านั้นและฝ่ายที่ประพตติผิดก็เฉพาะผู้ชายเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหญิงที่ไม่มีสามีนั้นยังไม่มีเจ้าของ ถึงจะมีบิดามารดาก็เป็นเพียงผู้ให้กำเนิดโดยธรรมชาติเท่านั้นมิได้มีสิทธิครอบครองสิ่งมีค่าควรสงวนของผู้หญิงและการประพตติผิดศีลข้อ 3 ส่วนมากผู้ชายเป็นผู้ทำผิด แม้หญิงจะไม่ยินยอมก็ให้กำลังเข้าบังคับเอา ดังนั้นผู้แต่งจึงเน้นการประพตติผิดศีลข้อนี้ที่ผู้ชาย

ข้อ 4 "อปึงเล่าในมุสา"	ว่าสิ่งสรรพทุกอัน
จงให้เป็นยุตธรรม	ในทำนองอาจารย์
เป็นต้นว่าผู้ยาก	มาขอทานของชีวิต

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 159.

ปืออยู่ไม่มี แต่เท่านี้ก็มูสา"¹

กึ่งข้อที่ 4 มุสาวาทา เวรมณี นั้นผู้แต่งพรรณนาไว้อย่างฉวนฉิว แม่แต่กับคนขอทาน ถ้าขอทานขอสิ่งที่เราไม่กล้าบอกว่ามีก็ผิดศีลข้อนี้แล้ว แสดงให้เห็นว่าคนสมัยก่อนประพฤติตามศีลข้อนี้ก็กันอย่างเคร่งครัดจริงๆ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการโกหกลักษณะต่างๆ กัน เช่น

"หนึ่งรับว่าให้แท้	แลมิได้เหมือนสัญญา
อย่างนี้เป็นมูสา	เป็นลอลวงเสียสัจย์ไป
หนึ่งเล่าคือผีบอก	ผีไปเจ้าว่าเป็นใหญ่
จับลงหกเท็จให้	ผีไม่ลงหกเท็จกล่าว" ²

การพูดว่าจะให้อะไรแก่ใครแล้วไม่ให้เป็นการประพฤติผิดศีลข้อ 4 ทำให้เสียความซื่อสัตย์ การลงเจ้าเข้าทรงว่าผีต่างๆ เขาสิงคนทรงซึ่งเป็นเรื่องไม่จริงก็ถือว่าเป็นการมุสาผิดศีลข้อนี้เช่นกัน นอกจากการโกหกดังกล่าวแล้วการพูดโกหกแบบอื่นๆ ทุกประเภทห้ามประพฤติ หากใครไม่ปฏิบัติตามศีลข้อนี้ เมื่อสิ้นชีวิตจะต้องตกนรก ดังผู้แต่งบรรยายไว้ว่า

"คนเท็จเมื่อสิ้นชนม์	บาปนำตนสู่นิพญา
ทนทุกข์อยู่หนักหนา	ตามหนักเบาที่ตนทำ
หนามกรกฎกรางเกี่ยวขั้ว	นานนักนับจนสิ้นกรรม
ตายไปเกิดในนรก	นรกกลุ่มชุมเหล็กแดง
ทนทุกข์ในหม้อเหล็ก	ยมภบาลเอาหอกแทง
เอาคีมคีบเหล็กแดง	จุกปากให้ว่าเร่งกิน" ³

คนกล่าวคำเท็จตกนรกขุมต่างๆ เช่นนรกหนามที่แหลมคม นรกเหล็กแดงซึ่งยมบาลคอยเอาคีมคีบเหล็กแดง (เหล็กที่ไฟลุกไหม้อยู่) จุกเข้าไปในปากบังคับให้กิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดเป็นอสุรกายร่างกายเน่าเปื่อย เนื้อหลุดออกเป็นดิน

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 160.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 160.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 162-163.

ทองดอกอาหารหนทุกขเวทนา หากมีบุญอยู่บ้างจะเกิดเป็นมนุษย์แต่เป็นคนโง่ โง่ และสติไม่สมประกอบ ทั้งเกิดในตระกูลที่ยากจนและโง่เง่า ส่วนผู้ที่ประพฤติตาม กี่ลข้อนี้ จะได้รับผลดีเมื่อสิ้นชีวิตไปคือ

"ผู้ใดใจสะอาด	ไม่นุสาวาสัจจริง
ตั้งสัจเป็นที่ยิ่ง	ก็สิ้นชีพอาตมา
ครันตายแต่มนุษย์	ได้ไปเกิดในเมืองฟ้า
วิมานรัศยา	เทวธิดานาเชยชม" ¹

คนไม่พูดเท็จ เมื่อสิ้นชีวิตจะได้อัปเกิดเป็นเทวดาและนางฟ้า มีความสุขอยู่ในวิมานพร้อมบริวารคอยปรนเปรอ เมื่อสิ้นบุญจากสวรรค์จุติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ในตระกูลที่มีปัญญา รูปร่างงดงาม ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน

ผู้ตั้งนำจิตวิยาพื้นฐานของมนุษย์มาจริงจังปฏิบัติตาม ประกติมนุษย์ทุกคนปรารถนาความสุขเป็นที่ตั้งและหลีกเลี่ยงความทุกข์ ในการให้รางวัลแก่ผู้กระทำดีในศีลข้อนี้เป็นกรให้รางวัลที่มนุษย์ต้องการคือ เกิดในตระกูลดี มีรูปงาม สติปัญญาดี และไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ผู้วิจัยเชื่อว่าการนำสิ่งนี้มาจริงจังยอมทำให้ผู้อ่านผู้ฟังสนใจที่จะปฏิบัติตามศีลข้อนี้มากที่สุดทีเดียว

ข้อที่ 5 "หนึ่งเล่าสุราขาน   คือน้ำเมาอย่าได้กิน
ทั้งหาเป็นอาจินต   ยังหาอีกคือเมรัย"²

กึ่งข้อที่ 5 สุราเมรัย มขุปมา เว้นจากการดื่มเครื่องคองของเมาทั้งหลาย หากยังขึ้นดื่มเมื่อสิ้นชีวิตจะตกนรกต่างๆ เช่น

"ตายเกิดในโถหะ	กุมภีรร้อนยิ่งนักหนา
จมลงผูกขึ้นมา	ในหมอน้ำทองแดงเหลว
มลงในทองหม้อ	ชานานนักมิได้เร็ว
ทองแดงอันไหลเหลว	ไหม้ตลอดทั้งกาย" ³

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 163.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 163.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 163.

ผู้ดื่มเครื่องคองของเมาทบทกร ชื่อ "โลหะกุมภีร์" ซึ่งเป็นนรกที่มีน้ำทองแดงเหลวอยู่ มนุษย์นรกทองแดงกนหมอ น้ำทองแดงเหลวไหลซึมเข้าไปในตัวทางปากและจมูกทำให้อวัยวะต่างๆถูกเผาไหม้ได้รับความทุกข์ทรมาน พระพุทธเจ้าตรัสรู้อีกหนึ่งจึงจะผูกขึ้นมาบนปากหม้อครั้งหนึ่ง สำหรับนรกขุมนี้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นสภาพของคนที่ดื่มสุรานั้นเอง ปกติสุราเป็นของเหลวที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ซึ่งเรียกกันว่าดีกรี เมื่อน้ำเหลวนิดนี้เข้าปากฤทธิ์ของแอลกอฮอล์จะมีผลให้อวัยวะต่างๆได้รับความร้อน หากดื่มเข้าไปมากๆจะทำให้ร้อนเป็นทวีคูณจนกระทั่งไม่สามารถควบคุมตนได้ คินทุรนทุรายพูดจาเลอะเลือนจับความไม่ได้ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพิษของน้ำเมาหรือน้ำทองแดงคองที่ผู้แต่งกล่าวไว้นั่นเอง

เมื่อพ้นจากโลหะกุมภีร์นรกทองแดงถูกจับมัดกับแท่งเหล็กใหญ่ ยมบาลเอาเชือกที่กำลึงลูกเป็นไฟเขียนตีแล้วเอาน้ำทองแดงเหลวรอกเข้าไปในปาก ทำให้ความร้อนจากน้ำทองแดงไหม้ตับ ไต ไส้ พุง ภายขาดเป็นท่อนๆ หลังจากนั้นเกิดเป็นมนุษย์ในตระกูลต่ำโง่เขลาเบาปัญญา นรกนี้คือสภาพของผู้ดื่มน้ำเมาเช่นกันคือฤทธิ์แอลกอฮอล์ทำให้เป็นคนขาดสติสัมปชัญญะทำอะไรเหมือนคนต่ำชานั้นเอง จะเห็นได้ว่าผู้แต่งวาทภาพนรกผู้ประพาศิตคิดข้อนี้จากสภาพของผู้ประพาศิตนั้นเอง

สำหรับผู้ประพาศิตตามศีลข้อนี้จะได้รับกรรมสี่สนอง คือ

"รักษาศีลนั้นคง	คำรังจิตไม่แพร่พราย
ชีวิตไม่เสียดาย	ครองศีลไว้ได้มั่นคง
เมื่อตายจากมนุษย์	ผลศีลนั้นจึงตามส่ง
ให้เกิดตามจําบังค์	เป็นอัครราชเทวินทร์" ¹

ผู้ปฏิบัติตามศีลข้อ 5 สิ้นชีวิตไปจะได้เกิดเป็นเทวดา มีนางฟ้า เทพบริวาร คอยปรนนิบัติพิศวี้อยู่ตลอดเวลา เมื่อสิ้นอายุในสวรรค์จะจุติลงมาเมืองมนุษย์ เกิดในตระกูลดี ไม่มีโรคเบียดเบียน นำเลี้ยงก็เพราะชวนฟัง อายุยืนฉิวพรรณสกลชื่นดูไม่แก่

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 165.

ตอนนี้ก็สนใจเกี่ยวกับผู้แต่งนำเอาสภาพความจริงมากล่าวเพราะผู้ที่ไม่ดื่มน้ำ
 เมาก็เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะพูดคุยกับผู้อื่นควยถ้อยคำที่เหมาะสมจึงมีคนนิยมชมชอบโดย
 ทั่วไป ต่างจากคนดื่มของมันเมาการพูดจาเอาเรื่องไม่ได้และส่วนมากเสียงหายและ
 กระด้างเพราะฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ทำให้ลิ้นแข็ง บางที่ท่าตัวนาเกสียคออกจากนัยน์ตา
 สำรอกอาหารออกมาและนอนข้างถนน สภาพแบบนี้คือสภาพของคนรกรั่นเอง คนอื่นๆ
 ที่ผู้แต่งเปรียบเป็นเทวดานางฟ้าก็นิยมไม่สมาคมกับบุคคลที่รอบค้อมน้ำเมา ผู้แต่งเน้น
 ว่าผู้ไม่ดื่มน้ำเมาเมื่อเกิดในเมืองมนุษย์จะไม่มีโรคเบียดเบียน น้ำเสียงจะไพเราะน่า
 ฟัง หน้าตาสดชื่นไม่แก่แม้อายุจะมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะไม่ดื่มของเมานั้นเอง

หากพุทธศาสนิกชนสามารถปฏิบัติตามที่หาข้ออ้างแล้วได้ความสงบสุขทั้ง
 ใจและกายก็จะมีมา เนื่องจากถือทั้งห้าข้อนี้ห้ามบุคคลประพฤติในทางที่จะนำความไม่
 ดีมาสู่ตนเองและผู้อื่นไว้อย่างครบถ้วน การน่านรกรมากล่าวไว้ก็เพื่อให้เกิดความ
 เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด ที่จริงนรกต่างๆที่ผู้แต่งยกมากล่าวนั้นล้วนแต่เป็นสิ่งที่มิจริง
 เกิดขึ้นหลังจากผู้นั้นประพฤติผิดศีลข้อนั้นๆนั่นเอง เช่น ข้อ 1 ฆ่าผู้อื่นจะต้องถูกผู้อื่นฆ่า
 ตอบ ข้อ 2 ลักทรัพย์ผู้อื่น ตกนรกเป็นคนคอยยากเพราะถูกผู้อื่นลักตอบหรือไม่ก็ถูกลง
 โทษกักขังได้รับประทานอาหารน้อยกว่าปกติ ข้อ 3 ฆังผู้อื่นตายผู้อื่นตกสิมพัตินรก สิมพัติน
 นรกคงหมายถึงอาวุธของฝ่ายสามัญหิงนั้นเอง อาจถูกทำร้ายร่างกายในลักษณะต่างๆ
 กัน ข้อ 4 การพูดเท็จถูกลงโทษน้ำทองแดง คือคำพูดของบุคคลเช่นนี้จะไม่มีใครเชื่อ
 ก็ภายหลังชาวคฤศนมหาสมาคมจึงต้องเคียดแค้นรอนใจเหมือนน้ำทองแดงที่เขาปาก ข้อ
 5 ดื่มน้ำเมา ตกนรกหนอน้ำทองแดง น้ำทองแดงคือน้ำสุราที่เขาไปเผาผลาญร่างกาย
 มนุษย์หรือมนุษย์นั้นเอง ดังนั้นนรกและสวรรค์ในถือทั้งห้าข้อนี้คือสิ่งที่เป็นอยู่ในการไม่
 ประพฤติและประพฤตินี้ของบุคคลแต่ละคนแต่มีบางอย่างที่ผู้แต่งเพิ่มเข้าไปเพื่อให้เกิดความ
 น่ากลัวเป็นการปรามภีให้ประพฤติผิด ถือหาจึงเป็นคติธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญช่วย
 ให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตลอดมา

ฉ. คติธรรมที่สืบเนื่องจากพุทธศาสนาและอื่นๆ ในสุทธิธรรมชาดกมีคติ
 ธรรมบางประการที่ควรยึดถือในการดำเนินชีวิต คติธรรมเหล่านี้ได้แก่

- 1) ยากทรัพย์ดีกว่ายากใจ กล่าวไว้ว่า

"ยากทรัพย์ร้ายนัก ไม่เปี้ยศกักดี แต่ไฉสหายใจ

แม่นคิดค้าขาย ไล้ฉากกำไร ครั้นวายากใจ ถดถอยทุกประการ"¹

การลำบากขัดสนเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทองและไร้อุปถัมภ์บรรดาที่กักดีแต่ไม่มี
ความลำบากใจ ย่อมดีกว่ามีความลำบากใจ เพราะทรัพย์สินเงินทองเป็นสิ่งที่ชวนชวายน
หาเอาได้หากไม่สิ้นชีวิตเสียก่อน หากลำบากใจจะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างพลอยหมดสิ้นไป
ด้วย กติธรรมข้อนี้มีประโยชน์ต่อผู้ที่มิคนอยู่ในปกครอง ผู้ปกครองต้องพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่จะทำให้คนในปกครองมีความลำบากใจหากทำให้เขามีความ
ลำบากใจแล้วจะทำให้เขาหมกดำสังใจในการประกอบกิจ เช่นที่เคยเป็นมาซึ่งมีแต่จะ
เกิดผลเสียเท่านั้น บุคคลโดยทั่วไปก็เช่นกันถ้าไม่มีความสุขใจแล้วกายก็พลอยทุกข์ไป
ด้วย ดังนั้นกติกธรรมข้อนี้จึงชี้ให้เห็นว่า ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์คือความสุขใจ

2) คิดก่อนทำ เป็นกติกธรรมสำคัญที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
กติกธรรมนี้ปรากฏอยู่ในสุทธิกรรมสารคหกหลายตอน เช่น

"ผู้เมื่อยรู้ว่าลูกชาย งาม เหาชบตาย

พึงพอนจึงก็คุ้มเหา

เราตีพึงพอบตายเปล่า ความชั่วแรงแเรา

เบาจิตร เพราะไม่พิจารณา"²

ร้อยกรองนี้อยู่ในนิทานย่อยเรื่องพึงพอนกับสาวนา หักดีว่าก่อนทำอะไรลงไป
ไปควรคิดหรือรอบคอบเสียก่อน ไม่เช่นนั้นอาจเกิดพลาดพลั้งขึ้นได้อย่างสองสามภรรยา
ที่พึงพอนตายแล้วเสียใจภายหลัง เพราะต้องสูญเสียพึงพอนที่ดีและซื่อสัตย์ไป

3) สังขารไม่เที่ยง เป็นกติกธรรมเตือนใจว่าไว้ว่า

"ผู้ใดแลรักทรัพย์ ก็อแหวนทองและเงินตรา

เร่งดูสังขาร เราเกิดมาล้วนตายสูญ"³

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 147.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 85.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 43.

คติธรรมนี้ หอคิดแก่ผู้ที่ยังมีวามะ โลก หลง ในเรื่องทรัพย์สินสมบัติว่าแท้จริง แล้วสิ่งเหล่านี้เป็นความหมายไม่ หันมานองร่างกายของตนดีกว่าอีกไม่ช้าก็ถึงการดับสูญไป เมื่อสิ้นชีวิตไปสิ่งต่างๆที่มีวามะ โลก หลง อยู่ในเกาที่กักตัวไปไม่ได้มันแตกอย่างเดียว ตั้งยังมีแนะนำว่าความที่ทรัพย์สินมากมายควรจะแบ่งปันให้เพื่อนมนุษย์บ้างจะได้บุญเกิดสุขใจ

4) กล่าวถึงโลกและโมหน่าความเสียหายมาสู่คน คติธรรมข้อนี้กล่าว

ไว้ว่า

"สรรพสัตว์อันเป็กามา มีปัญชาติยังเงา
ตัดโลกและบัวเขา โมหะจิตเจตนา"¹

พระพุทธองค์ตรัสสอนพระอชิตาภิกขणीให้รู้จัก โมหะ โทสะ และ โลกะ ให้สิ้นไป หากใครจัดสามสิ่งนี้ไว้บุคคลนั้นก็ประสบสุขตลอดชีวิต

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ยังมีคติธรรมที่สืบเนื่องจากพุทธศาสนาอื่นๆ เช่น สุจริต 3 ประการ กาย จิต วจี และทำตัวได้ชั่ว ทำดีได้ดี เป็นต้น คติธรรมที่น่าภาคภูมิใจอันเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันทั้งสิ้นมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิต หากนำไปปฏิบัติความสงบสุขต่อตนเองและสังคมจะบังเกิดขึ้น

2. ค่านิยม (บางประการ) ค่านิยม หมายถึงสิ่งที่มีคุณค่าในกุ่มหนึ่งหรือคนคนเดียวเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรรักษา ค่านิยมอาจจะไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด แต่เป็นความนิยมในสิ่งหนึ่งสิ่งใดเห็นว่าเป็นค่าควรยกย่อง² ค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ความนิยมในสมัยหนึ่งอาจจะไม่เป็นที่ยอมรับของอีกสมัยหนึ่งก็ได้ ในวรรณคดีหรือวรรณกรรมผู้แต่งมักแสดงค่านิยมของสังคมที่เขาปรากฏอยู่เสมอ ค่านิยมที่ปรากฏในเรื่องนี้ เช่น

ก. การยกย่องคนฉลาดและมีความรู้ กล่าวไว้ว่า

"อย่างนี้ชาติเข็ญดีพิศมัย ประจักษ์แก่กัลลสีห์
ผู้ใดใครดีมีเทวีคน"³

¹ เรื่อง มติหวนกัน. หน้า 203.

² กุหลาบ มุตติกะมาส. วรรณกรรมไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราม-คำแหง, 2521), หน้า 39.

³ สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จำวิสุต. หน้า 30.

ทหารยกของบิณฑุสุมิกรรมาเป็นคนฉลาดมีความรู้ รู้จักคบมิตร และมีวิธีการอันแยบยลในการทดลองจิมนิกร สุมิกรรมาก็เช่นกันเป็นผู้มีความรู้ความเฉลียวฉลาดจนเป็นที่ยกย่องของพระเจ้าพรหมทัตต์ถึงกับยอมรับนับถือเป็นพระอาจารย์ ผู้แต่งบรรยายไว้ว่า

"องค์การว่าเจ้าผู้ปรีชา	ชำนาญในกิจทุกสิ่ง
แต่นี้ไปจงอยู่เป็นมิ่ง	มิตรภาพเท่าตราบกา
ด้วยมีประโยชน์รัก	หวังใจเจ้าถึงอัดสถาน
ในที่เป็นอาจารย์	ทั่วรัชตะกันทั้งเรา" ¹

ผู้รู้และเฉลียวฉลาดมักเป็นที่นิยมยกย่องของผู้อื่นและผู้อื่นอยากได้ก็คิดเพื่อจะใคร่ได้เข้าใจในสิ่งที่ยังเป็นปัญหา คานิยมอันนี้ยังเป็นที่ยอมรับอยู่ในปัจจุบัน สมัยก่อนบิณฑุสุมิกรรมาศึกษานี้ด้วยวิธีบวชเรียนในพระพุทธศาสนา สมัยนี้ให้ลูกได้ศึกษาจบปริญญาสาขาต่างๆ เมื่อสำเร็จแล้วก็ให้ชื่อว่า"บัณฑิต" ซึ่งหมายถึงผู้มีความรู้ ความสามารถ ทำนองเดียวกันกับ"ศิษย์"(ศึกษ) ในสมัยก่อน

ข. ยกย่องผู้มีวาจาสัตย์และมีหลักธรรม   กังร่อยกรองที่ว่า

"สุทธิกามพูดท้าว   ข้าพระพทอเจ้า   กรายเกสรดาไป
พระองค์จะเฝ้า   อยู่เฝ้าอย่างใด   เสนนี้มีได้   จะเป็นคำสอง"²

สุทธิกรรมาไม่ยอมอยู่ในเมืองพาราณสีแม้ว่าพระเจ้าพรหมทัตต์จะตรัสสอนวอนอย่างไรก็ตาม ความพยายามครั้งสุดท้ายของพระเจ้าพรหมทัตต์คือการยกราชอาญาเขตให้ปกครองครึ่งหนึ่งเพื่อเป็นสิ่งจูงใจ ที่สุทธิกรรมาไม่ยอมรับตามคำขอร้องเพราะได้กล่าวไว้ตั้งแต่ตอนต้นว่า"จะไม่อาศัยในแผ่นดินที่พระเจ้าแผ่นดินไร้ความยุติธรรม" ถ้าเป็นคนไม่มีความสัตย์ก็จงใจลอบยอมตามที่พระเจ้าพรหมทัตต์ทรงพระประสงค์ คานิยมข้อนี้ตรงกับพุทธภาษิตที่ว่า"สจฺจํ เว อมตวาจา" วาจาที่สัตย์จริงเป็นวาจาที่ยั่งยืน

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 141.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 150.

การที่พระเจ้าพรหมทัตตรัสเชิงขานานิสุทธิกรรมอยู่ในเมืองของพระองค์
 ควบเห็นว่าเป็นผู้ที่ผิดศีลธรรม พระองค์แสดงออกถึงความเลื่อมใสศรัทธาว่า

"เราสร้อยคอยมีน้ำใจ   ตรีศรร เสริญใน
 ถอยคำอันเป็นแก่นสาร
 ว่าเจ้าสุทธิกรรมกุมาร   ตั้งใจในอาจารย์
 แห่งชาตวันนีไป"¹

พระเจ้าพรหมทัตเสียดพระทัยที่ควนสิ่งให้ประหารชีวิตสุทธิกรรม เมื่อได้
 ประจักษ์ว่าสุทธิกรรมเป็นผู้มีปัญญาดีศีลธรรมประจำใจจึงตรีศรร เสริญและยก
 ขึ้นเป็นอาจารย์ของพระองค์ การยกย่องผู้มีธรรมเป็นสิ่งที่ไม่มีมาแต่โบราณและสืบมา
 จนปัจจุบันนี้

ค. ผู้หญิงควรมีความสามารถในการปรุงอาหารและเอาใจ สามี
 กานิยมขอนี้ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้คือ

"ว่าแล้วมันก็น้ำ   โภษีสัตว์นั้นเคินลงไป
 ถึงเรือนเข้านั่งใน   แล้วหุงต้มกินตามมี"²
 "คิดแล้วยกโภชนา   ให้พัรรดา กินตามมี
 เอมโอรสเจ้าเรียวศรี   เจริญมีเข้าไสยา"³

สมัยก่อนถือว่า "เสน่ห์ปลายจวัก" เป็นเสน่ห์ที่สำคัญมาก ถ้าหญิงใดมีเสน่ห์
 นี้จะทำให้เป็นที่รักหวงของบุรุษเพศและบุคคลโดยทั่วไป โดยเฉพาะผู้มีสามีเสน่ห์นี้
 จะผูกใจสามีให้อยู่กับบ้านไคอย่างดี ในสุทธิกรรมชาดกแม่หญิงหม้ายสามตัวซึ่ง
 ถือว่าเป็นหญิงที่ไม่สนใจเรื่องครัวเรือนก็ยังมีความสามารถในการปรุงอาหาร ดัง
 นั้นผู้หญิงโดยทั่วไปสมัยนั้นจะต้องมีความสามารถในการปรุงอาหารมากจึงจะเป็น
 ผู้หญิงที่ได้รับการยกย่องและมีคุณค่า หญิงที่มีเสน่ห์ชนิดนี้ถือว่าเป็นหญิงดีควรเลือก

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 166.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 53.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 53.

กลายเป็นวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

การกินหมาก เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วย
มีหลายตอน เช่น

"สังเมียบแว่นายออกไป บ่าวไพร่ขวินไชว
หมากพลูใส่เนี่ยนยกมา"¹

คนไทยสมัยก่อนมีคติว่า"เมื่อแขกมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ" สิ่งที่น่ามา
ต้อนรับหลังจากปูเสื่อที่นั่งแล้วคือหมากพลูใส่เนี่ยน และน้ำสัชนิใบใหญ่ ในขณะที่
คุยกันก็หยิบหมากพลูเข้าปากเคี้ยวหมากไปพูดกันไป ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดจะ
เกิดขึ้นในวงหมากพลู สมัยก่อนหมากพลูเป็นสื่อรักของหนุ่มสาว ดังปรากฏในพระ-
ราชนิพนธ์บทละครว่าเรื่องอิเหนาและลลิตพระลอ เป็นต้น สุทธิกรรมกินหมากหลัง
จากรับประทานอาหารมือหลัก

"โพธิสัตว์ไม่มีจเร้า กินของกินข้าว
หมากพลูร่าคัมสรรพรบ"²

หมากพลูเป็นอาหารพิเศษหลังอาหาร ความนิยมในการกินหมาก
หลังอาหารยังมีอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุและชาวชนบทภาคใต้โดยทั่วไป บางท่านกล่าวว่า
มือไหนไม่ได้กินหมากหลังอาหารจะรู้สึกว่าการมือ นั้นขาดอะไรไปสักอย่าง

"นางว่าตามใจ ไม่กินสิ่งใด แต่เชิญเข้ามา

กินหมากพลอดเล่น ให้สบายใจข้า ทุกข์ถึงเจ้าฟ้า อยู่ข้าหลายวัน"³

บางครั้งหมากเป็นเพื่อนในยามว่างและการเคี้ยวหมากยังช่วยแก้เขินได้ด้วย
ดังในนิทานที่ยกมา มเหสีตัวเรียกพระพี่เลี้ยงเข้าไปในห้องบรรทม ในระหว่างที่งกฯ
เงินๆอยู่ก็ขอให้เคี้ยวหมากเล่นไปพลางๆก่อน

การกินหมากจึงเป็นวัฒนธรรมไทยภาคใต้ที่มีมานานแล้ว แต่ยากที่จะสืบหลัก
ฐานว่าเริ่มมาตั้งแต่เมื่อไร จากศิลาจารึกหลักที่ 1 ของขุนรามคำแหงมหาราช เรา

¹ สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวิสุตฺต. หน้า 24.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 72.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 115.

โคทรายว่าเมืองสุโขทัยปลูกต้นหมากไว้มาก ดังข้อความว่า"ลูกเมียเปียข้าว ไพรฟ้า
 ข้าไท ป่าหมากป่าพดู พอเชื่อมั่นไว้แก่ลูกมันสิ้น...เมืองสุโขทัยนี้จึงชุม สร้างป่า
 หมากป่าพดูทั่วเมือง"¹ จากหลักฐานนี้กล่าวได้ว่า การกินหมากพลูมีมาแล้วตั้งแต่ครั้งกรุง
 สุโขทัยเป็นราชธานี วัฒนธรรมนี้ได้สืบทอดเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน การกินหมาก
 จึงเป็นวัฒนธรรมไทยที่มีโดยทั่วไปทุกภาคมีใช้มีเฉพาะภาคใต้เท่านั้น

2. ศิลปะและการละเล่น

ศิลปะการละเล่นเป็นสิ่งที่มียู่คู่กับทุกชาติทุกภาษา วัฒนธรรมประเภทนี้อาจ
 มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย ศิลปะการละเล่นที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่อง
 นี้แยกออกได้เป็น ศิลปะ กับการละเล่น ได้แก่

ก. ศิลปะกรรม ปรากฏอยู่ในตอนที่พระเจ้าพรหมทัตเชิญให้สุทธีกรรม
 สั่งสอนพระองค์และข้าราชการ ก่อนมีการเทศนาธรรม พระองค์ทรงบัญชาทหาร
 ให้จัดตกแต่งสถานที่อย่างงดงามว่า

"พระยาพรหมทัต พึงยิงโสมนัส ให้เร่งหัตถะกำม

วิจิตร สติത്യแท้ แก้วแกมทองคำ เพชรนิลพลับคำ แดเลิศเสรีจการ"¹

ศิลปะกรรมที่ปรากฏในตอนี้ แม้ผู้แต่งจะกล่าวอย่างรวบรัดเพื่อความรวดเร็ว
 ในการดำเนินเรื่องก็ตามผู้อ่านผู้ฟังก็ยังเกิดจินตนาการได้อย่างมาก การที่กล่าว
 "วิจิตร สติത്യแท้" แสดงถึงการใช้ฝีมืออย่างประณีตที่สุดในการวาดภาพและระบายสี
 นอกจากนี้ยังมีการประดับสถานที่ด้วยสิ่งสวยงาม มีค่า รัตนและทองคำด้วย งานด้าน
 ศิลปะกรรมของภาคใต้โดยเฉพาะที่นครศรีธรรมราชมีความรุ่งเรืองมาเป็นเวลานานแล้ว
 หลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความรุ่งเรืองดังกล่าวคือวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนคร-
 ศรีธรรมราช ซึ่งเป็นวิทยาลัยศิลปกรรมที่มีอยู่เพียงแห่งเดียวในต่างจังหวัด สถานศึกษา
 แห่งนี้แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางศิลปะกรรมของนครศรีธรรมราชที่มีมาแต่ครั้งโบราณ
 และถ้ายทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ โบสถ์ วิหาร เครื่องถมแบบต่างๆ และภาพ
 ผนังตะลุง ๆ ล้วนแต่เป็นผลงานที่แสดงถึงฝีมือทางศิลปะกรรมของบรรพชนในอดีตได้อย่างดี

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 152.

ในตอนที่สุดพิภพกรรมได้เป็นกษัตริย์ครองกรุงตักกิลาก็มีการแสดงออกถึงศิลปกรรม
ผู้แต่งบรรยายไว้ว่า

"ให้ลูกซึ่งโรจนาน สรรพการราตพิธิ
ตกแต่งบรรจงดี ให้วาดเขียนเรื่องราว"¹

การวาดภาพบนฝาผนังเป็นจิตรกรรมที่มีมานานแล้วและสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน
ภาพฝาผนังรุ่งเรืองส่วนมากจะปรากฏอยู่ในวัดแต่เหลือตกทอดมาน้อยมากเพราะเสื่อมสลาย
ไปตามเวลา ประกอบกับไม่ค่อยได้รับความเอาใจใส่จากคนรุ่นหลังเท่าที่ควร

ข. ศิลปะการแสดง ปรากฏในตอนที่ชาวเมืองตักกิลาสมโภช
พระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ จัดให้มีการแสดง ละครต่างๆ หลายอย่างคือ

"ให้มีทั้งโขนละคร ทวายนมูร่าในการ
หุ่นหนังช้างชำนานู อิกหัวล้านมวยคู่ชั้น
งิ้วจีนและหุ่นจีน ทั้งชาติรีเค่นประชัน
แกด่งเลือกตัวชยัน ล้วนเลือกสรรแต่ตัวดี"²

การแสดง การละเล่นที่ปรากฏในสุทธิภพชาดกแยกพิจารณาได้ดังนี้

โขน การแสดงที่ต้องมีหัวสวมเป็นหัวต่างๆตามบท เช่น สิง ยักษ์ และ
ฤๅษี เป็นต้น ขณะที่แสดงจึงไม่สามารถพูดหรือร้องเองได้ ต้องมีผู้พูดหรือผู้ร้องแทน
ผู้แสดงต้องลอกท่าทางรำร่าไปตามคำพากษ์และคำเจรจา มีดนตรีที่พาทย์บรรเลง
ประกอบ ตัวเทวดาและมนุษย์ชายหญิงไม่ต้องสวมหัวโขน โขนเป็นละครประเภทหนึ่ง
และเกิดก่อนละครใน เรื่องที่โขนแสดงคือเรื่องรามเกียรติ์ เลือกเอาตอนที่รบพุ่งเพื่อ
จะได้มีโอกาสแสดงศิลปะการเต้นออกท่าต่างๆได้เต็มที่ ส่วนละครเลือกเอาตอนเรื่อยๆ
เพื่อจะได้ออกท่ารำร่าที่อ่อนช้อยไม่มีท่าที่สังการอย่างดังในการแสดงโขน

การแสดงโขนน่าจะมีกำเนิดจากการเล่นตีกลองรำพร่ำ พระราชนิพนธ์กาพย์เห่ชมเครื่อง
ทรงเกา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ บันทึกไว้ว่า"ศักราช 822 (พ.ศ.2003) เล่น

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 192.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 192.

กรมทรัพย์สินทางวัฒนธรรม และพระราชทานแก่งสงฆ์และพราหมณ์และวาณิชทั้งปวง... ตัก-
 ราช 858 (พ.ศ. 2039) ทานประพจน์เบญจาทิศพระองค์ท่าน และให้เล่นการตีกาพย์¹
 เรื่องที่ใช้เล่นการตีกาพย์ ได้แก่เรื่องเทพเจ้าและรามเกียรติ์²

ฉนิท อุโยโพธิ์ กล่าวถึงบทเล่นโขนว่า "เดิมทีท่านคงจะร้อยกรองเป็นคำฉันท์
 ดังในเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ และอนิรุทธคำฉันท์ ซึ่งกวีผู้มีชื่อเสียงได้แต่งขึ้นไว้เป็นบท
 สำหรับเล่นหนังตั้งแตสมัยอยุธยา คำพากย์และเจรจาสำหรับเล่นหนังแต่ก่อนนำมาใช้
 สำหรับบทเล่นโขน"³

ละคร การแสดงละครคงมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาคู่กันมากับโขนและหนัง
 ระยะเวลาเกิดการแสดงทั้งสามนี้คงเกี่ยวเนื่องกัน ประทีร เพชรธรรมา นนท์ กล่าวว่า "ใน
 สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีมีข้อห้ามไม่ให้ผู้หญิงแสดงละครนอก ครั้นถึงสมัยกรุงรัตน
 โกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชานุญาตให้ผู้หญิงแสดงละครนอกได้"⁴

ละครสมัยก่อนมีอยู่ 3 ประเภท คือ ละครชาตรี ละครนอก และละครใน
 ละครที่เกิดขึ้นภายหลังคือละครตีกาพย์ เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว" เป็นละครที่ปรับปรุงขึ้นจากละครใน เพื่อให้การดำเนินเรื่องรวดเร็วทันใจผู้ชม
 รวมทั้งมีการสอดแทรกสิ่งใหม่ๆซึ่งไม่เคยมีในละครประเภทอื่นๆมาก่อน"⁵ ละครร้องเป็น
 ละครอีกชนิดหนึ่ง เริ่มมีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ให้กำเนิด
 คือพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ โดยนำเอาแบบแผนการแสดงละคร
 ของชาติตะวันตกมาดัดแปลงให้เป็นละครไทยอีกแบบหนึ่ง การแสดงใช้ท่าทางแบบสามัญ

¹พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ (พระนคร : คุ้ง
 วิทยา, 2506), หน้า 120.

²ฉนวน วุฑฒิตย์. คำบรรยายวรรณคดีต่างสมัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา
 2523.

³ฉนิท อุโยโพธิ์. โขนสำหรับประชาชน. กรมศิลปากร, 2497. หน้า 4.

⁴ประทีร เพชรธรรมา นนท์, การแสดงและการละเล่นพื้นเมืองของไทยภาคกลาง
 (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์ศาสนา, 2522), หน้า 31.

⁵เรื่องเดียวกัน. หน้า 45.

ชายไม่มีการร้ายรำ แสดงบนเวที เปลี่ยนฉากไปตามท้องเรื่อง อีกชนิดหนึ่งคือละครพื้นทาง เป็นละครแบบผสมเอาแบบฉบับละครนอกมาปรับปรุง โดยยึดถือประหลาดอย่างต่างจากละครนอกที่เล่นมาก่อน

มโนห์รา (ชาวใต้เรียกโนรา) "ทั้งชาติรีเล่นประชัน" ชาติรีในสุทธิกรรมศาสตร์หมายถึง มโนห์รา ซึ่งนิยมเล่นกันทางภาคใต้ตั้งแต่สมัยโบราณ บางครั้งเรียก"มโนห์ราชาติรี" สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวรประชานภาพ ทรงอธิบายเรื่องละครชาติรีไว้ว่าตำนานละครอิเหนาว่า เพลงรำต่างๆโดยเฉพาะเพลงไหว้กรรมโนห์ราถูกต้องตามคำร่ำรำสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยมาก นอกจากนี้เครื่องแต่งตัวของนายโรงก็แต่งแบบเครื่องคนแต่งตัวท้าวพระยาลีกคำรบพเหมือนรูปภาพสมัยกรุงศรีอยุธยา ตามที่ทรงอธิบายนี้ทรงเห็นว่า โนรา หรือ มโนห์รา มีกำเนิดจากละครชาติรี

วิเชียร ๗ นคร อธิบายเรื่องความเป็นมาของมโนห์รา(โนรา)ว่า"ปัจจุบันนี้มีท่านผู้รู้หลายท่านกล่าวว่า โนรา เป็นการแสดงศิลปะการร่ายรำของชาวภาคใต้โดยแท้ ไม่ได้วิวัฒนาการมาจากละคร ชาติรี และไม่ได้มาจากกรุงศรีอยุธยาแต่อย่างใด" และ "จากหลักฐานดังกล่าวจึงเป็นการเพียงพอที่จะวินิจฉัยว่า โนรา หรือ มโนห์ราเป็นต้นกำเนิดของละครรำไทยอย่างแน่นอนและได้แพร่หลายเข้าไปในภาคกลางตั้งแต่ครั้งโบราณกาล"¹ ผู้วิจัยเห็นว่า มโนห์รานั้นจะกำเนิดครั้งแรกในภาคใต้อย่างที่ผู้รู้หลายท่านได้ศึกษายืนยันไว้มิใช่กำเนิดจากละคร ชาติรีสมัยกรุงศรีอยุธยา ข้อสังเกตอย่างหนึ่งถ้าโนรกำเนิดจากละคร ชาติรีจากกรุงศรีอยุธยาจริง มรดกการแสดงเช่นนี้จะต้องมีเหลือมาถึงปัจจุบันนี้บ้าง ปัจจุบันนี้ไม่มีคณะโนรา(มโนห์รา)ในกรุงศรีอยุธยาและภาคกลางเลย ส่วนภาคใต้อีกมีคณะมโนห์ราอยู่มากจนกระทั่งปัจจุบัน เชื่อบ แก้วประเสริฐ ผู้ศึกษาเรื่องมโนห์ราคนหนึ่ง กล่าวว่า

โนรา หรือมโนห์ราที่มีขึ้นครั้งแรกในภาคใต้นั่นเอง โนรารุ่นเก่าของนครศรีธรรมราชหลายท่านเล่าว่า คำว่า ชาติรี มาจากคำว่า ชวาเครู ชื่อรัฐหนึ่งในอินเดียนั้น รัฐนี้มีการร่ายรำที่ชื่อชื่อว่า มโนห์รา และเรียกควบกับชื่อรัฐว่า มโนห์ราชวาเคระ ครั้นเขา

¹วิเชียร ๗ นคร. ตำนานความเป็นมาของมโนห์ราหรือโนรา ใน เชิดชูเกียรติ พุ่มเทวาท (กรุงเทพฯ:กรุงสยามการพิมพ์, 2523), หน้า 74, 95.

มาในภาคี กของไทยออกเสียงเป็น โนราชาติ (มโนหราชาติ) เพราะเสียงเดิมออกยากไม่เหมาะกับลิ้นคนไทย การบรรยายเรื่องนี้เข้ามาในภาคี ก เนื่องจากพระเจ้าจันทรภาคุมหาราชแห่งกัริชรัมนคร (นครกัริชรัมราช) ยกทัพเรือไปที่ตั้งกาโลกวาคตอนชุน เผาพหลมาควายแล้วให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณจังหวัดพัทลุงขณะนี้ ชาวพหลมีความเชี่ยวชาญในการร่ายรำ มโนหราและมีการร่ายรำเป็นประจำ ดังนั้นการร่ำ มโนหราหรือ โนราจึงแพร่หลายอยู่ในภาคี ก ตั้งแต่บัดนั้นมา¹

จากหลักฐานการศึกษาดังกล่าวและสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันถือว่าศิลปะการแสดง มโนหรา มีขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยในดินแดนภาคี ก การแสดงมโนหราในอดีตกัมปัจจุบันมีความแตกต่างกันออกไปบ้างทั้งด้านดนตรีและการแสดงเรื่อง

จิวจิว

"จิวเป็นนาฏศิลป์ของจีน เกิดขึ้นครั้งแรกในราชวงศ์จิว (เสียดก๊ก) แสดงเป็นเรื่องราวโดยเอาพงศาวดารและประวัติศาสตร์มาดัดแปลงให้เป็นเรื่องสั้นๆ การแสดงมีบทขับร้องและบทเจรจา ใ้ผู้แสดงน้อยแสดงเฉพาะในวัง จิวได้รับความนิยมมากในสมัยพระเจ้าถังเสวียนจง เรื่องไซฮัน นิยมแสดงมาก"²

จุดหมายเหตุมาคหุดวงเคลงวี่ผู้ช่วยมองซีเออร์ เดอเซอวาเลีย ข้ามองค์ ราชทูตพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส เขามาเจริญพระราชมิตรกับไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์เมหาราชขึ้นที่กโหวา วันพฤหัสบดีที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2223 คอนสุแตนท์ดินฟอนกอนหรือเจ้าพระยาวิชาเยนทร์โคจกัใหม่พิธีการเลี้ยงใหญ่ที่มาน มีการคุ้มถวายพระพร พระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกสกรุงฝรั่งเศส และพระเจ้ากรุงสยาม เมื่อเสร็จพิธีเลี้ยงได้แสดงมหรสพนาฏนิค... สุดสุดท้ายคือจิว พวกเอนมาจากณฑลกวางตุ้งและเมืองซินเจาก็มี³

จากหลักฐานดังกล่าวถือว่าจิวเข้ามาในเมืองไทยอย่างน้อยที่สุดสมัยสมเด็จพระนารายณ์เมหาราช ภายหลังได้แพร่หลายไปสู่ภาคอื่นๆของประเทศไทยเพราะคนจีนได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเรื่อยมา พอถึงเทศกาลสำคัญของจีน เช่น ตรุษจีน ไหว้เจ้า ฯ ชาวจีนและชาวไทยก็จะได้ชมการแสดงจิว

¹ สัมภาษณ์ เชื้อบ แก้วประเสริฐ วันที่ 27 มีนาคม 2525.

² ประณี ชวัญแก้ว, วรรณคดีชาวบ้านจากบุคคว่า (กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519), หน้า 150.

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 151.

ค. การละเล่นประเภทกีฬา การละเล่นประเภทกีฬามีปรากฏในตอน
สมโภชพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่แห่งทักษิลาเช่นกัน ผู้แต่งบรรยายไว้ว่า

"คางหมูควมวโยปลำ"	กำมัลลเจ็ดเม็ดเห่าพดอย
ถูกทันกระจอกน้อย	คัมผิงแฉะแฉะดิ่งโห
นมยานพานตีเกง	วึ่งโคงเตงแฉแฉงโม
พัดตอยตองคางโห	กบชาเลนเตนถามเของ
หัวล้านตลอดเกลี้ยง	เตียนถึงพุกูนาเกรง
กระจานกินอยู่หยับเหยง	เห็นกูสุคะแฉงกอด
คอยรับกำจับลาน	แทกเข้าห้องหิงหอยหวอ
เสียงคังคังหิงพอ	เลือกโหลซาบอวโธขคาง" ¹

มวยไทย เป็นกีฬาประจำชาติ การชกมวยไทยต้องใช้อวัยวะทุกๆ
ส่วนของร่างกายในการต่อสู้ ในรอยกรองอิฐวามวยปลำ อาจเป็นเพราะเห็นว่ากีฬา
ประเภทนี้มีการถอดปล้ำกันด้วยนั่นเอง คือปะมวยไทยในกาพย์ยานี 11 ดังกล่าวออก
ถึงการอิฐหมัดในการชก และอิฐเท้าถีบหรือเตะ การใช้เท้าเป็นผลใหญ่ต่อสู้ของลมตั้ง
ลงไปกับพื้นแสดงถึงความเฉลียวฉลาด ผู้ดูทางโหร้องกันสนั่น

นมยานตีเกง เป็นกีฬาการละเล่นชนิดหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมกันของชาวใต้
สมัยก่อน โดยเฉพาะเมื่อมีงานสมโภชมักจะมีโกลชาด การต่อสู้ชนิดนี้ต้องเลือกสรร
ผู้หญิงที่มีฝีมือและแข็งแรงทรหดจริงๆ เพราะต้องเ็นมเข้าฟาดพัดกันตลอดเวลา ใน
ที่นี้เปรียบนมว่าเท้าแฉงโม นั้นว่ามีขนาดใหญ่่มากทีเดียว เมื่อนมฝ่ายหนึ่งพัดถูกอีกฝ่าย
หนึ่งผู้ชมก็โหระออบออบใจ การต่อสู้นมยานตีเกงมีดนตรีประกอบและกบชาเข้าจังหวะ
เพลงควย คงเป็นแบบเดียวกับมวยไทยนั่นเอง

นมยานตีเกงเป็นที่ชาวไทยภาคใต้ที่มีมานานแล้ว "เกมการแข่งขันนมยาน
ตีเกงสนุกสนานเท่ากับ การเล่นหัวล้านเช่นกัน ว่ากันว่าการเล่นชนิดนี้ไม่มีมาแต่ศึกคำมรพ"²

¹ สุทธิกรรมชกรก ฉบับบูรณางคัง จารึกสุทร. หน้า 193-194.

² เกล็ดนิเวศ กอสมัน ไก่กอน ฉบับวันที่ 26 กรกฎาคม 2525, หน้า 5.

เรื่องสุบินคำกาพย์ กล่าวถึงลักษณะผู้หญิงที่เข้าแข่งขันนมยานตีเก้งว่า

"จัดไค่นางขาว ไบ่แก่ไม่เต่า นมเท่าแม่มั่น

ยานลงโคงเตง ทำเพลงขยับ คีไค่รางวัล ไบ่ทรันไม่หนี

ไค่คนหนึ่งเล่า นมเท่าหม้อข้าว มันยาวถึงที่

ยานลงถึงขา เป็นนักร้องคี กระทบวสันที คีไค่รางวัล"¹

ในการเปรียบเทียบอวัยวะที่จับคอสูของนักต่อสู้ผู้แต่งเปรียบให้เห็นชัดเจนมาก ในสุทธิกรรมศาสตร์กนมเท่าแม่มั่น นมยานตีเก้ง และหม้อข้าว สิ่งดังกล่าวนี้ล้วนแต่มีขนาดใหญ่ทั้งนั้น ผู้อ่านผู้ฟังนึกเห็นภาพไค่ทันทีเพราะเป็นสิ่งที่พบเห็นอยู่เป็นประจำ

หลังจากเปรียบเทียบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การต่อสู้ก็เริ่มขึ้นท่ามกลางผู้ชมที่หลอมนกันมาลอบวง วรรณกรรมภาคใต้เรื่อง สังข์ทอง กล่าวถึงการต่อสู้ของนมยานตีเก้งว่า

"นมยานตีเก้ง หัวหูโคลงเคอง นมรองเท่าไห

รำท่าตีเก้ง โคงเตงนมใหญ่ โคลงมาเคลงไป ไค่คี่ใส่กั้งขยับ

นางเต่าอ้อแอ้ พอเข้ามาแต่ ไบ่แต่เข้าจับ

นมใหญ่กลมแป้น ยายแกคมทับ ยกนมขึ้นรับ พัดขยับเสียดไหล"²

การต่อสู้ดำเนินไปด้วยความดุเดือดจนถึงขนาดเสียดตกยางออก จากเรื่องสุบินคำกาพย์และสังข์ทองทำให้ทราบว่า นักกีฬานมยานตีเก้งมักเป็นผู้หญิงมีอายุ คงเป็นเพราะมีนมใหญ่และยาวไค่ขนาดนั่นเอง

การที่กีฬา"นมยานตีเก้ง"ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมรุ่นเก่าของภาคใต้เช่นนี้ ย่อมเป็นที่แน่ชัดว่า กีฬาผู้หญิงประเภทนี้เป็นที่นิยมกันของชาวไทยภาคใต้สมัยก่อน สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ยังคงปรากฏอยู่แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเท่านั้น

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 5.

² คุณ หนูทอง, วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทประโลมโลก (ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ม.ป.ป., หน้า 127.

หัวล้านขนกัน เป็นกีฬาที่ถนัดหนึ่งของชาวไทยภาคอีสานสมัยก่อนคู่กันกับนมหยานตีเก้ง นักกีฬาประเภทนี้เป็นผู้ชายที่ศีรษะล้านมากจนกว่า"หัวล้านตลอดเกลี้ยง เตียนถึงหูทวนาเกรง" นอกจากนี้จะเป็นผู้ที่ศีรษะล้านแล้วจะต้องเป็นผู้ที่มีร่างกายเข้มแข็งเพราะต้องวิ่งแรงเข้าปะทะและศีรษะก็ต้องแข็งด้วย ดังภาพยนต์ในปี ๑๑ ก่อนนี้พรรณานาว่า"ทางยอว่าล้านนั้น ขันเข้มแข็งแดงสว่าง" การเปรียบคู่ทำนองเดียวกันกับนมหยานตีเก้งและนักมวยก็คล้ายกันทีเดียว รูปร่างไม่ต่างกันนักก็จับคู่กันกันได้

การต่อสู้ชนิดนี้มีลักษณะคล้ายมวยวัวขน ดังภาพยนต์ปี 11 บทที่ 2 ว่า"กระจานดิน-อยู่หยับเหยง" ลักษณะกระจานดินคือกมดงี่ศีรษะขุดดินเช่นเดียวกับวัวใช้เขาแทงดินงัดขึ้น ถึงเวลาต่อสู้ทั้งคู่ก็ม้วนตัวลงสองมือนั้นที่บีบแน่นคง แล้วพุ่งศีรษะเข้าชนกัน การปะทะนั้นจะเป็นแบบเดียวกับมวยคือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะล้มลงหรือไม่อยู่ในสภาพที่ต่อสู้ได้ก็ถือว่าเป็นฝ่ายแพ้ หัวล้านขนกันเป็นกีฬาที่ปรากฏอยู่ในสมุทรโฆษคำฉันท์ด้วย

3. กลไกการควบคุมสังคม

เนื่องจากสังคมประกอบขึ้นด้วยคนจำนวนมาก ความรู้สึกนึกคิดและพื้นฐานชีวิตของแต่ละคนไม่เหมือนกัน เพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติตนให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ผู้ปกครองและผู้รู้ในสังคมนั้นๆจึงคิดหาวิธีนำสิ่งสำคัญมาใส่ควบคุมการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคม สิ่งเหล่านี้ได้แก่

ก. กฎหมายและการลงโทษ ที่ปรากฏในสุทธิกรรมชาดก เช่น

"เป็นโจรต้องจำสามประการ มานั่งนอกบ้าน
แรงออกไปดูหน้ากัน"

"แลเห็นสหายตกใจ สู้ทรวนเข้าใส่
รีงรังทั้งสามประการ"¹

ผู้กระทำความผิดเป็นโจรจะต้องถูกจองจำ 3 ประการ คือ มีด ขา และคอ เครื่องจองจำคือ โข ทรวน และ ชื่อดา การลงโทษเกี่ยวกับการลักทรัพย์หรือเป็นโจรเทียบ

¹สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวิสุทร. หน้า 20.

ได้กับกฎหมายอาญาปัจจุบันคือ "มาตรา 334 ผู้ใดเอาทรัพย์สินของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ควายไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกพันบาท"¹

แนวความคิดก่อนความเจริญด้านกฎหมายมีไม่มากนักแต่ก็มีกฎหมายที่มีลักษณะการลงโทษที่ใกล้เคียงกับปัจจุบัน ต่างกันบ้างตรงที่ไม่บังคับลงโทษจำคุกเป็นเวลาเท่าไรเท่านั้น

บุคคลที่มีความผิดฐานขโมยผู้อื่นก็มีปรากฏอยู่ในเช่นกันคือ

"จึงสหายบอกกว่าชาตาม หิงหนึ่งรูปงาม
ในหาตัวเดิมมันเสีย
เอามันมาเลี้ยงเป็นเมีย ความชั่วช้าเยี้ย
ถึงนี้จึงต้องโทษา
รับสั่งให้ลงตีว่า แทนผู้มรณา
ครานี้มีพันความตาย"²

ร้อยกรองนี้ปรากฏอยู่ในตอนที่บิณฑุทธิกรรมทกลองใจเพื่อนโดยสร้างสถานการณ์ขึ้นมา การสร้างเรื่องราวขึ้นแสดงว่าเรื่องราวการลงโทษแบบนี้ต้องมีในสมัยนั้น ลักษณะการลงโทษความผิดฐานขโมยผู้อื่นเทียบได้กับกฎหมายอาญาปัจจุบันคือ "มาตรา 288 ผู้ใดขโมยผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี"³ จะเห็นได้ว่าความผิดที่กล่าวถึงในร้อยกรองกับความผิดในกฎหมายอาญาปัจจุบันเป็นความผิดลักษณะเดียวกัน มีการลงโทษเหมือนกันคือประหารชีวิต ต่างกันออกไปบ้างตรงที่กฎหมายอาญาปัจจุบันลดหย่อนโทษลงเป็นจำคุกในกรณีที่มีได้ใครครองมาก่อน

ตอนที่แสดงให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างชัดเจนว่าสมัยก่อนก็มีการใช้กฎหมายอย่างเป็นขั้นตอนก่อนที่จะพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิด คือตอนที่นายประทุหัสตีศิไม่ยอมเบิกประทุหม่องให้ และถามว่าได้มีการพิจารณาสอบสวนแล้วหรือยัง ดังปรากฏในเรื่องว่า

¹นคร พจนานุกรม. ประมวลกฎหมายอาญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2523), หน้า 109.

²สุทธิกรรมชาดก ฉบับนางแดง จาวีสูตร. หน้า 21.

³นคร พจนานุกรม. ประมวลกฎหมายอาญา. หน้า 96.

“โหวาริกังทักทาน   ว่าโลวิจารย์
 หนึ่งเพ็ญเพ็ญ
 ซึ่งจริงจับใจประจักษ์   ผู้ใจทักทัก
 หดาใจสำคัญปีกหาง
 แผลวหดาจักในวาง   ชีวิตในกลาง
 ก็นี้หนานายเทศผาต”¹

เมื่อนายประตู่หั่งสีทักไปยอมเปิดประตู่ให้เทศผาตนำสุทธิกรรมออกไป
 ประหาร เทศผาตก็นำสุทธิกรรมเข้าเผ่ากราบทูลเหตุการณ์ พระเจ้าพรหมทัตตรัส
 ตามบรรดาเสนาพุดตามาตย์ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรในการกระทำของนายประตู่หั่ง
 สีทัก เหล่าเสนาพุดตามาตย์ทูลตอบว่า

“ถรรพะระถากร นอกในพระนคร ทำผิดกิจการ
 ยอมส่งยังโรง ให้พิพากษา พร้อมกันแล้วนา จึงให้เอาพัน”²

รอยกรองนี้สะท้อนให้เห็นถึงขบวนการยุติธรรมในสมัยก่อนของชาวไทยภาค
 ใต้ได้อย่างดี ปกติคณะกรรมการตุลาการมีอยู่เฉพาะบางครั้งพระเจ้าแผ่นดินทรงพิโรธ
 จนเสด็จพระองค์ศรีสังดงโทะโดยไม่วางขั้นตอนการพิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริงใน
 กรณีความผิดนั้นๆ กรณีเช่นนี้เคยเกิดขึ้นในเมืองนครศรีธรรมราชคือการตั้งประหาร
 ชีวิตศรีปราตย์กวีแห่งกรุงศรีอยุธยา เรื่องนี้ปรากฏอยู่ในพระราชพงศาวดารครั้ง
 กรุงเก่า

นอกจากการคงโทษความผิดสถานหนักแล้ว ยังกล่าวถึงความผิดสถานเบา
 ขึ้นปรับไหมไว้วางย กังปรากฏในเรื่องว่า

“ว่าข้าก็มีน้ำใจ   พันคำสิ่งไซ้
 ทานช่วยทุเลาเบาความ
 ปรับไหมเท่าใดก็ตาม   ไม่ได้ไถถาม

¹สุทธิกรรมवादक ฉบับนางแดง จาวีสูต. หน้า 88.

²เรื่องเดียวกัน. หน้า 126.

แล้วแต่จะทรงเมตตา"¹

โทษสถานเบาขึ้นปรับใหม่ในกฎหมายปัจจุบันกล่าวไว้ เช่น "มาตรา 28 ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาตลอด"²

ข. คำสอนในพระพุทธศาสนา คำสอนทางพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อความประพฤติและจิตใจของชาวไทยมากเพราะศาสนาพุทธไกรงเรื่องในบริเวณที่เป็นนคร นครศรีธรรมราชเดิมมาแต่ครั้งโบราณก่อนตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ชาวไทยเชื้อพืงและปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธศาสนาจึงทำให้อุญรวมกันนอยางปรกติสุขตลอดมา คำสอนที่เน้นมากที่สุดในวนรณกรรมเรื่องนี้ก็คือห้า คังปรากฏในวนัยกรองว่า

"แล้วจึงรับเอาถึค	ทั้งห้าองคังนัเชริศพราย
เป็นเพื่อนถาวรกาย	จะพาไปสู่อสุวรรค
หนึ่งคือปานา	ติปาตาหามสำคัญ
อย่าได้เบียดเบียนกัน	ชีวิตสัตว์เป็นทั้งหลาย
ใถลนอยมีชีวิต	แต่เรือดไรรินรายนาย
ใกรษาใถถึงตาย	เหมือนว่าหาอาตมาเอง
วาทานๆจะวา	เราเมื่อนาเรงกลัวเกรง
ตีพทานเหมือนตีตนเอง	ยอมรูจักทุกตัวตน" ²

ถึคห้าเป็นเครื่องนือสำคัญที่ห้าใถสังคณอยุโถดวยความเดือครอนนอยที่สุด เพราะถึคห้าทั้งห้าชอ หาบการกระทำที่เป็นคนเหตุแห่งความเดือครอนของมนุษย์ ใเว้แทบทั้งหมด ชอ 1 หามฆ่าสัตว์ เนื่องจกจากันแล้วจะตองมีการจองเวรกัน สัตว์เล็กๆไมกระไรนักถึคห้าใถลนอยจะตองดางผลาญกับเรือโยไป เมื่อเป็น เช่นนี้ความสงบสุขยอมเกิดขึ้นไคยาก ถวยเหตุนี้พระพุทธองคังจิงตรัสสั่งสอนใเว้ใไม ใหมากังเพื่อการจองเวรจะไม่เกิดขึ้น

ถึคหยาและคำสอนใพระพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องนือสำคัญที่ช่วยถุงสังคณชาวใถใถลนอยรวมกันนอยางสงบสุข โดยเฉพาอย่างนิงพระพุทธศาสนาเป็น คิงที่บรรพชนใถกรัถาเชือถึคแต่สมัยโบราณแล้วและสืบทอดสู่รุ่นลูกหลานเรือโยมาจน

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 22.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 155.

ปัจจุบันนี้ แม้ว่าปัจจุบันจะมีผู้เชื่อฟังและปฏิบัติตามน้อยลงก็ยิ่งดีกว่าที่บ้านเมืองไม่มี ศาสนา หากบ้านเมืองไร้ซึ่งศาสนาเมื่อไรความเดือดร้อนวุ่นวายก็จะเกิดขึ้นเมื่อนั้น

4. การศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ บิลา มารดาจึงพยายามให้ลูกๆ ใฝ่ใฝ่กับการศึกษา การศึกษานั้นคือการศึกษที่บ้านซึ่งมี บิลา มารดาเป็นครูโดยปริยาย ดังที่มีเวลาสุทธีกรรมได้ทำหน้าที่สั่งสอนลูกชายในเรื่อง ต่างๆ สถานศึกษาแห่งที่สองสำหรับชาวไทยภาคใต้สมัยก่อนคือวัดเพราะโรงเรียน เที่ยงมีขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งบรมราชจักรีวงศ์นั่นเอง การศึกษาในวัดเด็กผู้ชาย เท่านั้นที่มีโอกาสส่วนเด็กผู้หญิงต้องศึกษาเรื่องต่างๆภายในบ้าน เมื่อเด็กผู้ชาย โตพอสมควรแล้วบิลา มารดาจึงจะพาไปฝากฝังพระภิกษุในวัดแห่งใดแห่งหนึ่งที่บ้านนี้ จะอบรมดูแลให้เป็นคนที่มีความรู้ได้ เมื่ออยู่ในวัดจะต้องทำหน้าที่ศิษย์วัดให้สมบูรณ์และ ต้องมีความขยันขันแข็งในการศึกษาตามที่อาจารย์สอน ศิษย์วัดบางคนประพฤตินั้นไม่ เหมาะสมจึงเป็นที่เอือมระอาของบรรดาอาจารย์ทั้งหลาย ศิษย์วัดเช่นนี้มักจะเรหา อาจารย์ อยู่ที่ไหนไปไหนมาเพราะอาจารย์รังเกียจจึงต้องเรหาที่ใหม่ ดังปรากฏ ในวรรณกรรมเรื่องนี้ว่า

“ชายนั้นครั้นไถ่ซัง	โพธิสัตว์ทถามไถ
นึกพอลงก็ออกไป	ว่าเราอยู่วัดชายคดอง
เป็นศิษย์ท่านชรัวคง	แล้วมาอยู่ควยชรัวทอง
ออกจากวัดชายคดอง	แล้วมาอยู่วัดชายนา
มาอยู่ควยชรัวดิน	ปลิวไปกินกับชรัวสา
ชรัวชายวัดชายป่า	แล้วลงมาอยู่วัดคดอง” ¹

ชายคนที่กล่าวนี้ย้ายที่ศึกษาหลายแห่งและหลายอาจารย์เพราะประพฤตินั้นไม่ดีไม่ใช่อาจารย์ท่านใดปรารถนาจะรับเป็นศิษย์ต่อไปเรียกว่า “ศิษย์รายครู” รอด - กรองทนไม่ไหวสักที ให้เห็นถึงการศึกษานักสมัยนั้นว่ามีความเอาจริงเอาใจในการอบรมสั่งสอนศิษย์ไม่สนใจเฉพาะวิชาความรู้แต่เน้นค่านิยมธรรมพร้อมไปด้วย การ

¹ เรื่องไถ่ยวกัน. หน้า 45.

ให้การศึกษาอบรมพร้อมกันไปทั้งสองด้านทำให้ศิษย์ที่จบออกไปเป็นสมาชิกของสังคมที่มีคุณภาพ นอกจากการฝากตัวเป็นที่เรียบร้อยแล้วจะเข้าศึกษาในสถานศึกษาในชั้นนี้ด้วยการบวชก็ได้ การศึกษาโดยการบวชตนเป็นศิษย์ที่เก่าแก่คตินั้นจะต้องประพฤติปฏิบัติตนเข้มงวดมากขึ้นไปอีกและมุ่งศึกษาพระธรรมให้แตกฉาน เมื่อเห็นว่าตนมีความรู้ความเข้าใจในสัจธรรมและหลักธรรมอย่างเพียงพอแล้วก็ลาสิกขาบทเพื่อดำรงชีพเยี่ยงฆราวาสต่อไป บางคนบวชเพียงเพื่อให้อยู่เกินเห็นว่าบวชแล้วมีหน้าชาวยังไม่ต้องการบวชเป็นเรื่องปิดสงวนหาประโยชน์ของตนและมักบวชบ้างสึกบ้างสลับกันไป เมื่ออยู่ที่ใดนานประมาณรู้ถึงความไม่คลั่งไคล้เร่ไปหาที่บวชใหม่ ดังปรากฏในเรื่องสุทธิกรรมชาดกว่า

"สังกับสองสหาย	แล้วก็จากกันจากจร
เที่ยวไปในนคร	พบนายพิศย์ลิกสามถา
เดิมอยู่วัดคอกควาย	คิดค้าขายได้เป็นคน
ใส่ใจกับนางมน	ลิกออกมาได้เลี้ยงกัน
สินทรัพย์มาแต่วัด	ตัวก็ขัดการไม่มัน
ทิ้งมันเสียแล้วหัน	หาขรัวไฟวัดพิศุก
ขอบวชเขอบวชให้	เขอลึกว่าจะเอาบุญ
ไหวพระวันพนาคุณ	ไม่มักมีที่จำเริญ
ขรัวไฟซัดใจว่า	พาตัวไปอยู่วัดพเนิน
คุณพิศยกอยจำเริญ	ลิกออกอีกอยู่กับเมีย
ขุนนายวานิจสอย	คิดใจเบาเราบวชเสีย
ใจนี้กว่าให้เมีย	ลิกมาเดาเป็นสามถา" ¹

พิศย์เอกบวชถึงสามครั้ง (ถา)หลายอุบาสกและหลายวัด การบวชแบบนี้ไปได้บวชเพื่อฝึกฝนตนและศึกษาธรรมะ แต่บวชเพื่อเอาการบวชเป็นเครื่องมือในการระบายกิเลสทั้งห้าของตน โนบราชาจารย์จึงห้ามคบหาสมาคมกับบุคคลเช่นนี้เพราะจะนำความชั่วร้ายมาสู่เราภายหลัง ร้อยกรองตอนนี้สะท้อนให้เห็นว่าสมัยก่อนชายไทย

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 48.

นิยมบวชเพื่อการศึกษาพระธรรมและฝึกฝนตนเอง ประเพณีการบวชนี้สืบทอดมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสุทธิกรรมชาดกเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมค่านิยมต่างๆของชาวไทยภาคอีสานสมัยก่อน ไคแก กติกรรม คานิยมทางสังคม และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภาคอีสาน เป็นต้น วรรณกรรมเหล่านี้มีแทรกอยู่ในเรื่องโดยตลอด ด้วยเหตุนี้สุทธิกรรมชาดกจึงเป็นวรรณกรรมที่ทำหน้าที่ไคสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า "วรรณกรรมเป็นกระจกเงาส่องสะท้อนภาพสังคม"

บทสรุปและเสนอแนะ

สุทธิกรรมราวกลเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องหนึ่งแพร่กระจายอยู่ในบริเวณที่เป็นมณฑลนครศรีธรรมราชเดิม ไฉ่แก่ สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง ผู้แต่งคือพระคุณบิดาภิก เปรียญ 9 ประโยค สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คล้ายเจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลงานนี้จะแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลักฐานสำคัญที่ยืนยันว่าสุทธิกรรมราวกลแต่งขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคือข้อความด้านหลังสมุดข่อยที่พระธรรมเนาวจารย์ยึดเป็นต้นฉบับราวรานั้นมีข้อความว่า " เขียนแต่ พ.ศ. 2406 " นอกจากนี้ภายในเรื่องยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับทาสกะตริยสองพระองค์ครองราชย์ร่วมกัน **การใช้จ่ายเงินคำสั่ง** สิ่งเหล่านี้ล้วนปรากฏอยู่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น ผู้แต่งหรือยกรองประเภทภาพย์ 3 ชนิดในการแต่ง คือ ภาพย์ยานี 11 ภาพย์ดบัง 16 และภาพย์สุรางคนางค์ 28 เนื้อเรื่องเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ตอนเสวยพระชาติเป็นสุทธิกรรม สุทธิกรรมได้นำคำสั่งสอนของบิดาไปทดลองจนประจักษ์ความจริงตามที่บิดาสอน รวมกันนั้นก็บำเพ็ญทานและเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขของส่วนรวมโดยตลอด

วรรณกรรมเรื่องนี้มีที่มาใน การแต่งจากเรื่อง มิตตคามิตตชาดก นิบาตชาดกเล่มที่ 11 เรื่องที่ 473 และทุกัมมานิกชาดก เรื่องที่ 13 ในปฐกชาดก วรรณกรรมทั้งสองเรื่องนี้มีเนื้อเรื่องสำคัญเหมือนกันคือ การกบมิตร ด้วยเหตุที่พระภิกษุที่เฝ้าใจ ศึกษา พระธรรมได้ก็ยกาวรรณกรรมบาลีทั้งสองเรื่องนี้เพื่อจะใคร่รู้และ การสอบได้จึงทำให้มีความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมดังกล่าวนี้อย่างแตกฉานจนสามารถนำมาแต่งใหม่ให้เข้ากับสภาพสังคมและสภาพการณ์ได้ จุดมุ่งหมายสำคัญของการแต่ง

ถือการให้สวัสดิภาพมาศึกษาซึ่งและเป็นแบบเรียนของนักเรียนวัดในภาคอีสานก่อน
การเอาเรื่องนี้มาศึกษาให้เรียนเพราะวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นสิ่งที่สอนให้รู้จัก
การดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความรู้รอบคอบและส่งเสริมให้ประพฤตินิ่งที่สิ่งงาม ส่วนเนื้อ
หาที่ใส่ยกย่องยกยั้นเป็นจุดมุ่งหมายรองลงมา

ในวรรณกรรมกล่าวสอน สุนทรภะมีคำสอนเกี่ยวกับ การกบนิทร การ
เหินจากภูธรอง และการเลือกที่อยู่ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต ที่สุดแล้วจะกต
ธรรมาทาง พุทธศาสนาผู้แต่งกล่าวเน้นหนักเพื่อชักจูงให้ประพฤติตามโดยยกสวรรค์และนรก
มาเป็นอุบายสอน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงค่านิยมที่ผิดที่ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีแก่คน
เลวและชาวชวน คำสอนในสุนทรภะมีคุณค่าควรแก่การนำไปปฏิบัติอย่างถึง

คุณค่า สุนทรภะมีคุณค่าด้านภาษาและสุนทรียศาสตร์ คำที่ปรากฏในเรื่องนี้ทั้ง
คำที่ปรากฏมาจาก มาลี สันสกฤต คำไทยสมัยก่อน และภาษาถิ่นใต้ คำว่าดีมีอยู่มาก
เพราะผู้แต่งแยกหลายทางนี้เนื่องจากเป็นพระเถระที่ใฝ่ใจในการศึกษา การใส่คำใน
เรื่องทำให้ได้ทราบถึงการใส่คำในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นของชาวไทยภาคใต้ ผู้แต่ง
นำเอาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาแต่งเป็นร้อยกรองประเภทกาพย์ได้อย่างน่าสนใจ
มีความไพเราะเพราะเพราะเรียงเทียบชกมไปด้วยอดสังการก่อให้เกิดสุนทรียภาพ ในอารมณ์
ความรู้สึกและเกิดจินตนาการได้อย่างดี นอกจากนี้ยังมีภาพพรรณแบบต่างๆที่ทำได้ยอดเยี่ยม
หรือผู้แต่งและยังด้วยกาพย์เพ็ดเกิดเป็นและทราบสิ่งๆจริงขึ้น โดยเฉพาะชาวภาคใต้จะ
ความที่กล่าวถึงอย่างไพเราะดีเพราะผู้แต่งใช้ภาษาถิ่นใต้แบบถ้อยแบบคำที่ตรงกับความเป็นจริง
ก็เปรียบเป็นสำเนียงภาษาถิ่นใต้ถ้อยมากเช่นกัน

สุนทรภะมีคุณค่าเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมค่านิยมต่างๆของชาว
ไทยภาคอีสานก่อน ใต้แก่ กติธรรม ค่านิยมทางสังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาว
ไทยภาคใต้ ด้วยเหตุนี้สุนทรภะจึงเป็นวรรณกรรมที่ค่าหมายที่ใดสอดคล้องกับคำ
กล่าวที่ว่า "วรรณกรรมเป็นกระจกเงาสท้อนสภาพสังคม"

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้สำรวจพบสุนทรภะมีคุณค่า ฉบับสมบูรณ์ชาวไทยชาวไทยในหอสมุดแห่งชาติสามารถมี
แหล่งกล่าวประเด็นประเภทกาพย์ อยู่ในบทกวีกลอนสวด ใ้สะดวกเช่นเดียวกับที่เก็บฉบับ

ภาคีใดแต่เป็นคนละสำนวนกันและเนื้อเรื่องแตกต่างกันออกไป วรรณกรรมกลอนสวด
เรื่องสุทธิธรรมชาดกทั้งสามฉบับนี้ ไม่เคยมีการพิมพ์เผยแพร่มาก่อน ผู้วิจัยเห็นว่าควร
จะได้ศึกษาอย่างละเอียดเพื่อจะไต่ถามว่าสุทธิธรรมชาดกที่มีในภาคกลางแตกต่างจาก
ฉบับที่แพร่กระจายอยู่ในภาคใต้อย่างไรบ้าง นอกจากนี้ผลการวิจัยจะยังผลประโยชน์
ให้เกิดแก่การใ้กรมวรรณกรรมพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กรมกิตปากร. ประชุมนิทานในประเทศไทยนี้แต่โบราณ 50 เรื่อง. พระนคร: โรงพิมพ์พิพรรณนากร, 2467.
- กอ สวัสดิ์พาณิชย์. คู่มือสอนจริยศึกษาระดับประถมศึกษา (ฉบับทดลอง). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2521.
- กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2509.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- เจตนา นาควัชร. ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพิธีสิบสองเดือน. พระนคร: สำนักพิมพ์คสังวิทยา, 2507.
- เฉลิมศักดิ์ กิลาพร. วรรณศิลป์ปริทัศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2518.
- เก๊ซ สวานนท์. จิตวิทยาสำหรับครูและผู้ปกครอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเคเนลส์โตร์, 2524.
- ศรี อมาตยกุล. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พระนคร: รุ่งเรืองรัตนการพิมพ์, 2505.
- ธานีินทร์ กรัณวิเชียร. ภาษากฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.
- นคร พจนวรรณษ์. ประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2523.

- นราธิปพงศ์ประพันธ์, กรมหมื่น. ชุมนุมนิพนธ์ชุดวิทยวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ, 2518.
- บรรจง บรรเจิดศิลป์. ศิลปวรรณคดีกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ประดิษฐ์การพิมพ์, 2522.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- ประสิทธิ์ กาย์กลอน. แนวทางศึกษาวรรณคดี ภาษาากวี การวิจักษณ์และวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- เป็่ื่อง ๗ นคร. ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- พระธรรมเมธาจารย์ และ คนอื่นๆ. สุทธิกรรมชาดก. พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมจักรการามมุนี. พระนคร, 2506.
- พุทธทาสภิกขุ. ศาสนาและโอวาท. พระนคร: โรงพิมพ์ชายส่งแห่งประเทศไทย, 2497.
- วาทภณ. อสังการศาสตร์. แปลโดย ป.ส. ศาสตรี. พระนคร: กรมศิลปากร, 2504.
- วิจิตร สมบัติบริบูรณ์. ประวัติย่อพระปรีญาณ 9 ประโยค 2524 และการศึกษาพระปริยัติธรรมชาติ รัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์พระนคร, 2524.
- วิเชียร ๗ นคร และ คนอื่นๆ. นครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2521.
- ศักดิ์ศรี แยมน์คดา. ศักดิ์ศรีนิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนส์โตร์, 2517.
- _____ . ศักดิ์ศรีวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนส์โตร์, 2517.
- เสี๋ยรโกเศศ. การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์. นครหลวง: สำนักพิมพ์บรรณาการ, 2515.
- _____ . การศึกษาศิลปะและประเพณี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาการ, 2517.
- _____ . วรรณกรรมเสี๋ยรโกเศศ. นครหลวง: สำนักพิมพ์บรรณาการ, 2515.

- เสี ยร โ ก เ ศ ศ . วรรณคดีที่นารุ. พระนคร : โรงพิมพ์ประเสริฐอักษร , 2508.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. รายงานการวิจัยพุทธศาสนาแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออกสมัยกรุงศรีอยุธยา. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2523.
- _____ . ศุทธิกรรมชาดก ฉบับ นางแดง จำวิสุต. สงขลา : ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2517.
- อนุমানราชชน. วัฒนธรรม. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515.
- อุดม หนูทอง. วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทประโลมโลก. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ม.ป.ป.
- อุปกิตศิลป์สาร, พระยา. หลักภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

เอกสารอื่นๆ

- กรรณิการ์ ชินะโชติ. "การเปรียบเทียบคำซ้ำแบบหนึ่งในภาษาไทยและภาษาเขมร." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- ชลดา กิริวิทย์เจริญ. "การศึกษาลีลาศิลปะลงท้ายเชิงสุนทรียศาสตร์." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- นิยะดา สาริกภูติ. "ปัญหาสาชาดก:ประวัติความเป็นมาและความสำคัญที่ก่อวรรณกรรมไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2524.
- รัตน นครศรี. " การศึกษาเชิงวิเคราะห์อุเทนกำนันท์." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2525.

ภาคผนวก ก.

ประวัติพระอุดมวิภู กูแต่ง

พระอุดมวิภู เปรียญ 9 ประโยคซึ่งพระธรรมเมธาจารย์เชื่อว่าเป็นผู้แต่ง
 สุตติกรรมชาดกในภาคใดมีประวัติว่า ได้เป็นพระราชคณะในสมัยรัชกาลที่ 3 ครั้น
 รัชกาลที่ 4 โกวัดไปอยู่มิคำเนาเดิม ปฏิสังขรณ์วัดสุนทรให้เป็นตามแบบรัชกาลที่
 3 ปัจจุบันคงเหลือแต่โบสถ์รูปเก๋งจีนอย่างเดียว เหตุที่ก๊วไปพัทลุงเดากันว่า ขณะ
 ที่รัชกาลที่ 4 ผนวชอยู่ พระอุดมวิภูคงเป็นพระราชคณะแล้ว เป็นพระที่มีความรู้สูง
 มีความเห็นไม่สอดคล้องกับรัชกาลที่ 4 ในเรื่องการแปลบาลีเป็นไทย เรื่องนิกายสงฆ์
 ธรรมยุตพระอุดมวิภูก็คัดค้านอย่างรุนแรง ครั้นสิ้นรัชกาลที่ 3 รัชกาลที่ 4 ได้ขึ้น
 ครองราชสมบัติสันตติวงศ์ พระอุดมวิภูนึกหวั่นราชภัยจึงได้ออกไปอยู่พัทลุงโดยไม่ขอพระ
 บรมราชานุญาตตามประเพณีแต่ก็ยังติดต่อกองกรุงเทพฯ เช่นกัน จนกระทั่งมรณภาพที่
 วัดสุนทร เจ้าเมืองพัทลุงครั้งนั้นคือพระยาพัทลุง (จุย) ฐา เรื่องการหนีออกจากกรุง
 เทพาของพระอุดมวิภูจึงไม่ใคร่ทราบเหตุเข้าไปในกรุงเทพฯ แล้วจัดการพาไปกิจที่กลาง
 เมืองซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลอำเภอนั้น รัชกาลที่ 4 ทรงทราบภายหลังทรงตำหนิเจ้า
 เมืองพัทลุงว่าทำไม่ถูก พระราชคณะผู้ใหญ่มรณภาพต้องกราบบังคมทูลให้ทราบเพื่อจะ
 ได้พระราชทานหีบทองตามประเพณีพระราชทานเพลิงศพ

เนื้อเรื่องในสุตติกรรมชาดกตอนหนึ่งกล่าวถึงพระราชไร้ความยุติธรรมซึ่ง
 สุตติกรรมต้องเห็นทางออกจากเมือง เรื่องตอนนี้คล้ายกับการหนีออกจากกรุงเทพฯ ของ
 พระอุดมวิภูเพราะหวังว่าจะมีราชภัย แต่อยู่ไปไม่มีราชภัยมากล้ากรายแต่อย่างใด
 ดังนั้นความหวาดหวั่นของพระอุดมวิภูจึงเป็นความหวาดหวั่นที่เกิดใจเอง ด้วยเหตุ
 นี้ในตอนต้นของสุตติกรรมชาดกจึงแต่งขอพระเกียรติรัชกาลที่ 4 ในบทไหว้ครูว่า "ขอ
 กรเกษม เจ้านั่งจางเจตน นอบนบขมกฏ พระจอมมงกุฎ ยิ่งมุนย์อสูร ทั่วไทร
 โลกมุน โสมนัสศรัทธา" การที่แต่งยกย่องรัชกาลที่ 4 เพราะว่ามีพระองค์ไม่ทรงถ่ม
 แกลงท่านเมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์

หนังสือประวัติขอพระเปรียญ 9 ประโยค 2524 และการศึกษาพระปริยัติ
 ธรรมบาลี รัตนโกสินทร์ ได้รวบรวมไว้ว่า

สมัยรัชกาลที่ 2 1. พระอุดมปิฎก นามเดิมสอน นามฉายา พุทฺธสโร เป็นชาว
จังหวัดพัทลุง ได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมอยู่ที่วัดหงส์สำราญ ปัจจุบันคือ
วัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เคยเป็นเจ้าอาวาสวัดหงส์-
รัตนาราม รูปที่ 5 เป็นเปรียญ 9 ประโยค พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 3 ทรงรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดีตั้งแต่ครั้งยังดำรงพระราชมหาลิขิตเป็น
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ภายหลังลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสกลับภูมิจำ
จำเนาะเดิม¹

ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้เล่าประวัติว่า เมื่อรัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์ ถึง
วันเฉลิมพระชนมพรรษาได้โปรดเกล้าฯจัดงานขึ้น มีรับสั่งให้สืบหาพระอุดมปิฎก ครั้น
ทรงทราบว่าจำพรรษาอยู่ที่วัดสุนทราราม จังหวัดพัทลุง จึงรับสั่งให้มนตรีเข้ากรุงเทพฯ
ในพระราชพิธีพระอุดมปิฎกนึ่งปลายแล้ว ครั้นรัชกาลที่ 4 ประเคนจุฬาลงกรณ์ถึงพระอุดม
ปิฎกทรงทักด้วยความคุ้นเคยและรับสั่งว่า มาไกล นานปีจะได้พบกัน ขอจงให้พรโยม
ให้ชื่นใจที่เกิด พระอุดมปิฎกจึงตั้งพัดยศขึ้นถวายพระพรด้วยปฏิภาณโวหารเป็นคาถา
บาลีว่า "อติเรกวุฒสสคํ ชีว อติเรกวุฒสสคํ ชีว อติเรกวุฒสสคํ ชีว ฐิฆายุกโกโหตุ
อโรโค โหตุ ฐิฆายุกโก โหตุ อโรโค โหตุ สุชีโต โหตุ ปรมินทมหाराชา สิทธิ
กิจจํ สิทธิกัมมํ สิทธิดาโภ ทยโย นิจุจํ ปรมินทมหाराชวรสูส ภวตุ สัพพทา ขล
ถวายพระพร" เพราะพระอุดมปิฎกถวายพระพรแบบกลอนสดจึงว่าชาวรรคแรกถึงสาม
ครั้ง วรรคต่อมา 2 ครั้ง แล้วจึงต่อได้โดยไม่ซ้ำอีกเลย รัชกาลที่ 4 ทรงพอพระทัย
มาก จึงรับสั่งให้ถือเป็นธรรมเนียมพระสงฆ์ถวายพระพรพระมหากษัตริย์ในราชพิธีตั้ง
ปรางสืบมาจนทุกวันนี้ แม้คำที่พระอุดมปิฎกว่าซ้ำ 3 หนก็ยังคงเดิม รัชกาลที่ 4 ทรง
เพิ่มคำว่า ตุ ต่อท้าย ชีว เป็น ชีวตุ ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน

การได้เปรียญ 9 ประโยคของพระอุดมปิฎกค่อนข้างแปลกคือสมัยนั้นผู้ที่เข้า
สอบเปรียญนอกจากจะมีความรู้ความสามารถแล้ว คณะกรรมการจะดูรูปร่างว่าสวยงาม
หรือไม่สวยและต้องเป็นผู้มีนิสัยใจคอดี มหาสอน(พระอุดมปิฎก)รูปร่างเตี้ยและเล็ก

วิจิตร สมบัติบริบูรณ์. ประวัติย่อพระเปรียญ 9 ประโยค 2524 และการ
ศึกษาพระปริยัติธรรม-บาลี รัตนโกสินทร์, กรุงเทพมหานคร, 2524.

จึงหาโอกาสสอบไม่ได้แม้จะสนใจศึกษา ถึงคราวคณะกรรมการประชุมสอบมหา
สอนจะช่วยตนนำ ขงนำชานวาทคณะกรรมการเป็นประจำ วันหนึ่งคณะกรรมการ
กำลังดำเนินการสอบพระภิกษุรูปหนึ่ง พระกรรมการรูปหนึ่งออกไปทำธุระในห้องน้ำ
ได้ยินมหาสอนพูดว่า"ประโยชน์นี้แปลไม่ได้ก็แย่แล้ว" พระกรรมการรูปนั้นจึงถามว่า
แล้วมหาสอนแปลได้หรือไม่ มหาสอนตอบว่าถึงแปลได้ก็ไม่มีผู้รับรอง พระกรรมการ
รูปนั้นเลยขอวารับรองให้เองแล้วส่งมหาสอนเข้าสอบและได้เปรียญ 9 ประโยค ต่อ
มาเรื่องรูปร่างไม่งามในการสอบเปรียญจึงไม่ค่อยยึดถือกันนัก

หนังสือประวัติย่อพระเปรียญ 9 ประโยคได้รวบรวมไว้ว่า ในสมัยรัชกาลที่
2 มีพระภิกษุสอบเปรียญ 9 ประโยคได้เพียงรูปเดียวคือพระอุดมปิฎก แสดงว่าพระ
อุดมปิฎกเป็นพระภิกษุที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาและภาษาบาลีอย่างดียิ่งซึ่งสอดคล้อง
คล่องกับความเห็นของพระธรรมเมธาจารย์ เจ้าอาวาสวัดญาณโกศล อำเภอบึง
จังหวัดพัทลุง หลักฐานอีกอย่างหนึ่งซึ่งพระธรรมเมธาจารย์กล่าวไว้คือท่านได้พบกับนาย
เงินอยู่ที่บ้านดอน หลังวัดวิหารเบิก ตำบลลำปำ นายเงินเล่าว่า นายเงินเป็น
ผู้สืบเชื้อสายมาจากพระอุดมปิฎก เดิมเกิดที่บ้านสนทรา เมื่อเด็กๆได้อ่านหนังสือ
สุทธิกรรมชาดกที่วัดสนทรา ผู้ใหญ่เล่าว่าเป็นหนังสือที่พระอุดมปิฎกแต่งเอาไว้ นอก
จากนี้ท่านได้สนทนากับท่านอธิการ เมฆ เกสโร เจ้าอาวาสวัดนิโครธาราม เจ้า
อาวาสท่านนี้บอกว่าพระอาจารย์ของท่านคือพระอาจารย์แนน วัดควนมะพร้าว ตำบล
ควนมะพร้าว อำเภอดูหาสวรรค์ บอกว่า หนังสือสุทธิกรรมชาดกผู้แต่งคือเจ้าอาวาส
วัดสนทรา

ประวัติพระอุดมปิฎกรวบรวมจาก หนังสือสุทธิกรรมชาดก ฉบับพัทลุง พิมพ์
พ.ศ.2506 และ หนังสือประวัติย่อพระเปรียญ 9 ประโยค และการศึกษาพระปริยัติ
ธรรมบาลี รัตนโกสินทร์ 2524.

ภาคผนวก ข.

ถ่ายเอกสารฉบับสมุดข่อยชาว

1. สหอิทธิพรหมชาติก ฉบับนางแดง จาวีสูทร
2. สหอิทธิพรหมชาติก ฉบับนายช่วย ชูสุวรรณ
3. สหอิทธิพรหมชาติก ฉบับนายแคลว ไกรนรา

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is arranged in several lines, with some lines starting with large, decorative initials. The script is dense and difficult to decipher due to its cursive nature and the high contrast of the image. The text appears to be written in a historical form of a Cyrillic-based script, possibly Old Church Slavonic or a related dialect. The document is divided into sections by horizontal lines, and the overall appearance is that of an aged, possibly leather-bound book page.

ประวัติผู้เขียน

ผู้เขียนชื่อ นายสืบพงศ์ ธรรมชาติ เกิดวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2495 บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จบปริญญาตรี การศึกษามัธยมศึกษา (กศ.บ.) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา วิชาเอกภาษาไทย เมื่อ พ.ศ. 2519 และเข้าศึกษาระดับปริญญาโท วิชาภาษาไทย ศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2523 ปัจจุบันรับราชการตำแหน่งอาจารย์ 1 โรงเรียนปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช